بنتو لیک دود

ورځنی مرکه

۲م ، ۲۹م دسمبر ۲۰۱۶ء

د پښتو نوې املا

(د پښتو اکېډیمۍ ، پېښور پوهنتون د باړه ګلی د
سیمینار متفقه فیصلې)

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

(د ورکشاپ کوونوالو ته د ډائرېکټر پښتو اکېډيمي پېښور پوهنتون له اړخه هرکلے او د اکېډيمۍ د اغراض و مقاصدو په حقله لنډه وينا)

پروفېسر ډاکټر محمد رسول جان صاحب **وائس چانسلر** پېښور پوهنتون ، خيبر پښتونخوا

پروفېسر ډاکټر معراج الاسلام ضيا صاحب **ډين** فېکلټي اف اسلامک اينډ اورينټل سټډيز

محترمه پروفېسر ډاکټر سلمٰی شاهين
د پښتو اکېډيمۍ پخوانۍ ډائرېکټر

د خيبر پښتونخوا او د فاټا څخه راغليو عالمانو، پوهانو، اديبانو او شاعرانو او د ملاکنډ پوهنتون، د باچاخان پوهنتون، د ولي خان پوهنتون، د اسلاميه کالج پوهنتون، د خيبر پښتونخوا د کالجونو څخه نمائنده استاذانو او شاګردانو،

او د مېلمه په توګه په ځانګړي ډول ډاکټر يوسف جذاب صاحب ته ، چې يو څو ورځې د مخه له جرمني څخه رافارغ شوے او په لينګوسټک کښې ئې د پي ايچ ډي ډګري اخيستې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو اکېډیمۍ په نمائندګي زۀ د رته هرکلے وایم او مننه موکوم چې تاسو له خپلو مصروفیاتو څخه وخت اوواېست او د اکېډیمۍ په بلنه مو دې ګټوره مباحثه ته په خپل راتګ ښکلا او بخښله. ستاسو په راتګ سره دا خبره په ثبوت رسي چې تاسو د تل په څېر دا اداره د خپلو لوړو هیلو او سترو ارمانونو مسکن و مرکز ګڼلے دے. د پښتو ژبې او ادب هر شاعر و ادیب ددې ادارې په وده او پرمختیا بې شانه خوښي محسوس کړې ده، په هر زیان ئې دلګیر او خوګیر پاتې شوي. ادارې دپاره هم دا د ویاړ خبره ده چې خپل تر شا ستاسو غوندې دقدر وړ مشرانو، عالمانو او پوهانو د شفقت نظر ورته حاصل دے. دا ستاسو د مینه ناک نظر او د خلوص و شفقت اثر دے چې ددې ادارې ائنده او د روښانه سباؤن ورځ تر بله په ځلا دے.

د تېر کله په شان دغه دوه ورځنۍ مرکه هم په هغه هیله رابلل شوې ده. لکه څۀ ډول چې به پخوانیو مشرانو د هم هاغه مهال د پښتو ژبې او ادب له مشرانو څخه کېدله. باید دا خبره په ذهن کښې اوساتو چې ستاسو د مباحثې نتائج یواځې د اکېډیمۍ د دوه ورځني ورکشاپ سر ته رسېدل نۀ دي بلکې دا ستاسو په زیار د پښتو ژبې و ادب د تاریخ یو اهم پړاو او ستر باب سرته رسېدل دي. ځکه مونږ تاسو ته ډاډ درکوو چې پښتو اکېډیمي ستاسو پرېکړو ته د نور کله په شان ډېر په درنه سترګه ګوري او هم دا د یو ملي وحدت په لور د یو ګټور ګام په توګه یادګار موقع ګڼي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورسره ورسره ستاسو د غه ناسته دلته په دې خپل ادبي کور کښې د ادبي مشرانو د ناستې په معنا اخلو۔

چونکې د املا او ليک دود موضوع يوه ډېره حساسه او کړکېچنه موضوع ده ،هر څوک پرې نۀ پوهېږي ځکه مونږ له ستاسو څخه هيله من يو چې تاسو به د خپل علميت ، پوهې ،استعداد ، د خپلو لوړو او سپېځليو جذباتو په اساس هر هغه څۀ چې د پښتو په ليک دود کښې ليکونکيو او لوستونکيو د پاره کټېور وي ، راته اسان او د حل لارې بــه ئې په نخښنه کړئ - په دې لړ کښې هر هغه څۀ چې ستاسو له پرېکړو راتېر شي ، به پښتون ملت ته دا پېغام هم ورکړي چې پښتانۀ د وحدت په فلسفه پوهېدلي او نور نۀ شي کېدلے چې څوک ئې د ځان خوښې ،اطرافو ،خپل خپليو او يا د علاقائيت د برترۍ په اساس يو تر بله ځله تېرباسي -

مونږ دا نۀ وايو چې دا د پښتو اکېډيمۍ اولنۍ يا ځانګړې هڅه ده بلکې په دې لړ کښې د ۱۹۴۲ ء څخه تر کال ۱۹۹۰ ء د پښتو اکېډيمۍ د باره ګلۍ تر پرېکړو پورې هغه ټولې هڅې چې په انفرادي ،اجتماعي يا ادارتي سطح ترسره شوې دي ،د ستائنې وړ او راته د لارې مشعلونه دي۔خو چونکې د وخت او حالاتو د بدلون په تلــه کښــې د نــن زمــانې د ټېکنـالوجي د اړتيـاوو د پـاره دا هـم ضـروري ده چـې ولـې دې مـونږ د دې خپلـو مشـرانو ، عالمـانو او ژبپوهانو د نويو تجربو څخه بې برخې پاتې شو -

ستاسو راغوښتلو او مشاورت څخه زمونږ غرض دا نۀ دے چې مونږ د تېرو پرېکړو په باب يو څۀ ابهام خوروو يا يو چا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته دا موقع ورکوو چې هغه دې د پښتو اکېډيمی له پلېټ فارم څخه خپل ناولي عزائم د پښتو او يا د خپلو مخالفينو په خلاف استعمال کړي ، بلکې زمونږ واضح مؤقف دے چې د پښتو ژبې هر ليکوال د پښتو ژبې او ادب د رواياتو په خبر د پښتونوالی د روايتو څخه هغومره خبر دے څومره چې هغه د ادب د کليمې په معنا او مفهوم پوهه دےځکه مونږ دا نهٔ محسوسوو چې ستاسو په شان لوے او د قدر وړ عالمانو ته په دې ضمن کښې د مباحثې دود دستور په معنا د ادابو يوه ايستلې کرښه په نخښه کړو ـ البته په دې پوهېږو چې زمونږ او ستاسو له يو بل سره وړومبے تعلق د يوې ژبې دے . پس له دې د رنګ و نسل ، تاريخ و ثقافت او د يوې شريکې جغرافيې ـ که چېرې مونږ او تاسې دغه د پښتني اقدارو تعلق يو بل سره ټينګ نهٔ ساتو، نو هسې اولسونه او قومونه خو خورا نور هم ډېر دي ـ

دغه مرکه ،چې يواځې د خيبر پښتونخوا او فاټا په پوهانو او عالمانو مشتمله ده،ځکه مو په دې ډول محدوده کړې ده چې اول دلته په دې صوبه کښې سره کښېنو او د ليک دود او املا په ځينو مسائلو يو بل قانع او قائل کړو،بيا په دويم پړاو کښې د ټول پښتون ملت په سطح يوه لويه جرګه يا مرکه د رابللو هڅه اوکړو ـ هلته به هغه پرېکړې چې تاسو وربانديې يوه مثبته فيصله ورکړې وي ، ټولو ته عام کړے شي ـ هغه مسائل چې لازيات بحث ته اړتيا لري، د هغو په اختيارولو به تر هغه ټينګار نهٔ کوو څو چې په لويه مرکه کښې نهٔ وي حل کړي شوي ـ دې سره به يوه خوا افهام و تفهيم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته لاره پيدا شي ، بل راتلونکي وخت کښې به اختلافي اهداف راته واضح شي ځکه په دې موقع د کابل او يا د کوئټې او قندهار د اختلافي ليک دود خبره زياته په تکرار سره نه کوو ځکه چې د دغو سيمو مشران ، پوهان او عالمان له مونږ سره په دې مجلس کښې نه دي شريک . په دې اساس هر څه چې دلته بحث کېږي د هغې دائره کار به د پښتونخوا د صوبې د ننه او ورسره تش په نامه قبائيلي علاقو کښې استعمال او اطلاق پورې محدود وي خو د دې دا معنا هم نه ده چې مونږ له کابل ، کوئټې يا قندهار څخه په ليک دود کښې ځانته بيله لار باسو ، نا داسې نه ده . زمونږ د دې مرکې اهم هدف هم دا دے چې اول په هغو نيمګړتياوځان پوهه کړو چې رفع کول ئې انتهائي ضروري دي . پس له هغې به وړاندې تګ وي . د دې مرکې اهم مقصد دا هم دے چې د وحدت يعني د يو واحد ملت د يوې واحدې ژبې منل شوي ليک دود اختيارولو د پاره د اجتماعي شعور څخه کار اخيستل دي ، ځکه چې بې د اجتماعي سوچ و فکر دا ناشوني ده .

د پښتونخوا د سيمې جغرافيائي او اقتصادي اهميت په اړه ډېر څه نه وايم ځکه چې تاسو ټول تر مونږ زيات ورباندې خبر يئ چې دغه منطقه نه يوازې په اوسنيو وختونو کښې بلکې له پېړيو راهيسې يو تاريخي حيثيت لري ، ولې نن چې څه ډول حالات مخې ته دي د هغو په تل کښې يو څه داسې اشارې ليدلې شي ، بوياچې راتلونکے سهار به د تېر کله په شان نه وي بلکې لا روښانه او درخشانه به وي . خو حالات اوبدلون ادراکول د هر چا د فهم او پوهې کار نه دے بلکې دې د پاره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

عالمانو او پوهانو د نظر ضرورت وي. ځکه له تاسو څخه هیله کېږي چې د یو منلي او کره لیک دود په خاطر له خپلو شخصي، ګوندي، مسلکي او علاقائي ګوټ پېرونو رابهر شئ او د یو واحد لیک دود اختیارولو په لړکښې د خپل قوم د روښانه ائنده په خاطر تاریخي فېصلې صادرې کړئ.

په اخر کښې یو څو خبرې چې مونږ ئې نه یواځې د اکېډیمۍ په چارو کښې بلکې د اکېډیمۍ نه پرته د پښتو ژبې و ادب د فعالیتونو په حواله محسوسوو او یا مو محسوس کړي دي، درسره شریکوو. هغه دا چې دا هر څه چې تاسو ئې په دې اکېډیمۍ کښې وینئ، ګورئ، باید د دې محرک درته معلوم وي. چونکې نن تاسو لوے مشران، لیکوالان، عالمان او پوهان یو ځاے شوي یئ، ځکه درته مخامخ وایم او بې د څه ډار، غرض او لالچ وایم چې زمونږ لوړ رتبه چارواکي دې د خپل قوم د تعلیم و صحت او د خپلې ژبې د روښانه سباؤن غمخوار شي. که دوي په زړه او قومي جذبه داسې اوکړي نو په هم هغه ورځ اوپوهېږئ چې پښتو ملت د پخوا په څېر یو ځل بیا د جهان د سیالو سیال او ژبه ئې هم هغه د وېدا، اوستا او سنسکریت په شان مثالي شي. په دې لړ کښې زه د محترم پروفېسر ډاکټر محمد رسول جان صاحب انتهائي مننداوي یم، چې د لامخکښې تلو د پاره ئې مونږ ته لاربنود نه کړې ده. الله دې د ده قدر او عزت تر دې هم لا زیات سوا کړي. امین

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېرو قدرمنو ، د توجو راکولو مو یو جهان مننه . ستاسو د تېولو برخه والو یو ځل بیا بې کچه مننه کوم چې په دې تاریخي مرکه کښې مو راسره برخه واخیسته او د پښتو اکېډیمۍ تاریخي حېثیت ، مقام او نښان مو لوړ اوساتلو - الله دې ستاسو قدر او درجات یو په څو چنده در زیات او بلند کړي - امین او مننه

پرفیسر ډاکټر نصرالله جان وزیر
ډائرېکټر، پښتو اکېډیمي پېښور پوهنتون
۲۹ دسمبر ۲۰۱۲ء

(c) ketabton.com: The Digital Library

بلنليک

قدرمن/ قدرمنې

....

پښتو اکېډېمي، پېښور پوهنتون د خپل علمي او ادبي دودسره سم د پښتو ژبې و ادب د ودې او پرمختیاد هلو ځلو په بهیر کښې دا اراده لري چې د پښتو لیک دود د یو والي (وحدت) په لور بره تګ دپاره ژبپوهان او عالمان سره جرګه کړي - په دې خاطر پښتو اکېډېمي د پښتو ژبپوهانو او عالمانو یوه دوه ورځنۍ مرکه د رابللو تابیا کړې ده چې په دې مرکه کښې به د پښتو ژور فکره ژبپوهان، عالمان او څېړونکي د پښتو ژبې په الفبا، لیک دود او هم د املا په مسائلو بحثونه کوي -ددې ورکشاپ (مرکې) مشر مېلمه به د پېښور پوهنتون وائس چانسلر پروفېسر ډاکټر محمدرسول جان صاحب وي -

ستاسو ګډون به زمونږ دپاره د ډاډ او ویاړ سبب وي.

نېټه: .... ۲۸-۲۹ دسمبر۲۰۱٦ ءورځ:شورو او زیارت

وخت: .... له ګهیځ (سحار)(۹.۳۰) نه تر وروستي وخته پورې

ځاې : .... د پښتو اکېډیمی لائبریري

رابطه : .... پروفېسر ډاکټر نصرالله جان وزیر، ډائرېکټر پښتو اکېډېمي:
۰۳۳۳۹۷۲۹۷۱۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

هدف و غایت

پښتواکېډیمي یو ځل بیا د پښتو لیک دود په لړ کښې خپلو دانشورانو او ژبپوهانو ته موقع ورکوي چې د لیک دود په حقله دې د نوې ژبپوهنې په رڼا کښې د لیک دود د ستونځو په حقله خپلې مشورې راشریکې کړي -

نن سبا چې د پښتو د لیک دود په لړ کښې یو څۀ ستونځې مخې ته راځي باید چې زمونږ ژبپوهان او د ژبې دانشوران په دغه یوه صلاح شي او مستحکم صورت ورکړي -

په دغه مرکه کښې به د خیبر پښتونخوا او د قبائیلي سیمې (فاټا) نه راغلي پوهان ګډون کوي ، دغه فېصلې به ټولو پښتنو، دانشورانو ، پوهانو او ژبپوهانو ، پوهنتونونو ، کالجونو ، سکولونو ، پرنټ او الیکټرانک میډیا ته رسولې شي-

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګډون

په مرکه کښې برخه اخیستونکي به هغه پوهان ، نقادان ، عالمان او فاضلان وي چې په ژبپوهنه کښې مهارت لري ، د ژبې او ادب په مېدان کښې ښه پوهه لري او یا په رسم الخط او املا کښې ئې پوهه منلې شوې وي - ورسره به هغه محققین هم وي چې په ژبپوهنه یا نورو ادبي چارو کښې ئې نوم په ملي سطح منلے شوے او استعداد پېدا کړے وي - دې نه علاوه د پوهنتونونو هغه نمائنده استاذان چېرته چې پښتو ته د لامخکښې تلو لارې پېدا کېدو امکانات زیات وي هم برخه اخیستو ته رابللې شي -

ددې مرکې ټوله کاروائي به ریکارډ کولے شي او یوې مثبتې نتیجې ته د رسېدو وروستو به اولس ته د هغو د مشتهر کولو بندوبست کولے شي -

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروګرام

۲۸م دسمبر ۲۰۱۲ء سحر ۹ بجې

۱. د غونډې باقاعده پرانسته
۲. د ډائرېکټر پښتو اکېډېمي ، هرکلي نامه
۳. د وائس چانسلر خطاب

ورومبۍ ناسته : يوولس بجې = ۲۸ م دسمبر ۲۰۱۲ء

۱. د ډائرېکټر پښتو اکېډېمي له خوا پرېزنټېشن

۲. مباحثه (د غور و نظر)

دوېمه ورځ

ورومبۍ ناسته : سحر نهه بجې = ۲۹ م دسمبر ۲۰۱۶ء

۱. په مباحثه کښې پاتې نقطې څېړل : دولسو بجو پورې
۲. متفقه فېصلې مخې ته راوړل : يوې بجې پورې

دوېمه ناسته : ۲ بجې ۲۹م دسمبر ۲۰۱۶ء

قرار دادونه
اختتامي دعا

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الفبا په ترتیب د راغلیو مېلمنو او کوربنو نوم‌ونه

نمبر	نوم	رابطه نمبر	دستخط	ممبر اعزازي
۱.	پروفیسر ډاکټر نصرالله جان وزیر	03339728715		کنوینر
۲.	اسماعیل ګوهر	03459624256		ممبر
۳.	امجد ناصر	03335599959		//
٤.	پروفیسر داور خان داؤد	03338232648		//
٥.	پروفیسر ډاکټر روح الله	03018913961		اعزازي
٦.	پروفیسر ډاکټر سلمٰی شاهین	03339124378		ممبر
۷.	پروفیسر فضل نصیر اسیر	03339117626		//
۸.	پروفیسر قاسم محمود	03339095309		//
۹.	پروفیسر هدایت الله	03339199349		//
۱۰.	ډاکټر اباسین یوسفزے	03005957899		//
۱۱.	ډاکټر احمد علي عاجز	03015963864		اعزازي
۱۲.	ډاکټر اسرار	0937863991		ممبر
۱۳.	ډاکټر اسلم تاثیر	03000927234		//
۱٤.	ډاکټر بشرٰی خاتون	03329409634		اعزازي
۱٥.	ډاکټر پرویز مهجور	03349169582		ممبر
۱٦.	ډاکټر جاوېد خلیل	03005938122		//
۱۷.	ډاکټر جاوېد اقبال	03323095327		اعزازي
۱۸.	ډاکټر حنیف خلیل	03315462178		ممبر
۱۹.	ډاکټر خالد خان ختک	03329779537		//
۲۰.	ډاکټر محمد زبیر حسرت	03459309207		//
۲۱.	ډاکټر سلیم جاوېد			//

(c) ketabton.com: The Digital Library

٢٢.	ډاکټر سهیل انشا	03339125641		//
٢٣.	ډاکټر سهیل خان	03339133832		//
٢٤.	ډاکټر شکیل احمد	03429120800		اعزازي
٢٥.	ډاکټرشیرزمان سیماب	03438982289		//
٢٦.	ډاکټر ظفرالله بخشالي	03028333625		ممبر
٢٧.	ډاکټر علي خېل درياب	03349321761		ممبر
٢٨.	ډاکټر فخرالاسلام	03329080645		اعزازي
٢٩.	ډاکټر فرخنده لیاقت	03331919306		//
٣٠.	ډاکټر محب وزیر	03332198450		ممبر
٣١.	ډاکټرمحمداقبال نسیم ختټک	0915850749		//
٣٢.	ډاکټر معراج الاسلام			اعزازي
٣٣.	ډاکټر مظهر	03455148417		//
٣٤.	ډاکټر نګینه خانم	03469222113		//
٣٥.	ډاکټر نور محمد دانش	03459857458		//
٣٦.	ډاکټرنیازمحمدعاجز	03339347814		ممبر
٣٧.	ډاکټر همایون هما	03009840334		//
٣٨.	ډاکټریارمحمدمغموم ختټک	0915813457		//
٣٩.	ډاکټریوسف خان جذاب	03459794170		//
٤٠.	رحمت شاه سائل	03458196346		//
٤١.	سلیم بنګش	03329002802		//
٤٢.	ډاکټر عمر عثمانمروت	03349087752		//
٤٣.	م.ر.شفق	03085170749		//
٤٤.	محترم همبش خلیل	03219338323		//
٤٥.	مشتاق مجروح	03339302475		//
٤٦.	نادر خان علیل	03459773475		//
٤٧.	ارشاد خان (کمپوزر)	03105926636		
٤٨.	محمدعارف جاوید خلیل	03169802080		معاون

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړومبی ورځ

۲۸م دسمبر ۲۰۱٦ء

پښتو اکېډيمي چې د کال **۱۹۵۵**ء څخه را په دې خوا د پېښور يونيورسټۍ تر سيوري لاندې د پښتو ژبې، ادب، تاريخ، ثقافت، ژباړې، ګرائمر، پښتو ژبه (پښتو ډکشنري)، د ماشومانو ادب، د نړۍ د نورو ژبو سره ارتباط او يو لړ داسې نورو کارونو په حقله چې کوم خېړنيز کار پيل کړے وۀ، هغه د دغو ټاکل شويو اهدافو د لاس ته راوړلو په تکل تاند روان دے ـ پښتو اکېډيمۍ د تحقيق، تنقيد، ژباړې او تخليق په لړ کښې ډېر ګټور او مثبت خدمات مخې ته راوړي دي ـ

د پښتو اکېډيمۍ له ګټورو زيارونو څخه يو لړ هغه خدمات چې د پښتو ژبې او ادب له مينه والو سره ئې په شريکه کړي دي، هغو کښې د سيمينارونو، کانفرنسونو، د علمي او ادبي غونډو اهتمام او د کابل د علومو اکېډيمي او د سندهـ د سندهيالوجي سره په رابطه کښې اوسېدل او د ژبو او ادبياتو په ډګر کښې د هغوي د فعاليتونو او څېړنو څخه ئې استفاده تر لاسه کړې ده ـ خو د پښتو اکېډيمۍ په لوړو خدماتو کښې چې څۀ په ځانګړي ډول ياد ېدلے شي، هغه د پښتو اکېډيمۍ پښتو لغات راغونډول، د پښتنو فولکلور راټولول او د يو منلي ليک دود دپاره نۀ يواځې په کوزه پښتونخوا کښې بلکې د کابل د عالمانو سره علمي جرګې کول شامل دي ـ که څۀ هم د پښتو اکېډيمۍ هر يو

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت په خپل ځای یو ستر مقام لري مګر دغه دري برخې ئې بیا زرین او زر زري باب ګڼلی شي.

د پښتوژبې د ودې او پرمختیا په چارو کښې یا په پښتو لیک دود کښې وحدت راوستلو او په دې لړ کښې د راپورته شویو او یا وخت په وخت راپورته کېدونکیو مسائلو حل، د پښتو ژبې و ادب د پوهانو په صلاح او مشوره را وړاندې کړی شي. تر دا دمه د پښتو د لیک دود او د پښتو اِملائي مسائلو په حقله د پښتنو عالمانو او پوهانو څهٔ اووهٔ مرکې جوړې شوې دي چې د هغو څخه ځینې ناستې کابل کښې او ځینې په کوزه پښتونخوا کښې د پښتو اکېډیمۍ په مېلمستیا او اهتمام شوې دي (د لا زیاتو معلوماتو له پاره اوګورئ د ګل باچا الفت: (لیکوالي املا او انشا). په دې لړ کښې چې هر څومره ناستې شوې دي، په هغو کښې د پښتو ژبې د لیک دود او یا د اِملا د ځینو تېروتنو د له مېنځه وړلو او د سم دود د رواجولو په خاطر ډېرې ګټورې او مثبتې پرېکړې ثبت شوې دي. چې اوس هر دوه اړخ ته په لیک کښې په کار راوستے شي. د پښتو لیک دود په حقله وړومبۍ غونډه کال ۱۹۴۲ء کښې په کابل کښې او اووهٔ مه غونډه ئې کال ۱۹۹۰ء کښې د پښتو اکېډیمي پېښور پوهنتون په اهتمام د پوهنتون د مني کېمپ یعني باړه ګلۍ کښې شوې ده. دې یاد غونډې ته د خېبر پښتونخوا، د پاکستان د قبائیلي علاقو یعني فاټا، د جنوبي پښتونخوا یعني د کوئټې څخه د پښتو ژبې او ادب مشران او د افغانستان څخه د قدر وړ مشران، عالمان، ادیبان او شاعران راغوښتلي شوي وو. دا یاده غونډه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې لحاظ یوه ډېره تاریخي او مهمه غونډه وه ، چې په دې کښې تول ګډون وال ، پوهان او عالمان په یو معیاري لیک دود متفق شول . د دغه مشرانو او عالمانو پرېکړو یا فېصلو ته د پښتو ژبې او ادب په تاریخ کښې او په ځانګړي ډول د لیک دود د پرېکړو په لړکښې د پښتو اکېډیمۍ د باره ګلۍ پرېکړې وئیلې شي . په رښتیا چې دا د پښتو ژبې و ادب سره د هغو مشرانو د مینې ، خواخوږۍ ، خواریو او هلو ځلو برکت وۀ چې په پښتو لیک دود کښې ئې وحدت راوستو او د پښتو ائنده ئې له انتشار څخه اوژغورلو . په دې لحاظ دا یوه تاریخي او مهمه فېصله بلله شي . په دې اساس د پښتو د وحدت په ډګر کښې دا ډېره مهمه او د ویاړ خبره ده چې نن سبا په پښتو کښې څومره هم کتابونه چاپ کېږي هغه ددې یادې جرګې د پرېکړو سره سم چاپېږي . یعنې اوس مهال د درس و تدریس تر کتابونو سره عام کتابونه ، مجلې او هم ورځپاڼې د دې لیک دود تحت لیکلې شي . خو هغه عوامل چې ددې غونډې یا مرکې د رابللو سبب شوي ، له هغو څخه د ځینو لیکوالو شخصي او د ځینو ادارو خپل سري تېروتنو په مقابل کښې اړتیا پېدا شوه ، چې هغو ته د دغه معیاري لیک دود پرېکړې وراورسولې شي ، یا ورته واضح کړې شي ، په دې خاطر دا غونډه رابلل شوې ده . دویمه مهمه خبره دا وه چې د وخت په تېرېدو ځینې نوي مسائل هم پېدا شوي وو ، چې هغو ته د پښتو مشرانو او پوهانو خپل تر مېنځه صلاح کېدل اړین شوي وو . ځکه دلته دا وئیل به بې ځایه نۀ وي چې د پښتو د وحدت په حقله څومره چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

باره ګلې د سیمینار پرېکړې ټولو پښتنو د پاره د ویاړ او ارزښت وړ او ګرځېدې ، په هم هغه دود دلته یو وار بیا دا هڅه کېږي چې د پښتو لیک دود د فیصله کړې شویو پرېکړو د بیا تامینولو تائید او نویو مسائلو ته د یو ممکن حل را ایستلو د پاره د مشرانو جرګې ته متوجه کړي.

لکه د وړاندې اووئیل شول چې د پښتو اکېډیمۍ د باره ګلې سیمینار په کال ۱۹۹۰ء کښې د پېښور پوهنتون تحت شوے وُ، د هغه وخت نه را په دېخوا اوس هر یو کتاب په هم دې لیک دود کښې چاپ کېږي .پرته د دې اوس لیکوالان ، کاتبان ، کمپوزران او هم شاګردان ورسره تر ډېره حده بلد شوي دي .چې له کبله ئې اوس پښتو لیک په اسانه د کمپیوټر ژبه ګرځېدلې ده .تر دې چې پښتو اوس د ګوګل ټرانسلېټر د ژبو په قطار کښې هم ورګډه شوې ده .دا نهٔ یواځې د پښتو د معیاري لیک دود د پراختیا یو ښهٔ مَرغ دے بلکې په خپله د پښتو ژبې د روښانه سباؤن په لار کښې یو ښهٔ ګام دے.

کال ۲۰۱۲ء د دسمبر په اتویشتمه او نهه ویشتمه نېټه پښتو اکېډیمۍ یو ځل بیا د پښتو لیک دود او املا د ځینو مسائلو له مېنځه وړلو په لړ کښې د دوه ورځني سیمینار تابیا اوکړه ، چې تر پنځوس پورې لیکوالو ، ادیبانو ، پوهانو ، ژبپوهانو ، د پوهنتونونو استادانو او یو لړ محصلینو ته په کښې د برخه اخیستو بلنه ورکړې شوه .ددې غونډې مقصد دا وُ چې د پښتو اکېډیمۍ د باره ګلې د املا په حقله یو ځل بیا د ژبپوهانو ، شاعرانو او ادیبانو تائید واخیستهٔ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي - بل یو څهٔ ستونځې داسې محسوسېدې چې هغه د ځینو لیکوالو له خوا په شعوري یا په لاشعوري توګه تکرارول کېدې ځکه اکېډیمۍ دا اړینه اوګڼله چې د خپلو عالمانو، ژبپوهانو او مشرانو یوه داسې مرکه جوړه کړي چې په هغې کښې دې خپلو مشرانو او عالمانو ته دغه مسائل مخې ته کښېږدي او د هغوي څخه رایې او نظر یرې واخلي -

غونډه د پښتو اکېډیمۍ په کتابتون کښې راجوړه شوې وه - د خیبر پښتونخوا او د فاټا یعني خیبر پښتونخوا ته جوختې قبائیلي علاقو څخه راغونډ شویو لیکوالانو او پوهانو ته د ناستې دپاره معقول انتظام شوے وۀ - ساؤنډ سسټم او ویډیو رېکارډنګ سره د فوټو ګرافۍ بندوبست هم شوے وۀ - ټولو قدرمنو مېلمنو ته ډېر په قدر او عزت او په پښتنه مینه د پښتو اکېډیمۍ اهلکارو او غړیو هر کلے او د مېلمه پالنې د اقدارو سره سم پېرزوئنه او ښهٔ راغلے اووې -

اتویشتم دسمبر کال ۲۰۱۲ء سحر لس بجې څو منټه د پاسه دغونډې یا ورکشاپ رسمي پرېکړه تامین شوه - د وړومبۍ ناستې مشري د پېښور پوهنتون د شرقي علومو ډین محترم پوهاند ډاکټر معراج الاسلام ضیاء صاحب تر مشرۍ لاندې پېل شوه ډاکټر نیاز محمد عاجز د قرآن عظیم الشان د یو څو آیتونو د تلاوت کولو نه وروسته، د پښتو اکېډیمي ډائرېکټر پروفېسر ډاکټر نصرالله جان وزیر ټولو مېلمنو ته هرکلے اووئیلو او د روان ورکشاپ حاضرینو ته ئې د پښتو اکېډیمۍ اغراض او مقاصد او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددي د بېلا بېلو څانګو په حواله لنډه شان پېژندګلي څه دا شان وړاندې کړه.

پښتو اکېډيمي يوه علمي، تحقيقي او اشاعتي اداره ده، چې په کال ۱۹۵۵ء کښې جوړه شوې او د پېښور يونيورسټۍ يوه مهمه برخه ده.

د اکېډيمۍ څانګې:

۱. تحقيق، تاليف و طباعت.
۲. ژباړه
۳. لغت سازي
۴. فولکلور
۵. تاريخ و ثقافت

تدريسي امور:-

۱. ايم فل
۲. ايم فل ليډنګ ټو پي ايچ ډي
۳. پي ايچ ډي

شاګردان :-

۱. پښتو اکېډيمي د ايم فل او پي ايچ ډي په ضمن کښې تر اوسه ۱۰ شاګردان فارغ کړي او تر ۷۲ پورې شاګردان رجسټرډ دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقاصد :-

ددې ادارې له اهدافو څخه يو څو مهم اهداف په دې لاندې ډول د

۱. پښتو ژبه او په پښتون اولس کښې چې کوم ادبي ، علم فني صلاحيتونه موجود دي هغه په کار راوستل-

۲. د پښتو ژبې يوه ارزښتناکه ډکشنري ترتيبول-

۳. د يوې داسې معياري کتابتون (لائبرېري) قيام ، چې په کښې پښتو ژبه و ادب ، تاريخ و ثقافت ، تهذيب و تمد نړۍ د نورو قومونو د ژبو او ادبياتو په حقله څېړنکارا اسانتياوې موجودې وي-

۴. د مختلفو قلمي نسخو او د تحقيقي مواد و اشاعت بندو کول - او داسې نور

کتابتون (لائبرېري) :-

۱. موجوده لائبرېري : يو مېن هال ، يو افس او دوه بغل ک (سائيډ روم) چې د مخطوطاتو دپاره مخصوصې دي-

۲. په دې لائبرېرۍ کښې د شاګردانو او څېړنکارانو دپاره ت څلور څلوېښت زره کتابونه موجود دي-

۳. دې نه علاوه څوارلس سوه څلور پنځوس قيمتي او ناياب نسخې هم موجودې دي- چې ځينې چاپ او ځينې ناچاپ د

۴. دېلائبرېرۍ نه روزانه تقريباً د دېرشو نه پنځوسو پورې م او غېر ملکي طالبعلمان ، محققين ، شاعران او اديبان د بېلو علمي او ادبي کتابونو نه استفاده کوي-

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلائبرېرۍ ستونځې :-

۱. د ځـای د کمتیـا د وجـې شـاګردانو او محققینــو تــه مشکلات

۲. د جدیدو سهولتونو فقدان.

۳. ملکي او غېر ملکي محققینو ته د تحقیق په دوران کښې د استوګنې مشکلات.

۴. مخطوطات ډېر په ناسمه طریقه سره دلته کښېښودل شوي دي. چې له کبله ئې د زیان او یا د خرابېدو خطر دے.

اشاعت :-

۱. پښـتو اکېـډیمي لـه شـروع نـه تـر دا دمـه تقریباً اووۀ سـوه شپږ پنځوس (۷۵۶) کتابونه په مختلفو موضوعاتو چاپ کړي دي.

۲. پښتو ژبه (پښتو ډکشنري) چې په پنځلس جلدونو مشـتمله ده. دیارلس جلدونه ئې چاپ او دوه ئې چاپ ته تیار پراتۀ دي. خو د دې پـه ځـای اداره اوس پـه دې کـار بوختـه ده چـې دغـه ټول پینځلس واړه جلدونه دې په هم یو جلد کښې په سافټ او هـارډ شکل کښې خپور کړے شي. پـه دې کـار روان دے ، انشـاءالله چې ډېر زر بـه دا پروژه عملي شي.

۳. پښـتو اکېـډیمي یـوه "شـپږ میاشـتینۍ" پښـتو / انګرېـزي تحقیقي مجلـه خـوروي. چـې دهائرایجوکېشـن کمیشـن اسـلام اباد لـه خوا باقاعده منظوره ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستونځې :-

۱. د مالي ستونځو له کبله د اداري اشاعتي امور د ځنډ ښکار دي
۲. په اداره کښې د تېکنیکل ستاف د کمښت ، د کمپیوټري چارو د ماهر نیشتوالے او د فیکلټي د کمي د وجې ، په ډېرو امورو کښې مشکلات لرو.
۳. تقریباً ۲۰۰ قلمي نسخې چاپ ته ارتیا لري ، تر لسو پورې مختلف ریسرچ پراجېکټونه اشاعت ته تیار دي.
۴. لږ تر لږه د پرشو پورې نوي ، ري پرنټ ، ډکشنرۍ ، ریسرچ پراجېکټ او یو لړ د ژباړې کتابونه چاپ ته اماده دي.

قلمي نسخې :-

۱. پښتو اکېډیمي څوارلس سوه دري پنځوس انتهائي نایابې او قیمتي قلمي نسخې لري.
۲. په دې کښې ۳۶۲ نسخې ډیجټلائز شوې دي .او د ۱۰۷۷ نسخو ډیجټلائزېشن کول دي. په دې پراجېکټ به ډېر زر کار روان شي. منظوري ئې شوې ده.
۳. د قلمي نسخو د خوندي کولو بندوبست. د ټولو قلمي نسخو د ډیجیټلائزېشن پروژه هم منظوره ده .ډېر زر به دغه ټولې نسخې ډیجیټلائز شي.

د وړومبۍ ناستې پېل : د پښتو اکېډیمۍ ډائرېکټر پروفېسر ډاکټر نصرالله جان وزیر د وینا نه وروسته ، د وړومبۍ ناستې مشر مېلمه محترم پروفېسر ډاکټر معراج الاسلام ضیاء صاحب ته د دې غونډې په اړه د وینا کولو بلنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکړي شوه ، دوي اوو‌ئيل چېدا ډېره د خوشحالۍ خبره ده چې پښتو اکېډيمي يو ځل بيا د پښتو ليک دود او د املا د ځينو تېروتنو مخ نيوي په لړ کښې د پښتو ژبې عالمانو ، پوهانو ، اديبانو ، شاعرانو او عام زده کونکيو ته داسې مواقع پېدا کوي ، دوي زياته کړه چې داسې غونډې د ژبې په وده او پر مختيا کښې ډېر ستر کردار ادا کوي - د لويو قومونو مطالعه چې اوکړے شي هلته د هرې قبيلې ځان له لهجه يا لهجوي دودونه وي - په دې لړ کښې ډين صاحب د عالم اسلام ، يورپ او ځينو نورو ملکونو د ژبو او لهجو مثالونه هم ورکړل - دوي زياته کړه چې د دې هر څۀ باوجود دهغوي يوه معياري لهجه او يو مشترک ليک دود وي ، چې د هغې په اساس د هغوي د ژبې مرکزيت او وحدت قائم وي -

د ډين صاحب د خبرو نه وروسته ، د بحث مباحثې تر مخه د پښتو اکېډيمي ډائريکټر د خيرالبيان د دريم چاپ نسخه ډين صاحب ته ډالۍ کړه - او له ډين صاحب نه ئې اوغوښتل چې د پښتو اکېډيمۍ د دفتري چارو په ضمن کښې ستر خدمات ترسره کونکي سپرنټنډنټ ښاغلي فضل ګل ثاني ته د "وي سي" صاحب د پاره نومول شوے شيلډ په خپلو لاسو ورکړي - دې سره وړومبنۍ ناسته سر ته اورسېده او د چائيو مهال شولو -

د چائيو د دمې نه وروسته دوېمه ناسته شروع شوه - په سر کښې د الف با په چارټ خبرې شروع شوې -

دملتي ميډيا په ذريعه د الف با چارټ اوښودلے شو - د چارټ ترتيب په دې ډول دے -

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو الفبا

(د پښتو منلي شوي حروف غونډ ۴۴ دي)

ا	ب	پ	ت	ټ	ث	ج	ځ
چ	څ	ح	خ	د	ډ	ذ	ر
ړ	ز	ژ	ږ	س	ش	ښ	ص
ض	ط	ظ	ع	غ	ف	ق	ک
ګ	ل	م	ن	ڼ	و	ه/هـ	ي
ې	ی	ئ	ے				

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو الفبا

(په ترتيب د نومونو)

ا الف	ب بې	پ پې	ت تې	ټ ټې	ث ثې	ج جيم	ځ ځيم
چ چې	څ څې	ح حې	خ خې	د دال	ډ ډال	ذ ذال	ر رې
ړ ړې	ز زې	ژ ژې	ږ ږې	س سين	ش شين	ښ ښين	ص صاد
ض ضاد	ط طې	ظ ظې	ع عين	غ غين	ف فې	ق قاف	ک کاف
ګ ګاف	ل لام	م ميم	ن نون	ڼ نوڼ	و واو	ه/هـ هې	ي معروفه يې
ۍ مخصوصه يې	ې تانيث يې	ئ امر يې	ے مجهوله ے				

(c) ketabton.com: The Digital Library

د چارټ ښودلو وروسته ، د دې د الفبا په ترتيب ډاکټر اباسين يوسفزي د بحث اغاز اوکړو ، دوي اووې چې د حروف تهجي په دې ترتيب کښې د ج ، څ او چ په ځائے ترتيب داسې په کار دے چې ج ، ځ او څ او داسې بيا چ ، ح او خ ـ خو د دې په رد کښې محترم همېش خليل صاحب اووئيل چې نا دا پخوانے ترتيب په خپل ځائے سم دے ـ ښاغلي پروفېسر ډاکټر يار محمد مغموم خټک صاحب هم د همېش خليل صاحب خبره تائيد کړه او وې وئيل چې ځنګه دا چارټ ترتيب شوے هم دغسې ټيک دے ـ

د پښتو اکېډيمۍ پخوانۍ ډائرېکټر محترمه ډاکټر سلمیٰ شاهين ډېر په وضاحت سره په دې خبرې اوکړې او په اخر کښې ئې ډېر په جامع انداز سره اووې چې دا فېصله شوې خبرې دي ـ څۀ چې يو ځل منل شوي او اتفاق ورباندې شوے ځکه د هغو بيا راسپړدل نۀ دي په کار ـ دې سره به دا شوې فېصلې بيا متنازعه شي ـ هغې اووې چې په پښتو کښې هسې هم خلقو ته مشکلات دي او نۀ دسرکار له خوا ورته دومره توجه شته ـ خو مونږ له په کار دي چې د چا انفرادي فېصلو پسې لاړ نۀ شو ـ هغې زياته کړه چې په انټرنېټ او هم په ادبي دنيا کښې دا ترتيب موجود دے ـ

ډاکټر نصرالله جان وزير د (ځ) په حقله د ډاکټر اباسين د خبرې په ځواب کښې اووئيل چې د (ځ) د توري غږ په اصل کښې ''ځې'' دے چې د پښتونخوا په جنوبي علاقو کښې ئې تلفظ ډېر واضح دے او ښخې په سمه توګه ئې ادائيګي کېږي، لکه ځۀ ، ځوک، ځنګه ، ځۀ او ځيني نور ـ د حرف (ځ) ''ځې'' په دې صوت ادائيګي کښې د دې علاقې خلق يعني د جنوبي علاقو خلق کوم مشکل نۀ لري ـ چونکې دا مسئله د پښتونخوا په شمالي سيمو کښې ده ، چېرته چې د ث ، س او څ غږونو په ادائيګې کښې دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلقو ته مشکلات دي ـ ځکه د ځينو اشاعتي ادارو له خوا يا د ځينو ليکوالو له خوا دا په خپلواکه توګه (ځيم) ياد شوی ـ خو په حقيقت کښې د دې جوړې او غږ (چ) سره ده ، نه چې د ج او ځ سره ـ

په چارټ کښې موجود د بېلا بېلو توريو په اړه د پوهانو او استاذانو سوالونه راپورته کېدل شروع شول ، په دې لړ کښې ډاکټر نياز محمد عاجز اووئيل چې د ''ئې'' مسئله هم په کار ده چې يوه ''ئې'' وي - ''ئې'' يوه ده او داسې د ''نون غنه'' دپاره هم يو علامت په کار دے -

وريسې ډاکټر پروېز مهجور خوېشکي اووئيل چې ''ح'' يو مخرج دے د کومې نه را اوځي -

د دغو دواړو پوهانو په نکتو لا بحث ځاے نه وؤ نيولے چې ډاکټر جاوېد خليل يو ځل بيا اووئيل چې دا وخت د ''څې/ځيم'' فېصله کول په کار دي ـ دا ترتيب ټيک دے چې کوم تورے فېصله شي بيا مخکښې تلل په کار دي ـ هغۀ اووې چې د محترمه ډاکټر سلمیٰ شاهين خبره په ځاے ده ، خو که څۀ نوې علمي خبره مخې ته راځي ، نو منل ئې په کار دي -

ډاکټر حنيف خليل اووئيل چې مونږ په دې ورمبی ناسته کښې تر خپل حده مخکښې لاړو ـ که څۀ هم دا د پښتو اکېډيمی يو مثبت او ښۀ اقدام دے ـ خو د پښتنو د علمي مرکزونو تعين په کار دے او هغه ځوک چې د ليک دود په اړه شخصي فېصلې کوي او خپله مطرح کړل شوې املا ته دوام ورکوي هغوي هم دلته راوستل په کار وو ـ بله دا چې کومې فېصلې اوشي د هغو اطلاق به څوک کوي ، او په هغو مرکزونو چې هلته ، له دغو فېصلو سره اختلاف ښودل کېږي ، او يا هغه محترم پوهان ،عالمان يا عام ليکوالان چې په شخصي توګه توپيري ليک دود کاروي يا خپل مخېزه املا ته دوام ورکوي ، په هغو به ئې څنګه منو ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر نصرالله جان وزیر د ښاغلي ډاکټر حنیف خلیل د خبرې په ځواب کښې اووئیل ، چې : زمونږ ورومبۍ وظیفه دا ده چې په املا کښې ستونځې په نخښه کړو ، عالمان، پوهان ، مونږ او تاسو ټول دلته ورباندې بحث اوکړو ، رائې پرې واخلو ، پس له هغې یوه منلې پرېکړې ته اورسېږو ۔ ډائرېکټر صاحب ښاغلي ډاکټر حنیف خلیل صاحب ته په اشاره سره اووئیل چې که څۀ هم په هغوي ئې منل ګران کار دے خو کله چې ستاسو غوندې مشران دلته په دې غونډه کښې یوې نتیجې ته اورسېږي ، نو دا به بیا د هغو سره د دې غونډې په اساس په دوېمه لړۍ کښې یعني په انټرنېشنل کانفرنس کښې له هغو سره د لازیاتو شننو دپاره وړاندې کړو۔

د پښتو ژبې نوموړي شاعر او ادیب م ۔ر شفق د هم دې بحث په تسلسل کښې ور زیاته کړه: کومې فېصلې چې شوې دي ، وخت په وخت د هغو یوه جائزه اخیستل په کار دي ۔ البته دغه د الفبا کوم ترتیب چې له پخوا څخه دود دے ، هم په دغه ډول سم دے ۔په دې اړه کابل کښې هم اداره موجوده ده او دلته هم ، نو که کوم څۀ د لیک دود یا د پښتو په حواله کول وي په کار ده ، چې د دواړو ادارو په ګډه همکاري فېصلې صادرې شي۔

ډاکټر زبیر حسرت د مشرانو توجه یوې بلې مسئلې خواته رااوګرځوله ۔هغۀ اووئیل چې "نون غنه" شاملول په کار دي ۔او د همزه واله "ۀ" هم په کار ده۔ بل په غونډه "ی" پسې "ے" هم په کار ده ۔ اوس چې کومې دي دا د کابل فېصلې وې۔ د نورو ډېرو ئي ګانو ضرورت نۀ شته۔

ښاغلي ډاکټر اسرار صاحب د ډاکټر زبیر حسرت د دې سوالونو په ځواب کښې په یو طنزیه انداز کښې اووئیل چې په "ء" خبره کول داسې ده لکه چې مونږ په دې ورومبۍ ناسته کښې اخري حرف ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

اورسېدو او چې "ء" اوشوه نو معنا دا چې نشست ختمېدو ته را اورسېدو. ډاکټر اسرار صاحب د غونډې برخه وال ځان ته متوجه کړل او وې وئيل: چې حقيقت دا دے چې د پښتو اکېډيمۍ له اړخه د بارہ ګلۍ سيمينار يو ډېر ښۀ کوښښ وۀ او ډېرې ښې فېصلې په کښې شوې دي. اوس په هغو کښې ګوتې وهل نۀ دي په کار. هغۀ په تاکيد سره اووې چې: که نقص دے نو په مونږ کښې دے نۀ په املا کښې.

ډاکټر خالد خان خټک اووئيل چې زۀ په دې خبره ويارم چې د پښتو اکېډيمۍ د بارہ ګلۍ په سيمينار کښې موجود وم. هغۀ زياته کړه چې پښتو کښې د زبر، زېر او پېش واؤل دي. پښتو کښې دا شاملول په کار دي.

ډاکټر يوسف خان جذاب اووئيل چې اباسين چې څنګه د پښتو الفبا د ترتيب په حقله نکته پورته کړه، نو اول په ترتيب بحث په کار دے. هغۀ اووې چې: د ژبې ابتداء د اواز نه کېږي خو مونږ د حرف نه ابتدا کوو. دلته دا حروف داوازونو نمائندګي کوي. نو دا حروف د اوازونو په اساس ترتيبول پکار دي. اول په شونډو بيا په غاښونو او بيا په حلق کښې اوازونه پېدا کېږي.

د ډاکټر يوسف خان جذاب بحث لا جاري وو، چې ښاغلي ډاکټراقبال نسيم خټک صاحب د (چ) او (خ) په حقله خپله رائې داسې وړاندې کړله: تر کومه چې د چ (چې) او خ (خې) خبره ده. زمونږ الفبائي ترتيب د ډېر مخکښې نه راروان دے. دا ترتيب بدلول ډېر ګران دي، نۀ خو ئې څۀ ضرورت شته او نۀ څۀ ګټه. داسې د (چ) او (خ) هغه پخوانے ترتيب په خپل ځائے سم دے. البته که د بارہ ګلۍ په پرېکړو کښې نور څۀ ښۀ والے کېدلے شي نو په کار ده چې په هغو بحث اوشي. پرته د دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغهٔ د ډاکټر خالد خان خټک صاحب د زبر ، زير او پيښ ورانديز هم تائيد کړو.

ډاکټر اسماعيل ګوهر د ډاکټر يوسف جذاب د مطرح کړل شوې مسئلې په ځواب کښې اووئيل يوسف خان جذاب چې د فونيټک کومه خبره کوي ، داسې په اردو کښې هم شوي دي. خو دې سره بيا نورې مسئلې پيدا شوې دي. غرض د صوتياتو په بنياد به ډېرې مسئلې راپورته شي ، زما په فکر املا ته د صوتياتو په بنياد د ترتيب ضرورت نهٔ شته .هغهٔ مخکښې زياته کړه چې د ''نون غنه'' ضرورت په واقعيت کښې محسوسېږي ، ځکه چې دا د لفظونو په مېنځ کښې هم راځي او په اخر کښې هم. په کار ده چې په دې اره ځهٔ غور اوشي. څو پورې چې د همزه (ء) تعلق دے ، نو په فعلي ''ئ'' کښې ئې ولې شاملوو. دغه همزه په مېنځ کښې هم وئيلے کېږي ، ځکه زما رايې دا ده چې همزه پکار ده چې وي.

د ډاکټر اسمعيل ګوهر ، د څينو نکتو وضاحت په لړ کښې ډاکټر يوسف خان جذاب اووئيل چې ما صرف د ساؤنډ (اواز) په بنياد د ترتيب خبره اوکړه ، ما دا اوسني ترتيب د بدلولو خبره نهٔ ده کړې .زهٔ ترتيب بدلول نهٔ غواړم بلکې ما صرف دا وئيل چې که تاسو ترتيب بدلول غواړئ نو بيا به د اوازونو (غږونو) په د نورو حرفونو حساب به د نورو حرفونو ترتيب هم بدلول وي.

پروفيسر فضل نصير اسير اووئيل چې يو وخت به راځي چې دا ضرورت به پېښېږي چې دا ترتيب چې څنګه په انګرېزۍ کښې دے - يعني د ABC په ځاے اوس Aa.Ba وائي نو امکان شته چې دغه دود به دلته هم يو وخت داسې شي. بل د زورکي اواز په پښتو کښې نهٔ شته او شکل ئې هم نهٔ شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر عمر عثمان خان مروت اووئيل چې په کمپيوټر کښې چې کوم فونيم دي دا ټول موجود پراته دي. په کيبورډ کښې چې کوم ټکي دي اوس که په دې کښې مونږ کومې تبديلۍ کوو نو بيا به "Uni Code" ته ځنګه رسو.

پروفيسر قاسم محمود اووئيل چې: د پښتو اکېډيمۍ د بارړه ګلۍ په فيصلو مکمل عمل پکار دے چې څوک ئې مخالفت کوي غند نه ئې کول په کار دي.

ډاکټر جاويد اقبال خټک صاحب د ډاکټر حنيف خليل صاحب هغه ورومبۍ مسئلې ته په اشاره سره اووئيل چې: هغه شخصيتونه يا مرکزونه چې په خپل مخيزه توکه ليک دود خوروي يا د پښتو اکېډيمۍ د بارړه ګلۍ د ليک دود پريکړو څخه سر غړونه کوي، که دغه شخصيتونه يا مرکزونه د وحدت خوا ته راوستل شي نو لويه ګټه به ئې وي.

ډاکټر اسرار صاحب يوې ډېرې مهمې نکتې ته په اشاره اووئيل چې په حروف تهجي کښې همزه شاملول په کار دي دا د پښتو د ليک دود يو قسم ته مشکل کشا دے. بل " نون غنه" هم ډېر ضروري دے. او هم دغسې پرته "ے" په خپل ځاے ساتل ډېر ضروري دي. دوي زياته کړه چې پرته (ے) د افغانستان په زړو کتابونو کښې شته. او په خپله ارواښاد حبيبي هم استعمال کړې ده. هغۀ زياته کړه چې عربي په يوه "ی" چلېږي. اردو کښې هم دغسې ده. غرض دا چې پرته "ے" پرېښودل نۀ دي په کار.

ډاکټر يوسف خان جذاب اووئيل چې د ترتيب خبره ډېره ضروري ده. د "نون غنه" او "همزه" بحث وروستو خبره ده، هغۀ اووې چې ډاکټر زبير حسرت صاحب دا ځنګه وائي چې غونډه "ی" دې په پرته "ے" اوليکلے شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر زېبر حسرت د ډاکټر یوسف جذاب د سوال په ځواب کښې اووې چې: د وړاندې قاعدې مطابق "ی" او "ے" لیکل پکار دي. مخصوصه فعلي او تانیثي يې ګانې دې په خپل ځاے وي اونون غنه هم پکار ده.

د دوي دواړو د بحث په مېنځ کښې ډاکټر نیاز محمد عاجز صاحب زیاته کړه چې: ټولې یې ګانې پکار دي. ډاکټر یوسف جذاب صاحب اووې چې زۀ دا وایم چې د حرفونو ترتیب په خپل ځاے سم دے.

ډاکټر حنیف خلیل د ډاکټر یوسف جذاب د خبرو په تسلسل کښې اووئیل چې: که مونږ دا منو چې ترتیب هم دغسې سم دے او مونږ ئې تائیدوو، نو بیا خو سمه ده. خو چېرته چې تبدیلۍ ببخي اړینې دي. لکه "ی" ته لاندې دوه ټکي کول به زمونږ د پاره ګټه وي؟

ډاکټر زېبر حسرت اووئیل چې هر یو حرف درې ځلور شکلونه لري. د معروفې یې "ي" مېنځنې شکل کښې "ي" په کار وه او د "یا" په سر کښې اخر ته فقط په "ی" اکتفا په کار ده.

ډاکټر یار محمد مغموم صاحب اووئیل چې: د حروف تهجي ترتیب په خپل ځاے سم دے خو د "نون غنه" او همزه شاملول هم په کار دي. هغۀ اووې: پیر روښان د موجوده املا باني دے باید د هغۀ وضع کړل شوے لیک دود مونږ په نظر کښې اوساتو.

پروفېسر قاسم محمود ډېر په تاکید سره یو ځل بیا هغه خبره تکرار کړه چې: د باړه ګلۍ دا شوې فېصلې منل پکار دي. که په لهجو پسې لاړو نو ټوله املا به خرابه شي او هر څۀ به ګډ وډ شي او د پښتنو وحدت به له مېنځه لاړ شي.

د تل له خوا په دې غونډه کښې برخه اخیستونکي سلیم بنګش اوونیل چې اعرابونه په عربۍ کښې هم په حروفو نۀ شته څکه دا به په

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو يو اضافي بوج وي چونکې اعراب د غير اهل زبان دپاره په نورو ژبو د پوهېدلو د پاره کارول کېږي ،نو په پښتو کښې هم دا نۀ دي په کار.

ډاکټر پرويز مهجور صاحب اووئيل بايد مونږ هغه مسائل رامخې ته کړو چې څوک ورسره مخ دي او بيا ورباندې دلته بحث اوکړو.

ډاکټر احمد علي عاجز اووئيل چې : د پښتو اکېډيمۍ د باره ګلۍ فيصلې په هم هغه حالت کښې سمې دي څنګه چې شوې دي.

پروفېسر ډاکټر سلمیٰ شاهين د ټولو برخه والو توجه دې اړخ ته را اوګرځوله چې د دې بحث نتيجه دا شوه چې د حروف تهجي ترتيب دې هم داسې وي لکه څنګه چې د مخکښې نه راغلے دے.

ښاغلي م.ر شفق د ډاکټر سلمیٰ شاهين خبره تائيد کړه او وې وئيل چې د الف ب ترتيب (چارټ) صحيح دے ، خو مونږ ته په کار دي چې د پښتو اکېډيمۍ د باړه ګلۍ فيصلې په ځان اومنو او هم ئې په قانوني توګه د عملي کولو دپاره اقدامات اوکړو.

په دې دوېمه ناسته کښې دا لاندينۍ پرېکړې په اتفاق سره مخې ته راغلې.

۱. د الفبا موجوده ترتيب هم دغسې په خپل ځاے ساتل پکار دي.
۲. د ليک دود په حقله د پښتو اکېډيمۍ د باړه ګلۍ پرېکړې په متفقه توګه منل او د هغو د عملي کولو دپاره لازيات نور ګامونه اخيستلو ته زمينه برابرول.
۳. د 'ه' د پاسه اچېرته چې ضرورت وي ا 'ء' اهمزه ا اچول په کار دي.
۴. '' نون غنه '' په بشپړ ډول د حروف تهجي برخه ګرځولو مسئله دې د مشرانو جرګې ته وړاندې شي د پراخ علمي بحث نه پس ددې د اختيارولو يا د نۀ اختيارولو پرېکړه دې بيا اوشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۸م دسمبر ۲۰۱٦ء دویم نشست

د دوېمې ناستې مشر پروفېسر داور خان داؤد

د دوېمې ناستې د پېل کېدو په مهال ښاغلي داور خان داؤد اووېٔ چې دغه د الف با ترتیب تائیدول ډېر ښهٔ اوشو، ځکه چې زمونږ په لغتونو او کتابونو کښې دغه ترتیب شامل دے او د پښتو اکېډیمۍ د باره ګلۍ په سیمینار کښې هم دغه فېصله شوے ترتیب دے. نن په دې متفق کېدل او دا په یوه خولهٔ منل، ډېره د خېر و برکت خبره ده چې دغه د لوے بحث نه پس منظور شولو. شکر دے چې ټول پرې متفق دي.

اوس د صوتیاتو په حواله بحث دے ځکه چې پښتو یوه صوتي ژبه ده او دا د پښتو اکېډیمي ډېر د قدر وړ قدم دے چې دا هلې ځلې کوي او یو ځل ئې بیا دا پوهان او عالمان سره راغونډ کړي دي. چې د لیک دود د مسائلو په اړه یو ځل بیا سره کښېني. زهٔ ستاسو ډېر مننداوي یم، چې ما ته مو د مشرانو وظیفه راپه برخه کړه. تاسو ټولو ته اجازت دے چې په دې اړه پاتې بحث او نکتو ته په ښکلي او مهذب ډول سره دوام ورکړئ.

سید محمود ظفر اووئیل چې په "چ" پسې "څ" "ځې" لیکل په چارټ کښې صحیح نهٔ ده خو دې ته ځیم وئیلے شي.

د سید محمود ظفر د وینا په ځواب کښې پروفېسر ډاکټر اقبال نسیم خټک اووئیل چې کوم اوازونه دي هغسې دا هم صحیح ده او دا "ځې" په کار ده.

ډاکټر اباسین یوسفزي اووئیل چې د "ځې" او "څ" تر مېنځه فرق په کار دے.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځ (ځې) برنې بحث په حقله ډاکټر نصرالله جان وزير يو ځل بيا دا خبره تکرار کړه چې د ''ځې'' ځان لره خپل غږ د ے او دا ځيم نۀ ادا کېږي ، اصل کښې ځيم ورته په شمالي لهجو کښې د (ځ) سم نۀ ادائيګي له کبله نومول شوے او د دې غږ د چ (چې) سره سم(ځې) د ے۔

ډاکټرنياز محمدعاجز د ځ (ځې) د ترتيب په حقله اووئيل چې دا په هم هغه زاړۀ ترتيب سم د ے۔

نادر خان عليل اووئيل چې دا مونږ د لهجې نه نۀ شو جدا کولے لکه کوچه او کوځه۔

ډاکټر اسرار اووئيل چې دا شکلونه مونږ ته منظور دي۔

ډاکټر اباسين يوسفزي اووئيل چې د ''ه'' او ''هـ'' دوه شکلونه د يوې ''ه'' دي۔نو بيا د هر حرف شکلونه په کار دي چې په مېنځ او اخر کښې څنګه ليکلے شي۔

سيد محمود ظفر اووئيل چې ددې سره وضاحت کېږي دواړه ټيک دي۔

ډاکټر نياز محمد عاجز ددې وضاحت اوکړو او د ''ه'' او د ''هـ'' ئې تائيد اوکړو۔

سليم بنګش اووئيل چې دا يو وړومبے او بل د مېنځ شکل د ے۔

پروفېسر داور خان داؤد اووئيل چې دا چارټ (د حروف تهجي ترتيب) پوره د ے او نوره په کښې اضافه نۀ ده په کار۔

ډاکټر حنيف خليل اووئيل چې چارټ منظور شوے د ے اوس په تلفظ بحث پکار د ے۔

ډاکټر نورالبصر امن اووئيل چې ط او ظ (طې او ظې) ليکلي شوي دي۔نو په دې کښې واؤ يا پېښ (طوې ، ظوې) شته که نه۔

ډاکټر نيازمحمد عاجز اووئيل چې نشته۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

سید محمود ظفر اووئیل چې دا د عربۍ دي نو هلته په کښې هم نۀ شته ـ

ډاکټر سهیل (د عبدالولي خان پوهنتون د پښتو څانګې مشر او نمائنده) اووئیل چې چارټ کښې دا نومونه دي که صوت دي ـ (په ډېرو اوازونو سره ملګرو اووئیل چې دا نومونه دي) ـ

ډاکټر سهیل اووئیل چې بیا چېرته نومونه دي او چېرته اوازونه دي لکه د یېګانو سره ـ

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې دا د پېژندګلو دپاره دي چې د یېګانو سره لیکلې شوي دي ـ لکه معروفه او مجهوله یا مخصوصه ـ

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې دا نومونه په دوه طریقې دي کله د غږ دي او کله د حروفو د شکلونو دي ـ

ډاکټر اسرار اووئیل چې ما چېرته لوستلي دي چې مثالي املا هغه وي چې د کیڼ طرف نه لیکلے شي ولې چې د ښي طرف نه تاته خپل لیکل نۀ ښکاري او ښۀ املا هغه وي چې قلم ترې نۀ اوچتېږي ـ په دې اساس املا اسانول پکار دي ـ ځکه چې سنسکرت هم کله چې په ګرائمر پوهانوواوړېدۀ نو ګډ وډ شو ـ نو مونږ ته هغه د سنسکرت لوبه نۀ دي جوړول په کار، بس دغه چارټ هم دغسې ټیک دے ـ

ډائرېکټر پښتو اکېډیمۍ پروفېسر ډاکټر نصرالله جان وزیر اووئیل چې مونږ ته د پښتو اکېډېمۍ د باره ګلۍ په املا کښې کوم مشکل نۀ شته ، خو لکه څنګه چې مونږ په شروع کښې سپیناوے اوکړو چې ځینې قدرمن لیکوالان او یا ځینې اداري په خپل مخیزه توګه د پښتو په املا او لیک دود کښې له ځانه اختراعات کوي ـ ځکه مونږ غواړو چې د دغسې تېروتنو مخ نیوے اوشي او یا د هغوي خبره واورېدل شي او مشران ئې شننه اوکړي ، او هر کوم صورت چې ترې راووځي مونږ به ئې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو مينه والو ته مخې ته کښېږدو ـ مونږ په زور په چا هم د ليک دود پرېکړې نه ورتپو ـ البته د وحدت قائل يُو او غواړو چې زمونږ قوم په يوه ژبه او په يوۀ ليک دود له يو بل سره د خپلو احساساتو اظهار په داسې ډول اوکړے شي ، چې هغوي که په شرق کښې دي ،که په غرب ، په جنوب کښې دي او يا که شمال ته ، په اسانه د يو بل په خبرو او تحرير اوپوهېږي ـ او له ژبني انتشار څخه اوژغورل شي ـ

ډاکټر سهېل اووئيل چې يوه څېړنه ده چې پښتو په ۹۱ فيصده ويونکيو او ۹ فيصده ليکونکيو ژوندۍ ده ـ بله څېړنه ده چې دوه پنځوس فيصده پښتانۀ غواړي چې زمونږ بچي دې په پښتو کښې تعليم اوکړي او بيا چې د ولې پوښتنه اوشوه نو ۷۸ فيصده خلقو اووئيل چې پښتو ګرانه ده ـ او پښتو په پرائيوېټ سېکټر کښې نشته ـ

ډاکټر اسرار اووئيل چې انګرېزي د پښتو نه هم ګرانه ده خو مسئله دا ده چې په پښتو کښې ډوډۍ نشته او په انګرېزي کښې پراخه ده ـ

ډاکټر يوسف خان جذاب اووئيل چې زۀ نۀ يم متفق چې ژبې ګرانې دي ـ په دې وجه نۀ وئيلې شي او نۀ لوستلې کېږي ـ د دې عوامل نور دي او د اردو او انګرېزي ژبو دستونځو ذکر هم ضروري نۀ دے ـ بل زۀ دا ګنم چې موجوده چارټ د پښتو اوازونو دپاره نيمګړے دے ـ

دې نه پس د ورکشاپ د اېجنډې مطابق د پښتو اکېډېمۍ د باړه ګلۍ د سيمينار ټولې پرېکړې وار په وار ورکشاپ کښې شريک برخه اخيستونکيو ته د ملټي مېډيا په ذريعه اوښودلې شوې ـ ډېر په غور او کړه نظر سره د دې ټولو پرېکړو ناقدانه جائزه واخيستلې شوه ـ چېرته چې د اصلاح ضرورت محسوسېدۀ ، د هغو په حقله وړانديزونه پېش شوچې تفصيل ئې په دې لاندې ډول دے ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړومبی فیصله :

''هغه کلمې چې د عربی او فارسی نه پښتو ته راغلې دي او معنی ئې هم هغه ساتلې ده ـ هغه به په خپل اصل شکل کښې لیکلے شي ـ لکه قمیص، قیصه ، ضعیف وغیره ـ ''

لکه قرآن ، قمیص ، قیصه چې خلق ئې په ''ک'' لیکي ـ (ټولو په یو اواز ددې فیصلې تائید اوکړو ـ خو ډاکټر حنیف خلیل اووې چې که دا یو ځل بیا لویې جرګې ته وړاندې شي ، نو ښهٔ به وي ـ

دویمه فیصله :ـ

'' هغه کلمې چې پښتو خپلې کړې دي معنی یا شکل ئې بدل شوے دے هغه به په اوښتي شکل لیکلے کېږي ـ لکه تپوس ، پام او د عربی مخصوص توري به د پښتو په کلماتو کښې نهٔ لیکو ـ مثلاً تورخم به په ' ت ' لیکو په ' ط ' به ئې نهٔ لیکو ـ''

ډاکټر یوسف خان جذاب اووئیل چې دا لفظونه په شکل نه په صوتي لحاظ مونږ ته راغلي دي ـ یعني پښتنو لیک لوست کم کړے دے چې څهٔ ئې هم د دې ژبو نه اخیستي دي د هغې نوعیت سماعي دے ځکه د تصرف امکان په کښې زیات دے ـ

ډاکټر زبېرحسرت اووئیل چې مفغن شوي دي ـ

پروفیسر قاسم محمود بنوي اووئیل چې نه داسې نهٔ ده ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلیم بنګش اووئیل چې دا شکلونه ئې مونږ بدل کړي دي ـ لکه 'تفحص' چې 'تپوس' شوے دے۔

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل په شکل پسې صوت شاملول په کار دي ـ لکه معنی ، شکل او صوت لیکل په کار دي۔

ډاکټر زبیر حسرت اووئیل چې تفحص په زړو نسخو کښې شته ۔

ډاکټر یوسف خان جذاب اووئیل چې دا 'کېږي' دا د لهجو مسئله ده ـ دا بېلول په کار دي ـ لکه دلته کېږي او مونږ کېژي وایو۔ کېږي د کېدل نه وتے دے . څنګه چې زبیر حسرت اووئیل۔

دریمه فیصله : ـ

''هغه کلمې چې په اخر کښې زوَر لري هغه به په 'ه' لیکلے شي ـ لکه خوشحاله مذکر خوشحاله مؤنث او دغه 'ه' به د تانیث مخصوص علامت نهٔ شي ګڼلے۔''

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې 'زور' چې د لفظ په اول سر ، مېنځ او اخر کښې راځي نو څهٔ شناخت لري ـ مګر مونږ سره اخر کښې ئې ګرافیم بدل دے ولې مېنځ کښې او سر کښې د دې فونیم ګرافیم بل شان دي ـ سر کښې الف ، مېنځ کښې 'زور' او اخر کښې 'ه' لکه خر کښې په خ زور شته نو زوَر اولګوو ، دا د ګرافیم د اصولو خلاف ده چې په اخر کښې 'ه' اولګولے شي ځکه چې دې فونیم د پاره درې ګرافیم په کارول شي ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورمه فیصله :-

"'مد' په پښتو کښې نشته۔"

پروفیسر فضل نصیر اسیر اووئیل چې دا خو د خپلې فیصلې رد شوے دے چې د عربۍ نه راغلي لفظونه به هغه شان لیکلے شي نو مد (~) هم د عربۍ دے۔
ډاکټر زبیر حسرت اووئیل چې مد (~) په عربي او فارسي لفظونو کښې شته لکه آئینه ، آسمان ، قرآن وغیره۔خو د پښتو خپلو لفظونو کښې نۀ شته۔
ډاکټر اسرار اووئیل چې خوشحال بابا په یو ځاے کښې 'آس' استعمال کړے دے۔
ډاکټر محب وزیر اووئیل چې زمونږ خوا ته د 'آ' تکے استعمالیږي۔
ډاکټر نصرالله وزیر د محب وزیر په ځواب کښې اووې چې دا لنډیز دے ، د هغه یا د هاغه۔
ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې وضاحت په فیصله کښې په کار دے۔
ډاکټر نصرالله جان وزیر اووئیل چې د دې ټولو خبرو ذکر د باره ګلۍ د پریکړو په تفصیلي کتابچه کښې شته۔خو دلته مونږ د وخت بچ کولو په خاطر په لنډه توګه راوړي دي۔
ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې تر اوسه د پښتو د لهجو څیړنه نۀ ده پوره شوې نو چا دا فیصله اوکړه چې په پښتو کښې مد نۀ شته۔تر اوسه درې لهجو باندې کار شوے دے ځکه دا فیصله ټیک نۀ ده۔ چې پښتو کښې مد نۀ شته دے۔
امجد ناصر اووئیل چې د یوې لهجې معیار مخې ته کښېښودل په کار دي۔تاسو خان ته یو معیار کښېږدئ چې د غیر ملکي دپاره به مونږ کومه لهجه مخې ته ږدو۔
سلیم بنګش اووئیل چې پښتو کښې یو سل اتۀ لهجې ډاکټر مجاور زیار معلومې کړې دي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځمه فیصله :-

''مجهوله 'ے' چې په قطبي پښتونخوا کښې پرته لیکلے کېږي هغه به هم داسې پرته لیکلے شي لکه سړے ، زمرے وغېره. البته په افغانستان کښې او سویلي پښتونخوا کښې به د دوي د خپل لیک دود سره سمه د مخکښې په شان لیکلے شي.''

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې حرف د صوت نمائندګي کوي د هر ګرافیم خپل شناخت وي دا صحیح نۀ ده چې ''ے'' ، مېنځ کښې راشي او دوه ټکي ورنه لاندې باندې اولیکلے شي. ځکه چې د دې ګرافیم په دواړه صورتونو کښې هېڅ مطابقت نۀ شته.

ډاکټر اسرار اووئیل چې دا د اسانۍ دپاره په باره ګلې کښې شوي دي.

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې زۀ هیله کوم چې څوک ئې حل را اوباسي.

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې قرآن کښې یو ځلي راغلي ''مجرے ها''.

شپږمه فیصله :-

''مخصوصه 'ې' به د کلمې په مېنځ کښې 'ې' داسې او په اخرکښې داسې 'ې' لیکلے شي. لکه سړې اوبۀ ، خېر وغېره. مجهوله یعني پرته 'ے' به هم د کلمې په مېنځ کښې د 'ې'د مخصوصې 'ې' غوندې لیکلے شي.''

(شپږمه فیصله په یو غږ (متفقه) اومنلې شوه.)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوومه فيصله :-

''د معروفې 'ي' دپاره به دوه څنګ په څنګ
ټکي 'ي' ليکلے شي -لکه سړي ، زمري او
داسې نور-''

ډاکټر زبير حسرت اووئيل چې که د 'ي' نه لاندې ټکي لرې شي نو اسانه به شي-

پروفيسر داور خان اووئيل چې دا 'ي' صحيح ده -دې کښې ماشومانو د پاره هم اسانتياوې ډيرې دي-

ډاکټر نياز محمد عاجز اووئيل چې داخبره سمه ده دا به د ماشومانو دپاره ډيره اسانه شي او هم به واضحه شي-

ډاکټريوسف جذاب اووئيل چې داټکي ورنه لاندې نۀ دي پکار ، د ټکيو د نۀ کول يو افادي پهلو شته ، بې ټکيو ''ی'' شته -لکه د ماشومانو دپاره او د غير ملکيانو دپاره به اسانه وي -خو بيا هم پکارده چې ټکي ورنه لاندې وي ځکه چې د دې ګرافيم په مبنځني حالت کښې ټکي شته-

ډاکټر عمر عثمان اووئيل چې دوېمه فيصله کښې د نورو ژبو د ټکيو خبره شوې ده -خو د ميډيکل او کمپيوټر وغيره سره تعلق لرونکي د نورو ژبو ټکي په بحث کښې نۀ دي راغلي-

سليم بنګش اووئيل چې دا د املا سره تعلق نۀ لري -مونږ د لغاتو خبره نۀ کوؤ-

(اوومې فيصلې سره مکمل اتفاق اوشو-)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویمه ورځ ۲۹م دسمبر ۲۰۱٦ء

په دویمه ورځ سحر لس بجې د ورکشاپ د کاروائۍ شروع د ډاکټر نیاز محمد عاجز له خوا د تلاوت نه اوشوه. ډاکټر نصرالله جان وزیر داروابناد ډاکټر خالق زیار د بخښنې دپاره د دعا اوونیل. ټولو ملګرو په شریکه د ډاکټر خالق زیار دپاره دعا اوغوښتله او بیا د ورکشاپ کاروائي شروع شوه.

اتمه فیصله :-

"یائې تانیث 'ۍ' به په اخر کښې د کش سره لیکلے شي. لکه کرسۍ، جینۍ وغیره."

(ټول ګډون کوونکي د اتمې فیصلې سره متفق شول.)

ډاکټر یوسف جذاب اوونیل چې پرونۍ اولنۍ فیصله کښې یوه نکته پاتې شوې ده هغه د بحث لاندې راوستل په کار دي. پښتو ته ډېر زیات لفظونه د انګرېزۍ او د اردو راغلي دي. د انګرېزۍ لفظونه به څنګه لیکو او داسې د اردو او هندۍ ټکي (لغات) به مونږ څنګه لیکو؟

ډاکټر حنیف خلیل اوونیل دلته چې د عربۍ او فارسۍ خبره شوې ده په اردو یا نورو پاکستاني ژبو کښې داسې ټکي موندلے شي نو هغه هم د فارسۍ او عربۍ نه تلي دي.

ډاکټر نیاز محمد عاجز اوونیل چې د عربۍ او فارسۍ دا خبره دې ځاے پورې صحیح ده خو وخت تېرېدو سره د نورو ژبو اضافه اوکړو. نو صحیح به شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر زبیر حسرت اووئیل چې په بریکټ ( ) کښې دې ورسره په انګریزۍ کښې هم لیکلے شي.

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې په اتمه فیصله کښې د اسمي "ۍ" او فعلي "ئ" یو اواز diphthong دے مګر لیکل دوه رنګه شي، یوه اسمي "ۍ" او بله فعلي "ئ" ده.

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل چې دې اوازونو کښې ډیر فرق دے په پېښور یا یوسفزۍ لهجه کښې دې کښې په وېنا کښې فرق راځي.

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې دا اسمي "ۍ" نهٔ ده بلکې د تانیث "ۍ" ده. دا که مونږ په رومن کښې د غیر ملکي دپاره لیکو نو په انګریزۍ کښې هم داسې مسئلې شته دے. لکه But - Put وغیره.

ډاکټر پرویز مهجور اووئیل چې اواز یو دے خو مشکلات ئې حل کړل.

ډاکټر نیاز محمد عاجز د مهجور صاحب تائید اوکړو.

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې د پېښور د لهجې کومه مطالعه شوې ده چې دا اوازونه یو نهٔ دي.

رحمت شاه سائل اووئیل چې خبره د لهجې نهٔ ده د لیکلو ده. چې مونږ به یو تکے لیکو څنګه لکه دلته سحر او افغانستان کښې سحار وئیلے شي. نو اوس مونږ خو په دې پوهیږو خودا به لیکو څنګه.

(د یوسف خان جذاب خبره نوټ کړل شوه، چې دا دې مخکښې لویې جرګې ته یوړے شي.)

ډاکټر جاوید خلیل اووئیل چې دلته خبره د پښتو د معیاري املا ده. په لهجو وخت ضائع کول نهٔ دي په کار.

(ټول فورم په یو اواز اتمه پریکړه تائید کړه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهمه فیصله :-

”د فعل دپاره به د مخکښې غونډې د ' ی ' دپاسه 'ء'
لیکو ، لکه اوخورئ ، اوکړئ او داسې نور ۔“
(د دې ورځې ټولو برخه والو نهمه پریکړه په هم دې شکل تائید کړه ۔)

لسمه فیصله :-

په ضمیر متصل او ,, ئې ، ، کښې به په ,,ی، ، باندې همزه
لیکلے شي او مخصوصه ,, ې ، ، به لیکلے شي ۔او یا به
,,ی، ، لیکلے شي لکه په یئ کښې به یوه ,,ی ، ، او دوېمه
,, ی ، ، باندې همزه لیکلے شي ۔

ډاکټر نیاز محمد عاجز اوډاکټر زبېر حسرت اووئیل چې دې کښې ابهام دے۔

ډاکټر نصرالله جان وزیر دوي ته د دې پریکړې ټول تفصیل واضح کړو ۔په دې وضاحت سره ټول برخه وال متفق شول۔

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې دا ضمیر متصل دے؟ زما په خیال دا ضمیر منفصل دے۔

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې دا اتصال دے ۔او په خورم کښې ذاتي ضمیر دے۔

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل چې دا 'ئې' د سیکنډ پرسن دپاره دے۔

ډاکټر خالد خان خټک اووئیل چې دا تھرډ پرسن دے او دا متصل دے۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوولسمه فيصله :-

په داسې 'ه' کښې به لکه زړۀ ، ښۀ ، بۀ ، تۀ ، څۀ د مخکښې په شان د 'ه' دپاسه 'ء'[همزه] ليکو.''

ډاکټرنياز محمد عاجز اووئيل چې دا به په '' به'' "Well" باندې نۀ راځي دا د زور دپاره راځي.

سيد محمود ظفر اووئيل چې په ''ه'' دپاسه همزه راتلل خو بل واؤل جوړوي. خو د 'ه' دپاره چرګې 'ھ' استعمال ښۀ دے.

ډاکټر نصرالله جان وزير اووئيل چې په هغې کښې يو اواز د 'ھ'شو او بل اواز'ها' شو.

ډاکټر زبير حسرت اووئيل د ساکت ''ه'' دپاره همزه په کار ده.

ډاکټر سهيل د دوي د دې خبرو تائيد اوکړو.

ډاکټر نياز محمد عاجز اووئيل چې ددې فيصلې "Wording" ورډنګ صحيح کول په کار دي.

ډاکټر يوسف جذاب په وائټ بورډ د 'ه 'او د'ھ' وضاحت اوکړو.

ه او ۀ واول دي لکه وه ، زړۀ

ه - کانسوننټ دے لکه په پوهان کښې.

دولسمه فيصله :-

''ک به په کونډه ليکلے شي.''

پروفيسر قاسم بنوي اووئيل چې که په ''ک'' دپاسه کش (ګ) وي نو هم ټيک ده.

ډاکټر نصر الله جان وزير اووئيل چې دا فيصله داسې شوې ده او افغانستان کښې هم اوس داسې ليکلے شي. مونږ ته په شويو فيصلو بيا

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلي ببرته تګ نهٔ دے په کار ـ بل دا د پیروښان د لیک دود مطابق پریکړه ده ـ دا په خپل ځاے سمه ده ـ

ډاکټر سهیل اووئیل چې د کونډې وضاحت په کار دے چې لاندې ده که بره ـ

پروفیسر قاسم بنوي اووئیل کونډه او کش دواړه وي ـ

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل دا بالکل صحیح فیصله ده کونډه هم واضح ده ـ

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل کش به بهتر وي چې ماشومانو ته ئې پیژندګلو اسان شي ـ

ډاکټر اسرار اووئیل چې په باره ګلۍ کښې ډاکټر زیار موجود وهٔ او دا کش به ډیر ښهٔ وي د افغانستان سره به اړیکې هم پیدا شي ـ

سلیم بنګش اووئیل چې دا فیصله د افغانستان د مشرانو د مخې شوې ده ـ

ډاکټر زبیر حسرت اووئیل چې افغانستان کښې زمونږ یوه فیصله هم نهٔ منلے کیږي او نهٔ پرې عمل کیږي ـ هغوي خپله املا اوس هم هاغه شان لیکي څنګه ئې چې وړاندې لیکله ـ

ډاکټر نصرالله جان وزیر ئې هم تائید اوکړو او وې وئیل چې هم داسې ده ـ هلته په افغانستان کښې زمونږ فیصلې نهٔ منل کیږي ـ خو زمونږ به کوښښ جاري وي ، چې د یو واحد او منلي لیک دود لور ته لاړ شو ـ

ډاکټر جاوید خلیل اووئیل چې د باره ګلۍ د فیصلو ټول ریکارډ موجود دے هغوي منلې دي ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ديارلسمه فيصله :-

"کښې، کښېناستل، نخښه ، بخښل او داسې نور
ټکي به هم دغه رنګ ليکلے شي۔"

ډاکټر حنيف خليل اووئيل چې فيصله صحيح ده ۔ کوېټه يا افغانستان کښې که ترې څوک "ښ" غورزوي نو هغوي قائل کول په کار دي۔

ډاکټر نصرالله جان وزير اووئيل چې که د دې او يا داسې نورو ټکيو څخه (ښ) اوغورزولے شي او د ټکيو په مېنځ کښې د 'ښ' استعمال په ځاے او نۀ شي ، نو د دې وجې به د ټکيو په معناؤ کښې ډېر تغير واقع شي۔

ډاکټر يوسف جذاب اووئيل چې دلته څلور لفظونه دي د ټولو لفظونو شکلونه ورکول پکار دي ۔چې په کومه لهجه کښې څنګه وئېل کېږي مګر ليکل ئې هم دغه شان پکار دي۔

ډاکټر اسرار اووئيل چې کښل او کشل هم دلته راوستل په کار دي لکه انګرېزي "Brought" خو په "Brot" دے خو د نورو لهجو خيال ساتلے شوے دے ۔

ډاکټر نياز محمد عاجز اووئيل چې دا فيصله ټيک ده د دې ورډ نګ صحيح کول په کار دي۔

(ديارلسمه فيصله په متفقه توګه اومنلې شوه۔)

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوارلسمه فیصله :-

" معدوله واو به د تکیو نه نهٔ شي غورزولے لکه
خولهٔ ، خوارهٔ ، ګونه ، غونډې وغیره ."

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې دې الفاظو کښې فرق دے .
خوارهٔ او ګونه کښې معدوله واؤ نهٔ دے . خوارهٔ او ګونه دې ترې لرې
کړے شي .

ډاکټر پرویز مهجور خویشکي اووئیل چې واؤ درې دي لکه
تاوان، سود ، خوږ . نو دا صرف د پېژند ګلو دپاره دے . لکه د عربۍ نه
زکوٰة ، تنخوا .

سېد محمود ظفر اووئیل چې معدوله واؤ څانله دے او ناقص
څانله . په زکوٰة کښې ناقص دے او په خولهٔ کښې واؤ نشته .

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې د معدوله واؤ تعریف څهٔ دے ؟

سېدمحمودظفر اووئیل چې لیکلے شي او وئیلے نهٔ شي .

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې د معدوله واؤ تعریف شوے دے
چې سپوکن نهٔ وي او لیکلے شي . پاتې شوه خبره د زکوة او تنخوا نو هغه په
اوله فېصله کښې راغلي دي . د عربۍ او فارسۍ کلمې به د دې ژبو د املا
مطابق وي خو دلته تکي د پښتو دي او دا معدوله واؤ نهٔ دے . خوارهٔ او
ګونه د کلستر (cluster) مثالونه دي او باقاعده اداکېږي .

ډاکټر اقبال نسیم خټک اووئیل چې دا واؤ په "خولهٔ" کښې
ساکن دے .

ډاکټر نصرالله جان وزیر اووئیل چې مثالونه راکړئ چې هغه په
کښې ور واچوؤ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر حنیف خلیل اوویل چې د جذاب خبره سمه ده . معدوله واو هغه وي چې غورزولے شي . لکه زکوٰة ، تنخوا . نو دا د هغه فېصلې سره تصادم دے .

ډاکټر زبېر حسرت اوویل چې پښتو اکېډیمي په کښې واؤ کوي لکه خولهٔ ، غوندي وغېره او پښتو ادبي بورډ غُندې ، خٙلهٔ او لُستل وغېره لیکي نو دا سمول پکار دي .

ډاکټرنصرالله جان وزیر اوویل چې مثالونه راته سم کړئ .

پروفېسر داور خان داؤد اوویل چې مونږ په پښتو ادبي بورډ کښې دا د قلندر مومند د دریاب نه اخیستي دي .

رحمت شاه سائل اوویل چې غوندې په واؤ لیکل پکار دي . او د استفادې دپاره په کار دي چې دا کار سم دے که ناسم دے .

ډاکټر زبېر حسرت اوویل چې د قلندر مومند سره دلیل وؤ ، ځکه چې قلمي نسخو کښې داسې شوي دي .

رحمت شاه سائل اوویل چې بیا خو ددې ضرورت نهٔ شته بس نسخې به راواخلو او د هغې نه به استفاده اوکړو .

پینځلسمه فېصله :-

> "هغه ټکي یا کلمې چې د عربي او فارسي نه د پېش په حالت کښې راغلي دي . په پېش به لیکلے شي . یعنې په خپل رنګ کښې لکه ګل ، بلبل ، هغه پښتو کلمې چې پېش لري هغه به مجهوله 'و' لیکلے شي . پوښتنه ، مور ، نور وغېره ."

ډاکټر نیاز محمد عاجز اوویل چې دلته په پوښتنه کښې واؤ معروف دے . دا مجهوله واؤ دے چې پېش پرې نهٔ وي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل چې ګل او بلبل کښې واؤ نښته ځکه دلته داسې دي۔

ډاکټر پرویز مهجور اووئیل چې دا د معیاري املا خبره ده۔

رحمت شاه سائل اووئیل چې د نورو ژبو نه څومره ټکي راغلي دي۔

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې دا خبره سمه ده۔

ډاکټرنیازمحمد عاجز اووئیل چې دا یو مثال دے بس۔

په دې وخت د پېښور یونیورسټۍ وائس چانسلر پروفېسر ډاکټر محمد رسول جان صاحب هم ورکشاپ ته تشریف راوړو ۔د پښتو اکېډیمۍ ډائرېکټر پروفېسر ډاکټر نصرالله جان وزیر ورته هرکلے وراندې کړو۔او د محترم وائس چانسلر د پښتو ژبې ، ادب او پښتو اکېډیمۍ دپاره د خدماتو ستائینه ئې اوکړه۔

محترم وائس چانسلر په خپل خطاب کښې د ټولو راغلو مېلمنو مننه اوکړه او د پوهنتون له خوا ئې ورته د هر قسمه مرستې او ملاتړ اووئیل ۔دوي زیاته کړه چې اوس وخت راغلے چې مونږ د پښتو دپاره کار اوکړو خپله ژبه ، قام او قامي اتلان دنیا ته ښکاره کړو۔

د محترم وائس چانسلر د خطاب نه پس هم د هغوي په موجودګۍ کښې د ورکشاپ نوره کاروائي هم هغه شان جاري اوساتلې شوه۔

شپاړسمه فیصله :-

''معروف واو به د کلمو نه نۀ غورزولے کېږي او دپاسه به پیش ورکولے شي لکه نُور ،سُور وغیره۔''

(دا پرېکړه هم ټولو په یوه خولۀ اومنله۔)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوولسمه فیصله :-

"د پښتو مخصوص توري ځ ، څ ، ښ ، ږ به هم دغسې لیکلے شي."

ډاکټر اسرار اووئیل چې دلته دا لیکلې املا دې سمه کړے شي.

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې دا ځ ، څ،ښ، ږ توري ، نۀ دي صوتونه فونیم دي .ځکه دلته توري نه د پښتو مخصوص غږونه لیکل په کار دي.

ډاکټر نیازمحمد عاجز اووئیل چې دا د صوت شکل دے غږ نۀ دے.

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل د جذاب خبره ښۀ ده.د س او ش تر مېنځه یو بل غږ هم موجود دے چې وضاحت ئې هم په کار دے.

ډاکټر سلمٰی شاهین اووئیل چې داد لهجې خبره ده.

ډاکټر نصرالله جان وزیر اووئیل چې په دې کښې دواړو لهجو یعني خټک / قندهاري او یوسفزۍ لهجو ته اختیار ورکړے شوے ، چې هغوي د خپلو لهجو مطابق د دې لیک او ادائیګي کولے شي.

ډاکټر نیازمحمد عاجزاووئیل چې د پښتو د مخصوصو غږونو دپاره به دا توري څ ،ځ ،ښ،ږ وي نو جمله به سمه شي.

دې سره د دوېمې ورځې دا نشست سرته اورسېدو.او د غرمې د ډوډۍ او ماسپښین د مونځ دپاره وقفه شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویمه ورځ دویم نشست ۲۹م دسمبر ۲۰۱۶ء

په دویم نشست کښې هغه ټولې فېصلې چې په تېرو نشستونو کښې شوې وې ټولې په ملتې مېډیا اوښودلې شوې چې په دې ډول دي۔

د وړومبي نشست ۲۸م دسمبر ۲۰۱۶ء فېصلې

۱. د الفبا موجوده ترتیب هم داسې پکار دے۔
۲. د باړه ګلی د فېصلو تائید او د وړاندې بوتلو دپاره هڅې کول۔

د دویم نشست ۲۸م دسمبر ۲۰۱۶ء فېصلې

۱. په دې نشست کښې د الفبا د نومونو چارټ به هم په موجوده ترتیب ساتلے شي۔ په لویه جرګه کښې به په ځینو نورو اختلافي مسئلو لکه نون غنه بیا خبرې کولې شي۔
۲. "معروفه (ي)" په حقله د باړه ګلی پرېکړه بیا تائید کړے شوه یعني دا چې معروفه "ي" ته به لاندې دوه څنګ په څنګ نقطې لګولے شي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دویمې ورځې اول نشست ۲۹م دسمبر ۲۰۱۶ء فیصلې

د دویمې ورځې په اول نشست کښې د اتمې فیصلې نه تر دیارلسمې فیصلې پورې د بحث نه وروستو تائید شوې۔ البته په یوولسمه فیصله کښې په ټینګار سره د "ه" دپاسه د همزه لیکلو سفارښتنه اوشوه ۔خو همزه به د ځانګړې حرف په توګه په الفبا کښې نۀ شمارل کېږي ۔چونکې د پښتو الفبا د بایزید روښان د ترتیب په مطابق او هم د عربی یا د قران شریف د الفبا په طرز، په حرف دپاسه بل حرف نۀ شي کښېښودل کېدے۔ځکه دا ځان له د مستقل حرف په توګه نۀ شي راتلے۔البته نون غنه به وړاندې جرګه کښې مشران فیصله کوي۔دغسې په دیارلسمه فیصله کښې په دې زور راوړے شو چې په متعلقه کلمو کښې به "ښ" نۀ شي غورځولے۔

د فیصلو اورولو او د هغې یو ځل بیا د تائید اخیستو نه پس شریکو غړو ته دا قراردادونه او تجویزونه وړاندې کړے شول چې په یوه خولهٔ تائید او منظور شول۔د قراردادونو او د تجویزونو متن په دې ډول دے۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

- په هائي سکولونو او پرائمري سرکاري سکولونو کښې دې لکه د عربۍ، اردو او نورو ژبو غونډې د پښتو استاذان مقرر کړے شي.

(قرار داد ډاکټر اسرار)

- معدوله "واو" به د ټکو نه نۀ شي غورزولے. دا صحيح فېصله ده. خود مثال په توګه چې کوم ټکي ورکړي شوي دي صحيح نۀ دي. د "واؤ معدوله" مثالونه لوستل، خولۀ وغېره.

(م. ر. شفق)

- زۀ يو ځل بيا دا غوښتنه کوم چې د معياري املا په رڼا کښې دې د ماشومانو او پښتو ويونکو دپاره يوه قاعده چاپ کړې شي او د پښتو اکېډيمۍ په سپوري کښې شوې متفقه فېصلې دې د قانون په توګه نافذ کړے شي.

(م. ر. شفق)

- ټول شاعران، اديبان دې خپل کتابونه د پښتو اکېډيمۍ پېښور پوهنتون په منظورکړې شوې معياري املا کښې چاپ کوي او خوروي.

ډاکټر محمد زبېر حسرت

- دا دوه ورځنے ليک دود سيمينار غوښتنه کوي چې پښتو دې د دفتر، سرکار، تعليم او عدالت ژبه اوګرځولے شي.

(ډاکټر محمد زبېر حسرت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ ''اوکړي'' او داسې نورو لفظونو کښې ''الف'' په ځاے ساتل په کار دي ځکه چې که مونږ د یو بل لفظ ''اوس'' نه الف لرې کړو او دا ''وس''شي نو ابهام به پیدا کیږي. دا به ''وس طاقت'' دپاره پکارولې شي. (م. ر. شفق)

وړاندیزونه:

❖ بره پښتونخوا او سوئیلي پښتونخوا پښتو سره تړلي ادارو ته دې د ورکشاپ د انعقاد په باره کښې اطلاع ورکړے شي او دا وېنا دې هم ورته اوکړے شي چې تاسو مونږ سره د باړه ګلی په فېصلو متفق شوي وئ. پکار ده چې دا فېصلې عملي کړے شي.

(سلیم بنګش)

❖ د پاکستان محکمه ''نادرا'' د قومیت په خانه کښې د افغان په ټکي اعتراض کوي. دغه اعتراض دې ختم کړے شي. د تعلیم په خانه کښې دې د ایم اے پښتو، ایم فل او پي ایچ ډي خانه جوړه کړل شي.

ډاکټر اباسین یوسفزے

ډاکټر بشری خاتون

''مد'' په حقله دې کمیټي ځئ فېصله اوکړي.

(محب وزیر)

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ د استاذانو د ټریننګ تجویز دې پښتو اکېډیمي "DCTE" ډائرېکټرېټ اف کریکولم اېنډ ټیچر ټریننګ / اېجوکیشن اېبټ اباد ته یوسي.هغوي به ئې Sponsor کړي

(ډاکټر سهېل خان)

❖ په راتلونکې غونډه کښې دې د معیاري لهجې په ضرورت او اهمیت زور ورکړے شي او هغه کسانو ته، چې خپله خپله لهجه کښې لیکل کوي او د ژبې پرمختګ ته زیان رسوي، ته دې په معیاري لهجې د اتفاق یاددهاني اوشي۔

(نادرخان علیل)

❖ د پښتو املاء مباحث جدا دي چې په هغه نن بحث هم اوشو۔ مګر ددې سره دا هم ضروري ده چې په لهجوي مباحثو هم خبرې اوشي ۔باید چې د املاء او د لهجو مباحث یو بل سره ګډ نهٔ شي ۔د یوې منلې او کره املاء دپاره دې د ټولې پښتونخوا د مختلفو لهجو نمائندګان رااوبللے شي چې دا رنګ دا شخړه په ښهٔ توګه هواره کړے شي۔

(ډاکټر یوسف جذاب)

Consonantsسره Vowelsهم په اخر کښې ځان له په یو نوي لائن کښې دا شان ورکول په کار دي۔(زبرَ) ا (زېرِ)، ې، ئ، ی، ي، ے(پېشُ)، (مجهول و) (معروف ؤ)

ډاکټر خالد خان خټک

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ هغه لفظونه چې په اخر کښې ئې واولي "ه" راشي او د يوې جتکې سره وئيلے کېږي يا پرې په وېنا کښې زور راشي نو د هغې "ه" دپاسه به "ء" راځي - لکه زړهٔ ،زاړهٔ ، واړهٔ.
هغه لفظونه چې جنوبي علاقو والا او د ختک / قندهار وغېره خلق ئې په "شين" سره وائي او قطبي علاقو خلق ئې د "خ" په اواز په "ښ" سره ادا کوي - هغه به په "ښ" ليکلے شي - لکه : ماښام ، نخښه ، ښائسته او داسې نور.
نون غنه دې د الف بې په لسټ کښې شامل کړے شي.
د موجوده يې ګانو سره مونږ اتفاق لرو - دې اساني راوستې ده - دادې نورې نهٔ چېړلے کېږي.
"وو" به د واحد مذکر جمع ، ماضي ښودنې دپاره به په دوو واونو ليکلے شي. "وهٔ" به د واحد مذکر ماضي يا تېرې زمانې دپاره استعمالولې شي. (وه) به د واحد مونث ماضي د پاره او (وې) د دې جمع د پاره.

(ډاکټر پرويز مهجور)
ډاکټر نيازمحمد عاجز)

❖ په هريو Follow up سټډي Scheme of writing skills باندې يو په کار وي - چونکې د باړه ګلئ کانفرنس اثراتو باندې داسې هيڅ قسم څېړنه نهٔ ده شوې - او د نصاب جوړولو بنيادي عناصر (پښتو نصاب کښې) نهٔ دي عملي شوي - نو پښتو اکېډيمي دې د پښتونخوا ټولو (انسټيټيوټ اف ريسرچ اينډ ايجوکېشن) سره رابطه اوکړي چې هغوي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو په موجوده نصاب او پښتو Dialact باندې څېړنه اوکړي. دا به زمونږ د ''لیک دود'' حوالې سره ډېر اډانیز کار وي.

(ډاکټر سهیل خان)

❖ د پښتو لیک دود په دوه ورځنۍ مرکه (۲۹، ۱۲/ ۲۰۱۲ء، ۲۸) کښې دا خبره بار بار د پوهانو نه واورېدلې شوه چې په یوسفزۍ لهجه کښې د ''ښ'' اواز یا غږ نشته. او بله دا خبره چې په یوسفزۍ لهجه کښې د ''ئ'' (فعلیه ئې) او ''ۍ'' (تانیث ئې) اوازونه جدا دي.

زما د تحقیق مطابق د ''ښ'' اواز په سوات کښې نشته او د ''ئ'' او ''ۍ'' په اوازونو کښې هیڅ فرق نۀ شته. کېدے شي چې د سوات لهجه د نورې یوسفزۍ لهجې نه بېل خصوصیات لري نو ځکه ګریرسن په خپل کتاب لنګوستیک سروے اف انډیا کښې د سوات د لهجې د سرخط لاندې دیوې بېلې لهجې ذکر هم کړےدے. نو عرض دادے چې کله د پښتو په املا بحثونه کېږي نو د سوات نه دې نمائنده راوبللے شي. مننه

(محمدعلي دیناخېل)

❖ ټولو تعلیمي او ادبي ادارو ته دې واضحه وینا اوشي چې ائنده دې پښتو املا د یو شخص او یوې ادارې په لیک دود کښې جدا جدا نۀ لیکي. بلکې هغه املاء دې اختیار کړے شي. چې ټول پښتانۀ دانشور او لیکوال پرې متفق دي.

(ډاکټراسلم تاثیرافریدي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ د باړه ګلي د رسم الخط سيمينار چې په جولائي ۱۹۹۰ء کښې شوے وۀ ـ د پښتو ژبې او ادب دپاره يو سودمند کوښښ وۀ ـ په دغه سيمينار کښې چې کومو اديبانو برخه اخيستې وه او اوس زمونږ نه جدا شوي دي ـ الله تعالىٰ دې د هغوي مغفرت نصيب کړي ـ امين

د خټک / قندهاري لجهې او د وادي پېښور د سيمې د پښتو په لړ کښې چې کوم مشکلات موجود دي ـ د هغو د هوارولو دپاره دې د مختلفو لهجو د اديبانو او ژبپوهانو يوه کميټي مقرره کړے شي چې هغوي د لوستونکو د اسانتياو دپاره يو لغت مرتب کړي کوم چې د وخت اهم ضرورت دے ـ

(پروفېسر ډاکټر اقبال نسيم خټک)

❖ دوېمې فېصلې په حوالې سفارشات

د باړه ګلي په حواله دوېمه فېصله کښې دا تفصيل وړاندې شوے دے : هغه کلمې چې پښتو خپلې کړي دي ، معنې يا شکل ئې بدل شوے دے ، هغه به په اوښتي شکل ليکلے کېږي ـ لکه تپوس ، پام او د عربۍ مخصوص توري به د پښتو په کلماتو کښې نۀ ليکو ـ مثلاً تورخم به په (ت) ليکو په (ط) به ئې نۀ ليکو ـ

تفصيل : -

په انګرېزۍ اصطلاح کښې داسې الفاظو ته Loanwords وئيل کېږي ـ په فېصلې کښې چې کوم مثالونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکړي شوي دي نو هغې کښې د پښتو او عربي نه اخيستل شوي مثالونه ورکړے شوي دي . خو په دې مثالونو کښې د نورو ژبو ، په خاصه توګه انګريزي او لاطيني الفاظو په حواله فيصله جوته نۀ ده . يادؤنه ده چې د انګريزي او لاطيني ژبې ډېر الفاظ په طب ، قانون ، سائنس او ټيکنالوجي په اعتبار راوړل شوي دي . په دې حواله دا صورتونه پيدا کېږي . هغه الفاظ چې د هغې متبادل په پښتو کښې شته ، هغه به په پښتو کښې ليکل کېږي . لکه زکام به ليکل شي Flu به نۀ شي ليکل .

(ډاکټر عمر عثمان مروت

FAST پوهنتون، پېښور)

ډاکټر نياز محمد عاجز :- دا ټرمز د پښتو خپل نۀ دي . خپل اوريجنل نوم د پښتو په املا کښې به ئې ليکو .

❖ To,

The Director Pukhto Academy,
University of Peshawar.

Subject: **Suggestions about the phonetics and dilectsof Pukhto Language**

Reference: Da Pukhtoleek dooddwawrazanaymaraca, 28 and 29 December, 2016

Respected Sir,

(c) ketabton.com: The Digital Library

With all due regards I want to have the honor to put up the following points in your honor to proceed further with the step to be taken to promote Pukhto language:

١. Since the phonetic symbols of few sounds of Pukhto language are very difficult to identify and learn by all local and foreign speakers of Pukhto language. for this purpose of introducing practicable and clearly pronounceable phonemes of Pukhto language. your good office may formulate a committee consisting of experts in Pukhto and English phonetics to reach to a clear cut conclusion about certain phonemes and their notations as per standards of the IPA.

٢. In order to identify and standardize a specific dialect of Pukhto language, a committee of experts may be formulated to identify the various available dialects of Pukhto language and one dialect which may be called as the 'standard Dialect' of Pukhto language to facilitate the local as well as foreign learners of Pukhto so that all the formal written and spoken communication may be carried out in one single standards dialect.

The above mentioned points no doubt need time and energy as well as finances to put into practice but we can take steps slowly and gradually to promote our mother tongue. These can be put into separate project for the purpose for which sanction of the higher authorities will be required and your office may consider all available options in this matter.

Thanking you in anticipation,

Yours Faithfully,

AmjadHussainNaasir,
Pukhto Poet Researcher

(c) ketabton.com: The Digital Library

(د کمیټې غړي)

د بحث په دوران کښې چې کومې خبرې غور طلب وې هغه د لر او بر پوهانو ، عالمانو او ژبپوهانو ته وړلو دپاره دا لاندینی کمېټي په اتفاق سره جوړه شوه.

کنوئینر :- پروفېسر ډاکټر نصرالله جان وزیر
(ډائرېکټر پښتو اکېډېمي پېښور یونیورسټي

ممبران :-

ډاکټر اسرار صاحب
ډاکټر اقبال نسیم خټک صاحب
ډاکټر پرویز مهجور خوېشکي صاحب
ډاکټر خالد خان خټک صاحب
ډاکټر محمد زبېر حسرت صاحب
ډاکټر نیاز محمد عاجز صاحب
ډاکټر یوسف خان جذاب صاحب
ډاکټر حنیف خلیل صاحب
ډاکټر سهیل خان صاحب
ډاکټر عمر عثمان مروت صاحب

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادګیرنه : (د معیاري لیک دود په اړه دا هم هغه د پښتو اکېډیمۍ تحت په باره ګلی کښې د شوي سیمینار د فېصلو متن دے ـ چې د یو معیاري او کره لیک دود د اختیارولو او د پښتو ژبې د زدکونکیو په غوښتنه دریم ځلي چاپ کېږي ـ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو نوې املا

(د پښتو اکېډیمی ، پېښور پوهنتون د باړه ګلی د سیمینار متفقه فیصلې)

پروفیسر سید تقویم الحق کاکاخیل

پروفیسر ډاکټر راج ولي شاه خټک

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جولائي ۱۹۹۰ء کال د لسمې نېټې نه تر دولسمې نېټې د پښتو رسم الخط په باب له يو تاريخي سيمپوزيم د صوبائي حکومت په تعاون د پښتو اکېډيمۍ پېښور يونيورسټۍ د اهتمام لاندې په باړه ګلۍ هزاره کښې منعقد کړے شو. په دې مرکه کښې د کوزې او برې پښتونخوا يو سل پينځۀ د پرش د سر سر پوهانو، شخصيتونو د لسانياتو ماهرينو، اديبانو د ابلاغ سر منشيانو، شاعرانو او کاتبانو ګډون اوکړو.

د مرکې مندوبينو ته د پښتو د روانو رسم الخطونو د مخه د راولاړو شوو کشالو تفصيل په ګوته کړے شو او دا خواست ورته اوکړے شو چې په متفقه ډول د دغې مسائلو د حل کولو او د پښتو ليک دود دپاره د يو مشترکه رسم الخط وضع کولو تابيا اوکړي.

د مسائلو د تعين نه پس په دې باندې تر درې ورځو پښۀ تفصيلي او دوه اړخيز بحثونه اوشول. دغه شان د هرې مسئلې ممکن حل په ګوته کړے شو او په اخر کښې هغه تاريخي فېصلې پوره په اتفاق سره اوکړے شوې کومې چې د پښتو د مشترک رسم الخط د وضع کولو دپاره اومنلے شوې. ددې فېصلو د مخه هغه ګڼ رسم الخطونه چې نۀ يواځې په صوبه سرحد او بلوچستان کښې ئې رواج موندے وۀ، د مېنځه لاړل بلکې د افغانستان د مروج رسم الخط سره هم تر ډېره حده په کښې يو شان والے پيدا کړے شو. ددې حتمي فائده د يو بين المللي رسم الخط په شکل کښې څرګنده شوه او د پښتو د ليک دود مېدان ئې د اباسين نه تر امو دريابه پورې يو کړو. دا يقيناً چې يوه ډېره اهمه او تاريخي فېصله ده چې نتائج به ئې ډېر دور رس او اهم وي. زۀ د ټول پښتون وګړي او بيا خاص کر د لوستي طبقې نه دا طمع لرم چې په يو اتفاق به من و عن د پښتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

اولس د اتحاد او یووالي په خاطر دا فیصلې قبولې کړي او هم نن نه بـه پـه نوي رسم الخط (املا) کښې لیک شروع کړي۔

زهٔ پـه دې موقـع د صوبه سرحد د وزارت تعلیم باالخصـوص د تعلیماتو د وزارت د سکتر ښاغلي محمود خـان، د پېښور یونیورستۍ د محترم وائس چانسلر ډاکټر محمد انور خان او د پښتو اکېډیمۍ د تحقیقاتو د څانګې مشر ډاکټر راج ولي شاه خټک او د خپلو نورو ټولو ملګرو ډېر ممنون یم چې هغوي په دې مرکه کښې په مالي ، انتظامي او تکنیکي جوړ لـه پـوره پـوره دلچسپي واخیستـه او زمونږ دا دروند او تاریخي کار ئې د کامیابۍ تر غاړې اورسولو۔

زهٔ د مرکـې د ټولـو منـدوبینو باالخصـوص د افغانسـتان او بلوچستان نه د راغلو پوهانو او عالمانو هم تشکر کوم چې هغوي ډېر پـه مینه او سپېڅلي جذبه زمونږ په دعوت په دې مرکه کښې شرکت اوکړو۔ زهٔ د ښاغلي پروفېسر سید تقویم الحق کاکاخېل ، د دروند لیکوال او محقق ښاغلي حبیب الله رفیع ، د ستر محقق ښاغلي ډاکټر ګل جان ورور وردګ او د ډاکټر شېرزمان طائزي هم مننه کوم چې هغوي د رسم الخط پـه حقله د فیصلو په مرتب کولو او د مرکې پـه اخر کښې د قراردادونو پـه وړاندې کولو کښې زمونږ سره هر قسم عملي کومک اوکړو۔

زهٔ یو ځلې بیا د خپلو ټولـو ملګرو پـه ډېر اخلاص مننه کوم او دعـا کـوم چې الله تعـالی دې زمـونږ دا کـاوش د پښـتـون وګـړي او پښـتـو ژبې د ښېک مرغۍ پېش خېمه کړي۔ آمین

پروفېسر محمد نواز طائر

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو لیک لار

(۱)

پښتو ډېره زړه ژبه ده ـ ددې د ویونکو او وئیلو تاریخ تر ډېره لرې رسي خو د لیک معلوم تاریخ ئې ډېر اوسنے دے ـ دا په یقین سره نهٔ ده معلومه چې د اسلام نه مخکښې پښتو څنګه لیکلے شوه ـ ځینې پوهانو په خروشتي لیک دود کښې د پښتو ټکي موندلي دي او شاید چې څهٔ وخته پورې ئې دغه لیک دود پاتې شوے وي ـ البته دا یقیني ده چې دې سیمې ته د اسلام رارسېدو نه پس پښتو عربي رسم الخط خپل کړے دے او تر نن ئې هم دغه رسم الخط ساتلے دے ـ

یو روایت را روان دے چې پښتو رسم الخط سره د پښتو د مخصوصو توریو د سلطان محمود غزنوي په زمانه د هغهٔ یو وزیر رائج کړے وۀ ـ کېدے شي چې هغهٔ د پښتو لیک عربي رسم الخط ته را اړولے وي خو ددې خبرې څهٔ مضبوط ثبوت نشته او تر زرمې صدئ هجري پورې د یو واضح لیک دود متعلق په یقین سره څهٔ معلوم نهٔ دي ـ

د بایزید انصاري خیرالبیان تر اوسه پورې د پښتو ژبې ورمبے مکمل کتاب ګڼلے شي ـ په دې کتاب کښې هغهٔ د نورو دعوؤ سره یوه دعوه دا هم کړې ده چې د پښتو لیک دود ماته خدائے پاک د الهام په ذریعه ښئیلے دے ـ ددې نه معلومېږي چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغهٔ تر وخته د پښتو څهٔ متفقه او منظم لیک دود نهٔ وهٔ ـ خصوصاً د پښتو د مخصوصو تورو ـ

د عربۍ توري د پښتو په لیک دود کښې د شروع نه په خپل عربي شکل کښې شامل راغلي دي ـ دې سره هېڅ څهٔ اختلاف نهٔ دے کړے ـ دا په عربۍ کښې د برش توري دي ـ خو د ,,لا،، یا لا تورے اوس ځان ته بېل تورے نهٔ شي ګڼلے ـ باقي نههٔ ویشت توري دا دي ـ

ا ـ ب ـ ت ـ ث ـ ج ـ ح ـ خ ـ د ـ ذ ـ ر ـ ز ـ س ـ ش ـ ص ـ ض ـ ط ـ ظ ـ ع ـ غ ـ ف ـ ق ـ ک ـ ل ـ م ـ ن ـ و ـ ه ـ ء ـ ي

د تورو لیکلے شکل اصل کښې د هغه اواز علامت وي کومه ژبه کښې چې اوازونه وي ـ د هغوي لیکلي توري زیات وي ـ په فارسۍ کښې د عربۍ نه شلور اوازه زیات دي ـ پ ،چ، ژ، ګ ـ په نورو آریائي ژبو کښې ددې نه هم درې اوازه زیات دي ـ ټ، ډ، ړ په پښتو کښې دا اووهٔ زیاتي اوازونه هم شته او ددې نه علاوه شلور د پښتو خاص اوازونه هم دي چې مونږ ئې اوس په څ ـ ځ ـ ږ ـ ښ لیکو ـ دې اوازونو ته شکل ورکول د پښتو د لیک دود خپل ضرورت ؤ ـ چې د بل نه په پور اخیستو نهٔ پوره کېدو ـ

(۲)

په دې سلسله کښې اول کوشش بایزید انصاري کړے دے او د الله په حکم ئې (د هغهٔ د وېنا مطابق) دې تورو ته شکلونه ورکړي دي ـ په عربۍ فارسۍ کښې د تورو فرق په نقطو وهٔ ـ هغهٔ هم دغه طریقه استعمال کړه ـ البته کوم توري چې عربۍ فارسۍ کښې نهٔ وو او په

(c) ketabton.com: The Digital Library

نقطو ئې فرق نۀ شو کېدے ـ هغو ته ئې د علاماتي تورو په ځاے کونډې خوښې کړې او ددې يوۇلسو تورو دپاره ئې دا شکلونه متعين کړي دي ـ

ا ـ ب ـ پ ـ ت ـ ټ ـ ث ـ ج ـ چ ـ ځ ـ ح ـ خ ـ د ـ ډ ـ ݙ (اوسنے ځ) ذ ـ ډ (اوسنی ړ) ر ـ ړ ـ ز ـ ږ (فارسي ژ) س ـ ش ـ ښ ـ ع ـ غ ـ ف ـ ق ـ ک ـ ګ ـ ل ـ م ـ ن ـ ڼ ـ و ـ ه ـ لا ـ ی

بايزيد انصاري د ډاکټر اختر خان مرحوم د تحقيق مطابق خيرالبيان د کال ۹۲۸هـ خواؤ شا ليکلے دے ـ ګويا تر دې کاله د پښتو د مخصوصو اوازونو دپاره څۀ منلي شوي علامات نۀ وو ـ دا د بايزيد انصاري د غير معمولي ذهانت نخښه ده ـ چې هغه د پښتو د ټولو لهجو اوازونه په نظر کښې ساتلي دي ـ کوم چې وروستو اخوند درويزه بلکې د خوشحال خان غونډې همه جهت عبقري هم په نظر کښې اونۀ ساتل ـ

بايزيد انصاري د فارسي ,, ژ ،، هم په مخصوصو اوازونو کښې شميرلې ده ـ د مروتو په علاقه اوس هم د ,,ژ ،، اواز د فارسي ,, ژ ،، نه مختلف دے ـ ممکنه ده چې هغه وخت په وزيرو کښې هم دا اواز د فارسي ,, ژ ،، نه مختلف وۀ ـ د ,, نړ ،، مرکب لفظ لکه کونړ او رنړا اصل کښې مفرد ښکاري او ډير عام لفظ دے ـ بايزيد ,, ڼ ،، په حروف تهجي کښې بېل ليکلے دے ـ

د خيرالبيان د تصنيف نه کافي موده پس د کال ۱۰۱۲هـ او کال ۱۰۲۱هـ تر مينځه د اخوند درويزه مخزن الاسلام اوليکلے شو ـ دې کتاب ته الله تعالی دومره مقبوليت ورکړو چې په لږه موده

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښې د پښتونخوا کوټ کوټ ته اورسېدو ـ اخوند درویزه د بایزید انصاري په لیک دود کښې څهٔ ترمیمات اوکړل ـ

د د په ځاے ډ

د ړ په ځاے ژ

ډ او ړ ئې د حروف تهجي نه اوویستل ـ د ډ (ځ) په ځاے ئې هم څ استعمال کړو ـ

د اخوند درویزه دا رسم الخط په لږ فرق زمونږ تر زمانې رااورسېدو ـ البته تر دا مېنځه خوشحال خان خټک یو بل رسم الخط اختیار کړے دے ـ دا نهٔ معلومېږي چې ولې ؟ هغه د ارزاني ، واصل ، مرزا خان ذکر کوي او دا دیوانونه یقیناً هغهٔ ته ور رسېدلي دي ـ دا دیوانونه به د بایزید په رسم الخط کښې لیک وو او هغه رسم الخط به د خوشحال بابا نهٔ وي خوښ شوے ـ د اخوند درویزه مخزن هغهٔ ته د سوات په سفر کښې په لاس ورغلے وهٔ او دا ډېره روستنۍ خبره ده ـ

دا رسم الخط مونږ ته اول ځل د دستارنامې د یو نسخې نه په لاس راغلے دے ـ چې عبدالحلیم کاتب په ۱۱۱۹ هـ کښې د افضل خان دپاره لیکلې ده ـ د کلیات خوشحال یوه نسخه چې محمد سعید کاتب په ۱۱۷۳ هـ کښې لیکلې ده ـ هم په دغه رسم الخط کښې ده ـ دا کاتب د اکوړي دے ـ ګویا دا لیک دود د خوشحال خان په خاندان کښې تر څهٔ مودې چلېدلے دے ـ

خوشحال خان د پښتو مخصوص اوازونه صرف دوه راخیستي دي ـ څ او ځ ـ څ ته د ح په مېنځ کښې دوه ټکي او یو همزه

(c) ketabton.com: The Digital Library

علامه ور کړې ده . او داسې ئې لیکلے دے ځ او څ د پاره يې د جيم د ټکي د لاندې همزه لیکلے دے . او داسې شکل ئې جوړ شوے دے . „ج ،، ږ او ښ هغۀ په ژ او ش ليکلي دي . څنګه چې د ختکو لهجه ده . حروف تهجي د هغۀ په مخصوصو شکلونو کښې داسې دي .

ا . ب . ت . ط . ث . ج . چ . ځ . څ . خ . د . ډ . ذ . ر . ړ . ز . ږ . س . ش . الخ

د خوشحال خان ليک دود د اخوند درویزه نه اندازةً شپېتۀ کاله وروستو شروع شوے دے . مخزن د يو درسي کتاب حيثيت لرلو . چې هر ځاے لوستلے او لولولے شو . چې خوشحال خان خپل علمي کتابونه ليکل نو دې ليک دود جرړې پخې کړې وې او دې بل ليک دود ځاے اونۀ نيوے شو . او د اخوند درویزه بابا ترميم شوے د بايزيد انصاري ليک دود په ځاے پاتې شو .

دا ليک دود بيا کاتبانو په خپله رضا رنګ رنګ ليکلو . په نسخ کښې هم او په نستعليق کښې هم . چا د پښتو د مخصوصو حروفو خيال ساتلے دے چا نۀ دے ساتلے . چا د لاندې غړوندي په ځاے بره ط ليکلې ده چا همزه . چا په کښې لاندې ط او همزه هم استعمال کړي دي . خو په مجموعي حيثيت ليک دود يو پاتې شوے دے .

په نولسمه صدۍ هجري کښې چې مستشرقين پښتو ته متوجه کېدل نو د ليک دود ساخت موجود ؤ . البته ځاے په ځاے کنډ کپر شوے وۀ . هغوي په ټوله مسئله غور اوکړو او يو معياري ليک دود ئې تيار کړو . په هغې کښې ئې کتابونه هم اوليکل . د

(c) ketabton.com: The Digital Library

چاپ دپاره ئې د هغې ټائپ هم تیار کړو ـ او صحیح رنګیز ښائسته کتابونه ئې هم چاپ کړل ـ تر دې وخته د پښتو مخصوص اوازونه ، د اوازونو په حیثیت ورک شوي وو یا چېرته لرې قبیلو کښې پاتې وو ـ البته دې مخصوصو اوازونو په مختلفو قبیلو کښې بېل بېل ارتقائي صورت اختیار کړے ؤ ـ ددې اختلافاتو تحریري شکل یو ساتلو دپاره هم د مخصوصو تورو ضرورت ؤ او دا مخصوص توري د پښتو رسم الخط د اهم جزو په طور باقي اوساتلے شول ـ

(۳)

تر هغه وخته ضرورت په دغه هومره رسم الخط پوره کېدو او پوره شو ـ د تلفظ دپاره مستشرقینو رومن خط استعمالولو ـ نو هغوي ته د حروفِ علت د مختلفو اوازونو اشکال پېښ نهٔ شو او پښتنو خپل لیک په خولهٔ کښې جوړولے شو ـ ورو ورو داسې وخت راغلو چې پښتنو نورو ته پښتو ښئیل شروع کړه او د نورو دپاره ئې په پښتو لیکل شروع اوکړه او دا ورته محسوسه شوه چې موجوده تورې زمونږ ضرورتونه نهٔ پوره کوي داسې پښتو لیکونکو ته د نورو علاماتو هم ضرورت دے ـ

په پښتو کښې د عربي ضمې ، فتحې او کسرې (پېش زور او زېر) نه علاوه ددې اوازونو اختصار هم رائج دے چې مونږ ورته پېشکے ، زورکے ، زېرکے وئیلے شو ـ دا اوازونه د عربي پېش زور او زېر نه مختصر دي ـ او په خالصو پښتو تورو کښې یا پښتو شوي عربي فارسي تورو کښې استعمالېږي ـ لکه سور ، نول ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غـسې پښـتو کښې د تـوري آخـر ,, ه ،، پـه دوه قسمه ده سـخته او نرمـه لکـه زړهٔ او زړه - ,, نـه زړهٔ مې زړه کـوتـې نهٔ مني ،، دې جمله کښې دوه ځلـه ,, نـه ،، د ے او دوه ځلـه زړه - د دواړو تلفظ يـو بـل نه بدل د ے - د ,, ی ،، مسئله ددې نه هم گرانـه ده - يـو پرته ,, ے ،، ده لکه سړے ، يو غونډه (ي) ده لکـه سـړي - يـو د تانيث ی ده لکه جينۍ يـو د فعـل پـه آخـر کښې ی ده - لکـه اوکـړئ - او يـو د پښتو مخصوصه ی ده - لکه سړې اوبهٔ - ددې يې گانو تلفظ د يـو بـل نه کافي جدا د ے - خو عـام رسـم الخط کښې صرف دوه يې گاني ليکلے شي - يا ئې معروف او يا ئې مجهول -

چې پښتنو په پښتو کښې علمي ليکنې شروع کړې نو ددې فرقونو ضرورت محسوس شو - بيا چې غيـر ملکيـانو تـه ئې ښـئيل شروع کړل نو دا ضرورت نور هم زيـات شـو - دې ورځـو کښې زمونږ په علاقـه پښـتو تـه حکـومتي سرپرسـتي حاصـله نهٔ وه - او هـر چا پـه خپل طبيعت ځان ته علامات وضع کـول - چې پښـتو اکيـډيمي جوړه شوه نو مولانا عبدالقادر مرحوم په علمي سطح ددې مسئلو حل ته توجه وکړه -

پـه يـو ديرشـم مـارچ ۱۹۵۷ ء پـه پښـتو اکيـډيمۍ کښې د هغـوي د اهتمـام لاندې يـوه لويـه غونـډه اوشـوه - چې هغې کښې د افغانسـتـان لـوے ليکـونکي خـادم صـاحب ، رښـتين صـاحب او د هغوي ملگري د خيبر پښتونخوا د لويو ليکوالو دوست محمد خان کامـل مرحـوم ، قاضـي احمـد سـعيد مرحـوم ، مولانـا عبـدالقادر مرحوم ، عبدالخالق خليق مرحوم ، پروفيسر نوراحمدخان مرحوم ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر منورخان ، اجمل ختټک ،حکیم محمداسلم سنجري مرحوم ، نصرالله خان نصر ، ماسټر عبدالکریم مرحوم ، ارباب سکندر خان مرحوم ، مولانا عبدالقدوس مرحوم ، ډاکټر انوارالحق مرحوم ، خیال بخاري مرحوم او د هغوي نورو ملګرو سره یو ځای کښېناستل او ددې مسئلو تحلیل ئې اوکړو ـ دا تحلیل په خپل ځای ډېر جامع دی ـ او تقریباً ټولې مسئلې په کښې راخیستې شوې دي ـ په دې کښې څهٔ فېصلې متفقه اوشوې او د څهٔ مسئلو ئې دوه ځله تجویز کړل ـ او فېصله ئې قام ته پرېښوده ـ

دا یو ډېر صحیح قدم وهٔ ـ او پکار وه دا فېصلې د یو معیاري لیک دود په شکل کښې هر چا لوستې او هرچا منلې وې ـ ددې نه زیاته نمائنده اجتماع نهٔ بیا کېدے شوه او نهٔ اوشوه خو متأسفانه خپله د پښتو اکېډیمۍ ددې فېصلو نافذ کولو او خلقو ته د رسولو اهتمام اونهٔ کړو او لیک دود هم هغسې د کاتبانو په خوښه پاتې شو ـ

په کال ۱۹۸۴ء کښې د خیبر پښتونخوا د تعلیم محکمې دوه اهمې اداري جوړې کړې ـ یو د پښتو لغت اداره او بله په پرائمري سطح د پښتو ذریعه تعلیم کولو اداره ـ دا دواړه اداري د پښتو لیک دود د مسئلې سره مخامخ شوې او ضرورت ئې محسوس کړو چې په حکومتي سطح ددې مسئلې یو حل راپېدا کړے شي ـ چې د ماشومانو دپاره درسي کتابونه او قام دپاره پښتو لغت په یو معیاري لیک دود کښې اولیکلے شي او ټول التباسات تر مېنځه اوخي ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې سلسله کښې په دیارلسم اګست ۱۹۸۴ء د محکمه تعلیم د سکرټري محمد اعظم خان د صدارت لاندې یوه غونډه اوشوه. په دې غونډه کښې د پښتو اکیډیمۍ او پښتو ډیپارټمنټ پېښور یونیورسټۍ محکمه تعلیم پښتونخوا او د صوبې د ټېکسټ بُک بورډ نمائندګانو او لویو ادیبانو، عالمانو شرکت اوکړو. دا متفقه فېصله اوشوه چې د ۱۵ اپریل کال ۱۹۵۷ء فېصلو مطابق دې درسي کتابونه په یو معیاري لیک دود کښې اولیکلے شي. البته د پښتو لغت مخصوص ضروریات دې تر لغته محدود اوساتلے شي چې لغت بازار ته راشي او عام شي نو بیا د هغې په رڼا کښې د املا بدلولو لاړې چارې بندې کړې نهٔ دي. په دې فېصله کښې بیا هم دا نیمګړتیا پاتې شوه. چې د کال ۱۹۵۷ء غونډې د کومو مسئلو دوه ځله تجویز کړي وو هغو کښې یو حل خوښ نهٔ کړے شو. دا مسئله د لغت ادارې او د درسي کتابونو ادارې خپلو کښې په مشوره حل کړه.

دا معیاري رسم الخط تر هغه ادارو محدود پاتې شو، کومو چې دا فېصله کړې وه. شپږ کاله کښې ابتدائي درسي کتابونه خو دې لیک دود ته را واؤړېدل. د نور پښتونخوا ادیبانو شاعرانو او عالمانو دې طرف ته توجه اونهٔ کړه. او هغه عام لیک دود جاري پاتې شو. ددې خبرې ضرورت وهٔ چې په جمع ټول پښتانهٔ، ټول پښتو لیکونکي او ټول اخبارونه رسالې یو لیک دود خپل کړي. دې ضرورت ته د پښتو اکیډیمۍ ډائریکټر پروفیسر محمد نواز طائر صاحب توجه اوکړه. او د صوبائي محکمه تعلیم په مالي

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرسته او ډاډ ګیرنه ئې په باره ګلې کښې یو بین المللي سیمپوزیم راغونډ کړو- دا یو لویه نمائنده جرګه وه - عالمان، ادیبان ، شاعران، استاذان ، طالب علمان ، خطاطان او صحافیان د هرې طبقې نه ئې منلې شوي کسان راغوښتي وو او اکثر راغلي وو -د جولائي ۱۹۹۰ء د لسم تاریخ نه تر دولسم تاریخه دې نمائنده ملي جرګې د لیک دود په وړو لویو مسئلو په یخ ماحول کښې په سړه سینه غور اوکړو او متفقه فیصلې ئې اوکړې - دې جرګه کښې د افغانستان منلي شوي فاضلان او د بلوچستان لوے عالمان هم وو او داسې دا فیصلې د ټولو پښتنو فیصلې شوې-

(۴)

دې کښې څۀ فیصلې خو مختصرې او پوهې ته اسانې دي او ځینې فیصلې به لږ بحث غواړي - دا فیصلې د ضمیمې په طور آخر کښې شاملې کړے شوي دي- دلته مونږ هغه ترتیب لږ غوندې بدلوؤ - مختصرې فیصلې رامخکښې کوؤ او په اوږدو فیصلو لږ غوندې بحث کوؤ-

۱. کوم الفاظ چې پښتو د عربۍ یا فارسۍ نه راخیستي دي او معنی یا شکل ئې نۀ دے بدل شوے - هغه به په اصلي شکل کښې لیکلے شي - لکه ظالم ، قهر او عدل به زالم ، کهر او ادل نۀ شي لیکلے-

۲. هغه عربي یا فارسي الفاظ چې پښتو خپل کړي دي او شکل یا معنی ئې بدله شوې ده - هغه به هغسې لیکلے شي ځنګه چې پښتو کښې وئیلے شي - لکه تپوس چې شائد

(c) ketabton.com: The Digital Library

,,تفحص ،، وۀ ـ خو پښتو کښې ئې معنٰی بدله شوې ده ـ یا وخت چې شکل ئې بدل شوے دے ـ

۳. د عربی مخصوص توري لکه ث ، ح ، ذ ، ص ، ض ، ع ، ف ، ق به یواځې په عربی کلمو کښې راځي ـ او پښتو کلمو کښې به ئې نۀ لیکو ـ لکه تورخم به طورخم یا تور خان به طور خان نۀ شي لیکلے ـ

۴. ,, ڼ ،، به ځانته توری ګڼلے شي ـ د ,, ن ،، نه پس به الفبا ترتیب کښې ځاے نیسي او نوم به ئې ,,نوڼ،، وي ـ دا تورے چې بایزید انصاري راوړے دے په افغانستان او بلوچستان کښې دغسې استعمالیږي ـ ,,کوڼ [په غوږو دروند] او رنړا ،، به کوڼ او رڼا لیکلے شي ـ

۵. د کومو کلمو په اخر کښې چې زوَر وي هغه به په پسته ,,ه،، لیکو ـ لکه ,, ورورهٔ ! خوشحاله اوسې ،، دا ,,ه،، به د زوَر علامت ګڼلے شي د تانیث علامت به نۀ شي ګڼلے ـ

۶. مد (آ) په پښتو کښې نشته، البته د نورو ژبو نه اخیستې شوي ټکیو کښې به هم هغسې لیکلے شي لکه آخر ، آمد ـ

۷. سخته ,, ۀ ،، لکه زړۀ (دل) کښې به د ,, ۀ ،، دپاسه همزه لیکلے شي ـ او پسته ,, ه ،، لکه زَړه (د نوي ضد) به بې همزه لیکلے شي ـ مثلاً : زړۀ مې زړه کوټې نۀ مني دا علامه په پښتونخوا کښې پخوا راسې هم دغسې استعمالېده ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸. ګ په پښتونخوا کښې د کاف د شوشې په کونډه لیکلے کېږي. خو په افغانستان کښې ئې ځینې خلق ګ لیکي. اوس به متفقه ,, ګ ،، لیکلے کېږي.

۹. ,, کښې ،، د پښتونخوا په یو لویه علاقه کښې د شین په اظهار وئیلے شي. په داسې کلمو کښې لکه ښکښناستل ، بخښنه ، نخښنه کښې به ,, ښ ،، ضرور لیکلے شي.

۱۰. یو ,, واو ،، داسې هم وي. چې بل توري سره شریک وئیلے شي. لکه فارسي کښې ,, خوان ،، پښتو کښې خولهٔ. په دې کلمو کښې واو د خ سره شریک ادا کېږي دې ته واو معدوله وائي . په فارسي کښې دا واو صرف د خ سره شریک راځي. خو په پښتو کښې د خ ، غ ، ل او ګ څلورو واړو نه وروستو شریک راتلے شي . لکه خوله، غونډه ، ګوته ، کونډه.

۱۱. واو مجهول (مختصر واو) د پښتو په خپلو کلمو کښې د پېش د علامت غوندې راځي. لکه پوښتنه ، لومړے، اوبهٔ. دا به هم دغسې لیکلے شي. البته د نورو ژبو نه اخیستې کلمو کښې به واو نهٔ شي لیکلے . کلمه به اصلي شکل کښې لیکلے شي. لکه ګُل ، بُلبل.

۱۲. معروف واو (اوږد واو) نه مخکښې توري باندې پېش لیکل ضروري دي. خصوصاً هغه وخت کښې چې د بلې کلمې سره مشابهت لري. مثلاً لُور به په لام پېش ضرور لیکلے شي چې د ,, لور ،، سره مشابه نهٔ شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۵)

فیصله دا اوشوه چې د پښتو مخصوص حروف څ ، ځ ، ږ ، ښ به هم د غسې لیکلے شي -

د پښتو دا مخصوص توري اصل کښې مخصوص اوازونه وو - چې لیک دود کښې ورته مخصوص علامات ورکړے شو - رو رو هغه اوازونه بدل شو او په دوؤ لویو قبیلو کښې ئې ځان ځان ته ارتقا اوشوه - اوس دا داسې توري دي چې یو قبیله کښې یو شان اواز لري او بله کښې بل شان - مثلاً ښین په ختیکو کښې د شین په شان وئیلے شي - او یوسفزو کښې د خ په شان - لیک دود ئې یو دے او اواز بېل بېل -

دې توریو کښې ټولونه وړومبے ,,څ ،، دے - ددې توري اصل تلفظ داسې دے چې د ژبې سر پکښې د برنو غاښونو سره اولګي - او د چ یو نیمګړے شان اواز پیدا کړي - د غه وجه ده چې دا تورے ځینې پښتانۀ د سین په اواز او ځینې د ,, چ ،، په اواز وائي او لولي - لکه څادر چې ځینې پښتانۀ ئې ,, چادر ،، او ځینې ,,سادر[څادر] ،، وائي او لولي -

دا تورے اکثر په هغه کلمو کښې راځي چې زمونږ په مشرقي ګاونډي ژبو هندي ، پنجابي ، سرائیکي او سندي یا په مغربي ګاونډي ژبو فارسي ، دري ، پهلوي کښې په ,,چ،، لیکلے شي - لکه څادر ، چادر ، څلور ، چار ، چهار ، څرمن چې په سنسکرت کښې چرمن او فارسي کښې چرم ده - د پښتو اکېډیمې د لغت مطابق د څ اواز د ساکنې ,,څ ،، او ساکن سین نه جوړ دے -

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ,,څ،، نه پس بل مخصوص توری ,,ځ،، دی - دا اواز د ژبې د سر او د برنو غاښونو د سر په اتصال پیدا کیږي - انګریزی کښې د D او Z مشترک اواز دې ته نزدې دے - د پښتو اکېډیمی په لغت کښې دا د اوز په اشتراک لیکلے شوے دے کومې کلمې چې د مشرق او مغرب په ګاونډي ژبو کښې په جیم ادا کیږي هغه اکثر او بېشتر پښتو کښې په دې شکل لیکلے شي - لکه خوان، جوان - ځاے، جاے - دا توري د پښتنو ځینې قبیلې په جیم او ځینې په ز ادا کوي - لکه ځولۍ چې ځوک ورته جولۍ وایي او ځوک زولۍ -

د پښتو دریم مخصوص توری ,,ژ،، دے - ددې یو قسم خو د فارسۍ د ,,ژ،، په شان لیکلے شي - خو خالصو پښتو کلمو کښې ځینې قبیلې ژ ادا کوي او ځینې جیم کلمې لکه ژبه، جبه - ژوند، جوند - دا عموماً هغه کلمې دي چې د فارسۍ نه راخستے شوي دي - هلته ئې تلفظ ,,ز،، وو لکه ژبه، زبان - ژوند، زندګی - د پښتو ځینې قبیلې مطلقاً د ژ تلفظ ز ته نزدې نزدې کوي -

د ,,ژ،، دوېم قسم د پښتو مخصوص علامت ,,ږ،، دے - دې اصلي تلفظ د غین او ګاف تر مېنځه دے - او هغه ټول الفاظ په دې شکل لیکلے شي کوم چې ځینې قبیلې په ژ او ځینې په ګاف وائي - دا توری ډېر زیات استعمالیږي - ځکه چې د فعل حال ,,ږي،، په دې شکل لیکلے شي - ماتیږي، خوږیږي وغیره -

,,ښ،، په اصل کښې خو هغه ځاے استعمالېدو - کوم ځاے چې اواز د حلق په ځاے د تالو له مېنځه راووځي - په دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شکل دا تورے د انګریزۍ د X سره نژدې دے ۔اوس په هغه ټولو کلمو کښې استعمالیږي کومې چې د پښتو ځینې قبیلې په ش او ځینې په خ ادا کوي ۔لکه پښتون ، پشتون ، پختون۔

دا کوم فرقونه یا استعمال چې اولیکلے شو دا د عاموا و سرسري قاعدو د لاندې راځي ۔او ددې تورو د ټول استعمال احاطه نۀ کوي ۔په مخصوصو تورو کښې صرف هغه کلمې لیکلے شي چې پښتنې قبیلې ئې په استعمال کښې اختلاف لري او هر لیکونکے د داسې ټولو کلمو علم نۀ شي لرلے ۔بلکې شاید یو لیکونکے هم پوره پوره علم نۀ لري ۔پکار ده چې د ټولو قبیلو د مستندو عالمانو په اشتراک یو داسې فرهنګ مرتب شي چې د دا قسمه ټولو الفاظو احاطه اوکړي۔

په دې سلسله کښې د مذاکرې ټولو ممبرانو په اتفاق دا سفارش اوکړو چې پښتو اکېډیمي دې د مرکزي او صوبائي حکومت په مدد د استاذانو او طالب علمانو دپاره یو رهنما کتاب تیار کړي چې ددې ټکو په استعمال اشتباه ختمه شي۔

(۶)

یوه بله اهمه مسئله د ,,ی ،، د مختلفو شکلونو ده ۔په زوړ لیک دود کښې د عربۍ فارسۍ په شان د پښتو دپاره د ,,ی،، دوه شکله وضع کړے شوي دي ۔یَرته یا مجهوله ,,ے ،، او غونډه یا معروفه ,,ی ،، د تلفظ په اعتبار سره دا دوه شکله د پښتو ضرورت نۀ پوره کوي ۔په پښتو کښې کم نه کم پینځۀ تلفظه د یو بل نه واضح جدا دي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. د زورکي نه پس ے لکه سړے
۲. د زېر نه پس ي لکه سړي
۳. چې په ,,ی،، زور اچولے شي لکه جینۍ
۴. د فعل ,,ئ،، لکه اوکړئ
۵. او د زېرکي نه پس ,,ې،، لکه سړې اوبهٔ.

ددې ټولو تلفظونو دپاره جدا جدا علامات متعین کول ضروري دي چې په یو بل کښې اشتباه ختمه شي. ګني دا به ګرانه شي چې لغت کښې ,,سړے،، ته څهٔ معنیٰ اولیکلے شي. مراد یخ ماتې اوبهٔ؟

دې مذاکرې فېصله اوکړه چې:-

(۱) مجهوله ,,ے،، چې په خیبر پښتونخوا کښې پرته لیکلے کېږي. دا به دغلته هم دغسې لیکلے کېږي او افغانستان کښې په خپل طور.

مجهوله ,,ے،، هغه ,,ے،، ده چې مخکښې ترې د پښتو مخصوص حرکت ,,زورکے،، وي. لکه خدا ے، سړے، زمرے، څا ے. په اسمونو کښې دا ,,ے،، اکثر د واحد مذکر دپاره استعمالېږي. بهر صورت پېژند ګلو ئې په مخکښې حرف زورکے دے.

دا مجهوله ,,ے،، به د کلمې په مېنځ کښې په لاندې باندې ټکیو لیکلے شي. لکه خېر، ډېر

(۲) د پښتو مخصوصه ,,ې،، به د کلمې په مېنځ او آخر دواړو کښې په لاندې باندې ټکیو لیکلے شي. لکه سړې اوبهٔ. ماتې ډیوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو مخصوصه ,, ې ،، هغه ده چې مخکښې ترېنه د پښتو مخصوص حرکت زېر کړے وي - د ,, ې ،، دا تلفظ په بله ژبه کښې نشته او په پښتو کښې ډېر زيات دے -

دا ,, ې ،، په کوم کوم ځاے کښې استعمالېږي - اصل معيار خوئې اواز دے - د کومې ,, ې ،، نه چې وړاندې زېر کړے وي. زېر نۀ وي - او لنډه وئيلې شي - هغه به ,, ې ،، ليکلے شي - يعني کومه ,, ې ،، چې ,, د سړے ،، په شان پرته نۀ شي وئيلے او د ,, سړي ،، په شان مخکښې ترې واضح زېر نۀ وي - هغه مخصوصه ,, ې ،، ده - لکه :

أ- چې ، کښې ،ترې او متصل ضميرونه ې، دې ، مې -

ب- د کوم مفرد اخر کښې چې ,, ه ،، وي - جمع ئې په دغه ئې راځي - لکه ښځه ، ښځې - شمه ، شمې - ډېر ، ډېرې -

ج- هم دغه مفرد د حروف مغيره نه وروستو لکه سروه ، د سروې وَنه -

د- اسم مفعول ، واحد مؤنث لکه وهلې شوې ، خوړلې شوې.

ه- واحد مؤنث چې اخر کښې ئې سخته ی نۀ وي - لکه ادې ، بې بې وغېره -

مذکر خوړلے شوے مؤنث خوړلې شوې

و- فعل امر چې د مصدر لام په کښې حذف نۀ وي . دا اوليکلے شي - دا وو خوړلے شي -

ز- فعل نهي چې د مصدر لام په کښې حذف نۀ وي - دادې اونۀ ليکلې شي -

(c) ketabton.com: The Digital Library

ح- فعل حال ، واحد مذکر، ته څې-

ط- فعل مستقبل ، واحد حاضر، ته به څې-

ي- فعل ماضي مطلق-واحد حاضر، ته لاړې-دغسې

په ماضي قريب او بعيد کښې په فعل استمراري کښې واحد حاضر، ته تللې او جمع مؤنث غائب، ښځې تللې-په ماضي تمنائي کښې واحد مؤنث حاضر، کاش ته تللې وے-او واحد مؤنث غائب کاش هغه تللې وے (واحد مذکر حاضر او غائب به په مجهوله ئے ليکلے شي) په شرطيه کښې هم دغسې-

دا يو څو مثالونه دي-اصل قانون ئې هم دغه دے-چې د کومې يې نه مخکښې زېر کړے وي-هغه به په غونډه ,,ې،، او لاندې باندې ټکي ليکلې شي-,,ې،،

(۳) يائې تانيث به په اخر کښې د کش سره ليکلے شي -لکه کرسۍ، جينۍ-

په دې ۍ کښې به د ۍ د مخکښې حرف فشار پرېوځي او دا صرف په مؤنثو اسمونو کښې استعمالېږي-

(۴) د فعل دپاره به د غونډې ,,ی،، د پاسه همزه ليکلے شي-لکه اوکړئ، اومنئ-

(۵) د معروفې ئې دپاره به د ,,ي،، د لاندې دوه ټکي په ښکته ليکلے شي-چې د افغانستان د مجهولې ی سره اشتباه نه شي-معروفه ي هغه ده چې مخکښې ترې واضح زېر وي-لکه سړي، زمري، په خالصو پښتو الفاظو کښې دا عموماً د سنه مفرد جمع راځي-چې اخر کښې ئې معروفه (ي) وي-لکه سړے نه سړي-په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغسې لفظ چې حروف مغیره داخل شي هم پرته (ے) په یائې معروفه کښې بدلیږي - لکه د زمري نوکه، په عربي فارسي الفاظو به داصل مطابق لیکلے شي -

(۲) په ضمیر متصل اویئ کښې به په ئې باندې همزه لیکلے شي او مخصوصه ئې به لیکلے شي - په یې کښې به یوه ,, ۓ ،، لیکلے شي - او په بله ی به همزه لیکلے شي - لکه یئ -

د ,, ی ،، دا مختلف استعمالونه په افغانستان او بلوچستان کښې رائج دي - او لیکونکي ورسره عادت شوي دي - انشاء الله دلته به ورسره خلق ډیر زر عادت شي - او بیا به پکښې څۀ تکلیف نۀ وي -

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو په ليک لار
د باره ګلې د مذاکرې فيصلې

د پښتو ليک لار دپاره کومه کمېټي چې په متفقه ډول منتخب کړے شوه هغې د پښتو د ليک لار په باره کښې متفقه فيصلې داسې اوکړې :-

۱. هغه کلمې چې د عربۍ او فارسۍ نه پښتو ته راغلې دي . او معنٰی ئې هم هغه ساتلې ده هغه به په خپل اصل شکل کښې ليکلے شي لکه قميص ، قصه ، ضعيف .
او هغه کلمې چې پښتو خپلې کړي دي . معنٰی يا شکل ئې بدل شوے ، هغه به په پښتو کښې په اوښتي شکل ليکلے کېږي لکه تپوس ، پام او د عربۍ مخصوص ټکي به د پښتو په کلماتو کښې نۀ ليکو . مثلاً تورخم به په ,,ت ،، ليکو په ,, ط ،، به ئې نۀ ليکو .

۲. ,,ڼ ،، به د يو توري په شکل کښې د پښتو په اب ت يعني حروف تهجي کښې د ,,ن ،، نه وروستو ليکلے شي او نوم به ئې ,,نوڼ ،، وي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. هغه کلمې چې په اخر کښې زور لري هغه به په ,, ه ,, لیکلې شي لکه خوشحاله (مذکر) خوشحاله (مؤنث) او دغه ,, ه ،، به د تانیث مخصوص علامت نهٔ شي ګڼلې.
۴. ,, مد ،، په پښتو کښې نشته.
۵. مجهوله ,, ے ،، چې په قطبي پښتونخوا کښې پرته لیکلې کېږي هغه به هم داسې پرته لیکلې شي. لکه سړے وغېره. البته په افغانستان او سویلي پښتونخوا کښې به د دوي د خپل لیک دود سره سمه د مخکښې په شان لیکلې کېږي.
۶. مخصوصه ,, ې ،، به د کلمې په مېنځ کښې ,, ۍ ،، داسې او اخر کښې ,, ې ،، لیکلې شي لکه سړې اوبهٔ، خبر وغېره. مجهوله یعنې پرته ,, ے ،، به هم د کلمې د مخصوصې ,, ۍ ،، غوندې لیکلې شي.
۷. د معروفې ,,ي ،، له پاره به دوه ځنګ په ځنګ ټکي ,,ي،، لیکلې شي لکه سړي ، زمري وغېره.
۸. یائې تانیث ,, ی ،، به په اخر کښې د کش سره لیکلې شي لکه کرسی ، جینی وغېره.
۹. د فعل امر دپاره به د مخکښې غونډې ,, ی ،، دپاسه ,,ٔ ،، لیکو لکه اوخورئ ، اوکړئ وغېره.
۱۰. په ضمیر متصل او ,, ئې ،، کښې به په ,, ی ،، باندې همزه لیکلې شي او مخصوصه ,, ې ،، به لیکلې شي او یا به

(c) ketabton.com: The Digital Library

,,ى،، او مخصوصه ,,ې،، ليکلے شي لکه په يئ کښې به يوه ,,ى،، او دوېمه ى،، باندې همزه ليکلے شي۔

۱۱. په داسې,, ه،، کښې لکه زړۀ ، ښۀ ، بۀ ، تۀ د مخکښې په شان د ,, ه،، دپاسه ,, ء،، ليکو يعنې زړۀ ، ښۀ ، څۀ کښې به د ,, ه،، دپاسه ,, ء،، وي په افغانستان او سوبلي پښتونخوا کښې به هم دغه رنګ ليکلے شي۔

۱۲. ,, ګ،، به په کونډه ليکلے شي۔

۱۳. کښې کښېناستل ، نخښه او داسې نور ټکي به هم دغه رنګ ليکلے شي۔

۱۴. معدوله ,, واو،، به د ټکيو نه نۀ شي غورزولے لکه خولۀ ، خوارۀ ، ګوند ، غوندې وغېره۔

۱۵. هغه ټکي يا کلمې چې د عربۍ او فارسۍ نه د پېښ په حالت کښې راغلي دي ، په پېښ به ليکلے شي ۔ يعنې په خپل رنګ کښې لکه ګل ، بلبل ۔ هغه پښتو کلمې چې پېښ لري هغه به په مجهول ,, واو،، ليکلے شي لکه پوښتنه مور او نور۔

۱۲. معروف واو به د کلمو نه نۀ غورزولے کېږي ۔ او دپاسه به پېش ورکولے شي لکه نُور ، سُور وغېره۔

۱۷. د پښتو مخصوص توري څ ، ځ ، ښ ، ږ به همدغسې ليکلے شي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کمیټی سفارش دے چې پښتو اکېډمي دې د مرکزي او صوبائي حکومت په مرسته د استاذانو او طالبعلمانو دپاره یو رهنما کتاب تیار کړي چې ددې تکیو په استعمال کښې اشتباه ختمه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زيرِ دستخطي

۱. جناب پروفېسر سيد تقويم الحق کاکاخېل

۲. جناب پروفېسر جهانزېب نياز

۳. جناب پروفېسر نصيرالدين

۴. جناب حبيب الله رفيع

۵. جناب منتظر بېټني

۶. جناب عبدالکريم بريالے

۷. جناب همېش خليل

۸. جناب ډاکټر محمد اعظم اعظم

۹. جناب ډاکټر خالد خان خټک

۱۰. جناب محمد پروېش شاهين

۱۱. جناب پروفېسر محمد افضل رضا (اعزازي ممبر)

۱۲. جناب پروفېسر خواجه محمد سائل

۱۳. جناب نور شاه جهان انور

۱۴. جناب سيال کاکړ

۱۵. جناب ډاکټر ګل جان ورور وردګ (اعزازي ممبر)

۱۶. جناب سيد احمد مومند

۱۷. جناب ډاکټر محمد اسرار (اعزازي ممبر)

۱۸. جناب ډاکټر محمد اقبال نسيم خټک

۱۹. جناب خيبر افريدے

۲۰. جناب [illegible] مغموم

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا فیصلي اګرچې تر ډېره حده واضحه دي خو بیا هم ځیني په کښې تشریح طلب ښکارېدي ، ځکه نو دلته ئې په دې غرض په تفصیل سره بیانوؤ چې یو خو عام لوستونکي په دې نوې املا پوهـ شي او یا که په نوې املا کښې لیکلي کتابونه رسالې څوک لولي نو چې لوستونکي په کښې څهٔ تکلیف محسوس نهٔ کړي۔

پـه عـام فهـمـه ژبـه کښـې ددغـه ټولـو فېصلـو وضـاحت کړے شوے دے او د زیاتو ګرائمري اصطلاحاتو نه مو ځان ژغورلے دے۔ بیا هم چېرته چې داسې اصطلاحات راغلي دي د هغوي وضاحت تر خپله وسه کړے شوے دے ۔که چا تـه پـه دې کښـې څهٔ ابهام ښکاره شي یا څهٔ تېروتنه په کښې شوې وي کـه هغـه پـه ګوتـه کړے شي او یا څهٔ نور تجویزونه په دې لړ کښې راواستولے شي نو مننه به وي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروستۍ فيصله :

هغه کلمې چې د عربۍ او فارسۍ نه پښتو ته راغلې دي او معنی ئې هم هغه ساتلې ده. هغه به په خپل اصل شکل کښې ليکلے شي. لکه قميص، قيصه، ضعيف وغيره.

پښتو ژبه کښې ډير داسې ټکي دي چې د عربۍ او فارسۍ نه پښتو ته راغلي دي او پښتو کښې هم په هغه معنٰی استعماليږي. کومه چې ئې په دغه ژبو کښې ده. د داسې قسمه ټولو ټکيو، کلمو په حقله دا فيصله شوې ده چې د ديو په املا کښې به بدلون نۀ شي راوستے، که هر څو د داسې ټکيو تلفظ کله کله ګران هم شي. ولې يو خو دا ټکي د خپلې اصلې املا له لحاظه اوس پښتو کښې مانوس شوي دي او د خالصې معنې راز هم په کښې دے.

پښتو ا، ب، ت يعنې حروف تهجي کښې ځينې توري هغه دي چې د عربۍ د اوازونو دپاره مخصوص دي د داسې توريو صحيح تلفظ يعنې د اواز ويستو طريقه يواځې د عربۍ ژبې وئيونکي کولے شي د نورو قامونو دپاره ئې ادا کول ګران دي. تر څو چې د بلې ژبې خاوند د تجويد او قرأت په فن پوهه نۀ وي. دغه مخصوص توري دا دي.

ح، ص، ض، ط، ظ، ع، غ، ث، ذ او ق

دا اکثر په وئيلو کښې مشکل پيدا کوي خو دومره ګران نۀ دي. په پښتو کښې چې مونږ ګورو په دغه مخصوصو د عربۍ تورو کښې ړومبۍ پسته ,, حې ،، ح ده. دې ته طنزاً د حلوا حې هم وائي. ددې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اواز پښتو کښې اکثر د الف د اواز په شان کېږي او نږدې نږدې د هر هغه ټکي اواز په الف کولے شي چې د غه حې لرې حلوا ته الوا ، حرام ته ارام ، حُسن ته اُسن وغيره ـ خوشحال کښې دا ,, ح ،، په مېنځ کښې راغلې ده ـ ولې اکثر خوشال تلفظ کېږي ـ او داسې نور ـ

د ,, ص ،، اواز په ,, س ،، کولے شي ـ د ص چې کوم مخصوص اواز دے ـ د هغې ادا کول د عربو نه سېوا نور څوک په اسانه نۀ شي کولے ـ پښتانۀ هر چېرته دا اواز د خپل فطرت په مطابق په س کوي ـ داسې حال د ,, ض ،، هم دے ـ ضاد ، ضواد يا دواد وئيلے شي ـ

په روزمره ژوند کښې د ض اواز په ,, ز ،، کولے شي لکه زمانت ، زامن وغيره ـ چې په اصل کښې ضمانت او ضامن دي کله کله په ,, د ،، هم ادا کولے شي ـ لکه رضوان ته ردوان ـ خو د ,, ض ،، په خپل اواز کښې لاتر اوسه په نمانځۀ کښې هم د والزالين او والدوالين جګړه ده ـ داسې د ,,ط ،، اواز په ,, ت ،، او د ,, ظ ،، دپاره د ,, ذ ،، په شان اواز وباسلے شي او هم دا قاعده جوړه شوې ده ـ ددې تورو اوازونه د خپل فطرتي مخرج په بنياد ادا کولے شي ـ

اوس سوال دا پېدا کېږي چې هر کله يو ټکے مونږ څنګه وايو هغه شان ئې ليکو ولې نا ـ نو په دې خبره د کافي غور و فکر نه پس دا فېصله شوې ده چې کوم ټکي د عربي ، فارسي يا د نورو ژبو نه پښتو ته راغلي دي او هم په هغه معنو کښې استعمالېږي ـ کومې معنې چې ئې په خپلو اصلي ژبو کښې دي هغه به په املا کښې هم هغه شان ليکلے کېږي او شايد ددې ضرورت له مخه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو د حروف تهجي نه د عربي يا فارسي هغه مخصوص توري نه شي ويستلی ـ که هر څو ئې مونږ سره اواز يا مخرج نشته ـ لکه قميص به کميس نۀ ليکو ـ ځکه چې قميص د عربي تکی دی او معنی ئې هم بدله نۀ ده ـ ضعيف د عربي تکی دی او خپله معنی لري ځکه نو ضعيف به مونږ هم په هغه رنګ ليکو ـ ظرف که زرف اوليکلی شي غلط به وي ـ علاج ، علامت ، صبا ، صحيح ، قميص ، قيصه ، حلوا ، حرام ، ضبط ، ضابطه ، طريقه ، طور ، ظالم ، صراف او داسې نور ډېر تکي چې د ديو ژبو نه راغلي دي ـ پښتو کښې ئې عام رواج موندلی دی او معنی ئې هم دغه ساتلې ده ـ نو دا به په خپله اصلي املا : کښې ليکلی شي ـ

دويمه فيصله :ـ

,, هغه کلمې چې پښتو خپلې کړې دي معنی يا شکل ئې بدل شوی دی هغه به په اوښتي شکل ليکلی کيږي ـ لکه تپوس ، پام او د عربي مخصوص توري به د پښتو په کلماتو کښې نۀ ليکو ـ مثلاً تورخم به په ,, ت ،، ليکو په ,, ط ،، به ئې نۀ ليکو ،،

دا د غور وړ خبره ده ـ کله کله په املا کښې داسې بې احتياطي راشي چې د تکي تول املا ګډه وډه کړی شي ـ ددې نفسياتي يا فطري جواز هم وي او د Confusion يو صورت راپيدا کړي ـ هغه داسې چې هر کله مونږ د عربي مخصوص توري پکاروؤ او تلفظ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ئې د خپل فطري مخرج په مطابق کوؤ نو لاشعوري تاثر دا راولاړېږي چې ګني هسې هم د ,, ت او ط اواز يو شان دے يا د ,,ع،، او ,, الف ،، او ,,ح ،، د ,,ص ،، او ,,س ،، د ,,ض،، او د ,,ذ ،، د ,,ز ،، او

,, ظ ،، د ,,ک،، او د ,,ق،، وغيره دغه سبب دے چې په بې احتياطۍ داسې املا غلطه کړے شي.

مونږ به هغه ټکي چې خالص د پښتو دي يا د بلې ژبې نه پښتو ته پخوا راغلي دي خو شکل ئې له پخوا راسې بدل شوے دے يا ئې معنی بدله شوې ده نو داسې ټکي به مونږ د پښتو په خپلو توريو ليکو. وړومبی خبره دا ده چې پر دي ټکي چې مفغن يا پښتو شوي دي لکه تپوس چې د پوښتنې په معنو کښې راځي. اصلاً د عربۍ تفحص نه په پښتو کښې تپوس شوے دے. پام د فهم نه پام شوے دے. داسې ځينې نورې ډېرې کلمې چې پښتو کښې ئې خپل شکل يا پښتني رنګ قايم کړے دے. هغه به مونږ د عربۍ په مخصوصو توريو نۀ ليکو بلکې په اوښتي شکل کښې چې څنګه پښتو کښې رائج دي هم هغسې به ئې ليکو. که معنی ئې بدله شوې نۀ هم وي د داسې ټکيو شمېر به يقيناً چې د ګوتو په شمېر وي. يعنې کم به وي خو دا لحاظ ساتل پکار دي او دغه ټکي اوس پښتو شوي دي.

دې سره دا فيصله هم ده چې د پښتو پخپلو ټکيو کښې به د عربۍ مخصوص توري نۀ ليکو لکه تورخم، توره او ځينې نور د پښتو داسې کلمې، ټکي چې د پښتو وي دا به په ,,ت،، ليکو. که

(c) ketabton.com: The Digital Library

چیرې دا په ,, ط ،، اولیکلے شي یعنې طورخم ، طوره نو دا به غلط وي ـ هلې ، هلوکے ، هوډ که چیرې حلې ، حلوکے یا خوډ څوک اولیکي نو دا غلط دي ـ سحر ، ساګ او سر به صحر ، صاګ یا صر نهٔ لیکو ـ زیات ، زمرے ، زانګو به ضیات یا ضیاط یا ځیات او ضمرے ، ظمرے ، ضانګو نهٔ شي لیکلے ـ

دې سره دا خبره هم یاد ساتل پکار دي چې په پښتو کښې د عربۍ د مخصوصو توریو سره سم د ځینې مخصوصو پښتو توریو اوازونو کښې هم اکثر غلطي را وړاندې کېږي ـ د ,,ذ ،، او ,,ز ،، اواز نهٔ یوائې د عربۍ په مخصوصو توریو سره غلط کړے کېږي بلکې د پښتو مخصوص توري ,,ځ ،، سره هم اکثر غلط شي ـ ,,ځ ،، چې د ,,ج ،، او ,,د ،، تر مېنځه د پښتو یو مخصوص اواز دے ځینې لهجې ئې تلفظ کښې د ,,ز ،، په ځائے استعمالوي ـ دا هم غلطي ده ځکه چې پښتو کښې د ,,ځ ،، خپل مخصوص اواز دے او د ,,ز ،، خپل عام اواز دے ـ نو په هغه توریو کښې خصوصي احتیاط پکار دے چې په ,,ځ ،، لیکلے شي ـ

وړاندې ذکر شوي ټکي او داسې نور چې د ,,ز ،، یا ,,ذ ،، ټکي دي هغه که په ,,ځ ،، اولیکلے شي نو غلط به وي ـ لکه زیات ، زمرے او زور که ځیات ، ځمرے او ځور څوک لیکي نو غلط دي ـ

دا شان ,, اواز ، اباسین ، ارام ،، که څوک ,, عواز ، عواظ ، عواض لیکي یا اباسین ، عباسین ، عباصین لیکي نو ناروا ده ـ ارام که عرام لیکي یا هرام لیکي غلط دے ـ کار به قار نهٔ لیکو ـ کور به قور نهٔ وي ـ البته قار د عربۍ د قهر نه بدل شوے دے ـ او

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو کښې داسې ټکي چې چرګی ,,هـ،، لري د ,,الف،، اواز ورکوي که د ټکي په منځ کښې راشي او په بدل شکل یا پښتني شکل هغه ټکي ولیکلے شي چې دا ,,هـ،، لري نو باک ئې دومره نشته خو چې اواز ئې پښتو کښې بدل شوے وي هله.

په داسې قسمه توریو کښې یو اواز د ,,ف،، هم دے. ,,ف،، پښتو کښې اکثر نشته خو اواز ئې اسان دے. او پښتانهٔ ئې په اسانه ادا کولے شي. دغه وجه ده چې د ,,ف،، اواز اوس پښتو کښې عام دے. کوم ټکي چې د پښتو په ,,پ،، کښې دي. د ,,ف،، کله کله غلط استعمال په کښې راځي یعنې د استعمالولو غلطي ئې په نورو داسې ټکیو کښې راشي چې ,,ف،، او ,,پ،، دواړه توري لري. په دې ټکیو او ددې په تلفظ کښې احتیاط پکار دے.

داسې ډېر ټکي دي چې د ,,ه،، ,,هـ،، او ,,الف،، د اواز اشتراک لري. خو په املا کښې د ټکي خپل اصل شکل د هغې املا او د صحیح املا دپاره پکارول پکار دي.

داسې ټکي پېژندل پکار دي چې په کومو کښې دا توري راځي د مثال په ډول هېڅ، هغه، هم وغیره داسې ټکي دي چې دا ,,هـ،، به په کښې وي نو دا د پښتو خپل ټکي به په ,,ه،، یا ,,هـ،، لیکلے شي. په الف به نهٔ شي لیکلے. دې پسې فیصله د ,,ڼ،، د توري په باره کښې ده چې:-

,,ڼ،، دیو توري په شکل کښې د پښتو په ا، ب، ت یعنې حروف تهجي کښې به د ,,ن،، نه وروستو لیکلے شي او نوم به ئې ,,نوڼ،، وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

,,ڼ ،، د نون او ړ د مخصوص غبرګ اواز دپاره مشرانو ډېر پخوا رائج کړے وۀ ـ خو استعمال ئې چېرته کېدو او چېرته نه ـ په پښتو کښې د ،، ن ،، او ,, ړ ،، اکثر غبرګ اوازونه راځي ـ او داسې هم وي چې په يو تکي کښې د ن او ړ جدا جدا اواز هم وي ـ هر کله چې داسې ټکي به ددې فېصلو نه وړاندې يو رنګ ليکلے شول يعنې د نړ په شکل کښې نو اکثر به د غلط تلفظ ويره وه ـ د مثال په توګه کُونړ او کونړ په دغه لحاظ د املا د مخه يو شان ټکي دي ـ يو خو د هغه کونړ دپاره وو چې غوږونه ئې خراب وي او څۀ اوري نه او بل د افغانستان يوه مشهوره سيمه کونړ دے ـ داسې قسم نور ټکي هم کېدے شي ـ

ولې ددې نه زياته ضروري خبره په پښتو کښې د يو مخصوص اواز وه چې څۀ توری ئې نۀ لرلو يا څۀ داسې علامت ورته نۀ وو وضع کړے شوے چې دغه اواز پرې ادا کړے شي ـ يعنې په ظاهره خو دا اواز د ,, ن ،، او ,, ړ ،، مرکب شانې اواز دے ـ خو مرکب نۀ دے ـ بلکې د ,, ن ،، او ,, ړ ،، د مخرجونو په يو ځاے استعمال لري ـ لکه پڼه ، رڼا ، ښځه ، کڼ وغيره ـ هم ددې ضرورت له مخه په پښتو کښې دا تورے شامل کړے شوے دے او د يو مستقل توري په حېث په پښتو کښې د ډېر پخوا راسې رائج وۀ ـ ولې فېصله پرې نۀ وه شوې يا که شوې وه نو چېرته منلے شوه او چېرته نه ـ

اوس په متفقه ډول دا فېصله اوکړے شوه چې دا ,,ڼ ،، به د پښتو د ا ـ ب ـ ت يا حروف تهجي يو مستقل تورے وي او په ترتيب کښې به د نون نه پس ليکلے شي ـ په دې حساب دا د پښتو شپږ دېرشم ,, ۳۶ ،، تورے اوګرځولے شو ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ا ب پ ت ټ ث ج ځ چ څ ح خ د ډ ذ ر ړ ز ژ ږ س ش ښ ص ض ط ظ ع غ ف ق ک ګ ل م ن ڼ و ه (هـ) ي ې ی ۍ ئ ے او د خپل مخصوص اواز کوم چې په رښا . څښه ، پښه ، ګڼ ، تښا ، شښا وغيره کښې ښکاري هلته به ليکلے شي - چېرته چې د ن او ړ جدا اوازونه وي هغه به جدا ليکلے شي -

دريمه فيصله :-

هغه کلمې چې په اخر کښې زور لري هغه به په ,, ه ،، ليکلے شي . لکه خوشحاله مذکر خوشحاله مؤنث او دغه ,, ه ،، به د تانيث مخصوص علامت نۀ شي ګڼلے -

دا يوه اهمه فيصله ده - په دې چې دا ,, ه ،، په پښتو کښې اکثر د تانيث علامت دے او په هر هغه اسم کښې چې دا ,, ه ،، په اخر کښې راځي اکثر مونث وي او دا د تانيث د اسم جوړولو قاعده هم ده - ډېر داسې مذکر اسمونه دي چې ,, ه ،، ورسره اولګولے شي نو مؤنث شي - د چرګ نه چرګه - سپين نه سپينه - روغ نه روغه وغيره - ددې نه سېوا هم په پښتو کښې ځائي مونث اسمونه هم هغه دي چې په اخر کښې ئې دا ,,ه ،، وي - لکه کوټه ، بوساړه ، لاره ، شنه ، تره وغيره - خو هر کله چې په پښتو کښې يوه قاعده دا هم ده چې د ګرامري اصولو له مخه صفتي اسمونه په جملو کښې په بل Case کښې داسې استعمالولے شي چې د اسم په اخري توري زور لګي او اواز ئې هم داسې شي لکه چې ددې ,, ه ،، اواز ورکوي - د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مثال په ډول به مذکر او مؤنث اسمونه وړاندې کړو . خوشحال او خوشحاله . خوشحال مذکر او خوشحاله مؤنث دے . اوس د جملې په يو مخصوص Case کښې مونږ وايو چې فلانے سړے خوشحاله دے يا هغه ناروغه دے يا اتاله دے وغيره . نو دا فيصله اوکړے شوه چې داسې مذکر اسمونه به په اخري توري د زور سره نۀ ځرګندوؤ بلکې دا ,, ه ،، به ورسره لګوؤ او هر کله چې د مذکر اسم سره د جملې په ساخت کښې ,, ه ،، لګولے شي نو بيا پکار نۀ ده چې دا ,, ه ،، د مونث اسم دپاره مخصوصه ګڼلے شي . چونکه دا په وېنا کښې دواړو اسمونو سره راځي نو مؤنث اسمونه چې په دغه ,,ه،، ليکلے شي هغه خو دي ، ولې ضروري نۀ ده چې د تانيث علامت دې او ګڼلے شي . که هر څو مونږه دا قاعده او ترکيب لرو . خو د مذکر دپاره به هم په خپل مخصوص ځاے کښې استعمالېدے شي . هغه اوازونو کښې چې د مذکر اسم ئې په يو خاص حالت کښې لري . زوَر به نۀ لګي بلکې دا ,, ه ،، به لګولے شي . په دې لحاظ به دا ,, ه ،، ددې نه پس د تانيث مخصوص علامت نۀ وي .

څلورمه فيصله

,, مد ،، په پښتو کښې نشته .

مد د عربۍ د اعرابو يو علامت دے او په ډېرو هغه اوازونو کښې چې يو ولاړ او اوږد تال په کښې ورکولے شي استعمالېږي . دا اکثر د الف د توري په سر راځي . په پښتو کښې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددي استعمال نشته ـ البته د عربي ، فارسي يا اردو له اثره چې کوم ټکي پښتو ته راغلي دي ـ د هغو سره مد هم راغلی دی ـ حالانکې د پښتو خپل داسې اواز نشته ـ اردو ژبې د ځينو خالصو هندي ټکيو دپاره هم مد لازمي ګڼلی دی ـ چې دا اواز دغه رنګه تال لري ـ نو هر کله چې د اردو نه هغه ټکي پښتو ته راتلل ، نوم خو ئې بدل نهٔ کړو ولې د پښتو د مزاج له مخه ترې په وړنا کښې مد اوغورزولی شو او په عامه ژبه کښې چې هر چېرته د بلې ژبې کوم مخصوص ټکی وي د هغې نه علاوه هم مد غورزولی شي ـ دا قسمه نومونه يا کلمې په پښتو کښې د پښتو په قاعده عام استعمالېږي او د مد په ځای په کښې د زور اواز ورکولی شي ـ

نو هر کله چې په پښتو کښې د مد استعمال نشته او بيا هم په ځينو کلمو کښې د اردو د اختلاط له وجې ليکلی شي بې ځايه ښکاري او هلته خو بېخي بې ضرورته ليدی شي چې کلمه د پښتو وي او مد پرې اولګولی شي ـ ځکه دا فيصله اوکړی شوه چې مد پښتو کښې نشته او د پښتو په کلمو به نشي لګولی ـ آم ، آواز ، آزاد کښې چې په الف کوم مد دی دا پښتو کښې د زور اواز دی ـ اَم ـ اَواز ، اَزاد وغيره ـ

پينځمه فيصله

مجهوله ,, ے ,, چې په قطبي پښتونخوا کښې پرته ليکلی کېږي هغه به هم داسې پرته ليکلی شي لکه سړے ، زمرے وغيره ـ البته په

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان کښې او سوېلي پښتونخوا کښې به
د دوي د خپل ليک دود سره سمه د مخکښې
په شان ليکلے شي.

دا فيصله هم ډېر اهميت لري. ددې نه وړاندې د مجهولې
,,ے،، په استعمال کښې ډېره زياته بې احتياطي کېده. او ددې بې
دريغه غلط استعمال د پښتو په املا کښې ډېر خرابے راوستے وۀ. د
باره ګلې په مذاکره کښې په دې ډېرې خبرې اوشوې چې پکښې د
سوېلي پښتونخوا کوئټې او د افغانستان پوهان شامل وو. په
سوېلي پښتونخوا کښې او هم په افغانستان کښې د مجهولې
,,ے،، پروت شکل نشته او هغوي په هغه اسمونو کښې چې
مجهوله ,, ے ،، لري. پرته نۀ ليکي. او د پښتو د پخوانۍ املا د
يائې معروف په شان ئې ليکي. هغوي سره د مجهولې ,, ے ،، د
داسې استعمال ښۀ جواز هم شته. ولې هر کله چې په قطبي
پښتونخوا کښې دې پرتې ,, ے ،، ډېر عام رواج موندلے دے. که د
کلمې په مېنځ کښې نۀ وي نو په اخر کښې خو د تذکير يو علامت
شان هم ګرځېدلے دے. د قطبي پښتونخوا پوهانو د موقف مطابق
په دې وخت کښې ددې ,, ے ،، استعمال ترک کول مناسب نۀ
ښکاريدۀ او نۀ داسې صورت حال وۀ چې د سوېلي پښتونخوا يا د
افغانستان عالمانو سره پرې اتفاق راغلے وے. نو په دا سبب دا
فيصله اوشوه چې د قطبي پښتونخوا په املا کښې به ددې
استعمال د خپل صحيح استعمال په رنګ کښې کېږي. البته په
دغه ذکر شوو سيمو کښې به ددې ,, ے ،، په املا کښې استعمال

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمونږ په رنګ ضروري نهٔ دے هغوي به ئې په خپل رنګ کښې لیکي او مونږ به ئې هم داسې په پروت شکل کښې لیکو. اوس سوال دا پیدا کېږي چې دا اختلاف دې برقرار ولې وساتلے شي. نو اختلاف د لهجې فرق دے او د لهجې د فرق د څرګندولو دپاره ددې په استعمال کښې څهٔ عیب نهٔ ښکاري.

دلته چې د پښتو په ا ب ت یعنې حروف تهجي کښې د ,,ی،، ګانو کوم رنګ دے. هغه په داسې,, ي ې ی ئ ے ،، په دې کښې وړومبۍ ,,ي،، یا ئې معروف دوېمه یا ئې مخصوص درېمه یائې تانیث څلورمه فعلي ی (چې د فعل په مناسبت به پرې د پاسه همزه لګولے شي) او هم دا ,,ی،، به د افغانستان یا د سوېلي پښتونخوا په املا کښې د یائې مجهول په طور استعمالېږي. د فعل په حال کښې به پرې البته هر چېرته ,,ء،، لګولے شي.

اخري ,,ے،، مجهوله ,,ے،، ده. او په قطبي پښتونخوا کښې د کلمې په اخر کښې ددې ,,ے،، استعمال هلته کېږي چېرته چې اسم یا اسم صفت یا په فعل کښې د تذکیر د علامت په توګه راځي. په دا لحاظ دا ,,ے،، د کلمې فعل یا د اسم د مذکر کېدو نخښه هم ده. او قاعده هم. په اسم کښې لکه سړے، زمرے، نرے، تندے، پتړے وغېره. د تذکیر په فعل کښې لیکلے، تللے، کتلے، راغلے. د صفت په اسم کښې ښاغلے، ساتلے، ښکلے وغېره.

لکه مذکر: سړے راغلے دے.

مؤنث: ښځه راغلې ده.

تندے داغلے دے.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوزه داغلې ده.

پټې ئې کټلې دي.

باړې ئې کټلې ده.

هلک ښاغلې دي. جینۍ ښاغلې ده.

مذکر :- تۀ ښکلې ئې ـ مؤنث :- تۀ ښکلې ئې وغیره.

نو د مذکر او مؤنث امتیاز په اسانه ددې یې ځانو د صحیح استعمال په سبب کېدے شي. دا او داسې نور جوازونه هم وو چې ددې ,, ے ،، استعمال په قطبي پښتونخوا کښې په ځاے اوساتلے شو او د سوېلي پښتونخوا او افغانستان ورسره هم اتفاق راغے. بل حالت هم د لیک دود لوست له رویه څۀ داسې وۀ چې مونږ په کښې ددې ,, ے ،، استعمال په خپله املا کښې ترک کولے نۀ شو.

البته دا خبره باید چې صلائې عام شي. په املا کښې که څوک ددې ,, ے ،، د استعمال پېروي هغسې کوي څنګه چې ئې مونږ په قطبي پښتونخوا کښې کوؤ. نو څۀ پابندي دې نۀ وي. مطلب دا دے چې که د سوېلي پښتونخوا خلق ئې په اسانه په خپله املا کښې رائج کولے شي نو باید چې رائج شي.

شپږمه فیصله :-

مخصوصه ,, ې ،، به د کلمې په مېنځ کښې ,, ې ،، داسې او په اخر کښې داسې ,, ې ،، لیکلے شي.

لکه سړې اوبۀ، خېر وغېره. مجهوله یعنې پرته

(c) ketabton.com: The Digital Library

,,ے ،، به هم د کلمې په مېنځ کښې د ,,ې ،، د مخصوصې ,,ې ،، غونډې ليکلے شي۔

د مخصوصې ,,ي ،، شکل چونکې په پښتو کښې مخصوص دے بل چېرته نشته نو په دا سبب دا فېصله هم پخوا شوې ده او اوس هم ددې د ليکلو په مناسبت دا فېصله اوشوه۔

د يائې مخصوص اواز په پښتو کښې داسې دے چې د عربۍ د زبر سره نزدې دے۔خو ددې نه لږ شان ي ته راجخت دے۔په اردو کښې د ,,ی ،، دوه اوازونه دي ۔يعنې د مجهولې ,,ے ،، اواز او د معروفې ,,ی ،، اواز د پښتو د يائې مخصوص ,,ي ،، اواز ددې دواړو تر مېنځه يو قسم اواز لري۔

د مثال په طور ددې اواز فرق که مونږ کورو يو تکے سړے (نر) به واخلو ۔ددې جمع ,,سړي ،، ده ۔په سړے کښې مجهوله ,,ے ،، ده او په جمع کښې ئې معروفه ,,ي ،، راځي او دا قاعده هم ده چې هر چېرته مونږ د مذکر د داسې اسم جمع کوؤ نو معروفه ,,ي ،، به راځي ۔لکه ,,سړے روغ دے ،، ددې جمع شوه ,,سړي روغ دي ،، په سړے کښې چې څنګه اواز دے هغه په سړې اوبه کښې بدلېږي ۔يعنې سړے او سړې (يخې) کښې د ,,ی ،، د اواز فرق دے ۔دا يائې مخصوص د کلمې په مېنځ کښې هم هر چېرته راځي او اواز به ئې هم دغه مخصوص وي ۔که د تکي په مېنځ کښې راځي ۔نو هغه لکه : خېر ، تېر ، ګېر ، شمېر ، څېر وغېره ۔ولې که په اخر کښې راځي نو اکثر صفاتي نوم هم سازوي ۔دا هم يوه اهمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خبره ده چې هر کله په اخر کښې د فعل یا اسم سره راشي نو خامخا په د تانیث علامت وي . که په صفاتي اسم کښې راشي نو د مؤنث صفاتي اسم سره به وي لکه سړې ، ښې ، اوږدې وغیره . دا جمع مؤنث اسمونه دي . قاعده دا شان ده چې واحد مؤنث اسم چې په اخر کښې ئې ,, ه ،، راځي . د هغې د جمع په اخر کښې به یائې مخصوص راځي لکه اوږده ، اوږدې ـ اوږه ، اوږې ـ ښئه ، ښې ـ سړه ، سړې ـ تبره ، تبرې ـ پتیه ، پتې ـ څرګنده ، څرګندې وغیره .

ددې نه سیوا په نورو ډیرو ټکیو کښې هم دا مخصوصه ,,ې ،، راتلے شي او راځي . که اسم نهٔ هم وي . حرف وي یا حرف جار وي . دا هر چیرته د مخصوص اواز دپاره راتلے شي . لکه داسې ، ولې ، چې ، چیرې . ددې ,, ې ،، یو خصوصي اهمیت دا هم دے چې د نوې املا نه وړاندې به چونکې اکثر دا نهٔ شوه لیکلے نو د کلمې په مفهوم کښې به اکثر مشکل پېښیدو یعنې مخصوصه ,, ې ،، به هم اکثر په مجهوله ,, ے ،، لیکلې شوه . په کلمه کښې به اکثر د تذکیر و تانیث د فرق مشکل پیدا کیدو . ددې ,, ې ،، په راتلو دا ګراني ختمه شوه او د ګرائمر په قاعدو جوړولو کښې هم اساني راغله . په لنډو ټکیو کښې که مونږ د ,, ی ،، ګانو فرق ښکاره کوؤ نو هغه به داسې وي .

مثال . سړے سړې اوبهٔ څښې . په سړے کښې مجهوله ,,ے ،، ده چې د مذکر اسم علامت دے . سړې اوبهٔ کښې مخصوصه ,, ې ،، چې مؤنث ده . او څښې کښې معروفه ,,ي ،، چې لاندې دوه څنګ په څنګ ټکي لري .

(c) ketabton.com: The Digital Library

که په غور اوکتے شي نو د درې واړو يې ګانو فرق په کښې واضح دے - څنګه چې ذکر اوشو چې هر هغه اسم چې مؤنث وي د هغې جمع کښې به د تانيث د علامت به طور دا ,, ې،، راځي - لکه مېخانه ، مېکده ، کتبه ، حجره وغېره چې جمع شي نو مېخانې، مېکدې ، کتبې ، حجرې به شي -

دلته دا خبره هم زياتول پکار دي چې په پښتو کښې اګرچې اوس ,, ه ،، د تانيث مخصوص علامت نۀ دے ولې بيا هم په خپل ترکيب کښې هر واحد مؤنث اسم به په اخر کښې دا ,, ه ،، لري او چې په کوم اسم کښې دا ,, ه ،، وي - د هغې د جمع په وخت کښې به يائې مخصوص لګي او دا رنګه يا يې مخصوص تر ډېره حده د تانيث هم علامت دے -

هم په دغه فېصله کښې يوه خبره بله د مجهولې ,,ے،، په حقله هم ده او هغه صرف دومره ده چې مجهوله ,,ے،، چې هر کله د کلمې په مېنځ کښې راځي هغه بــه هم د مخصوصې ,, ۍ '' په شان په لاندې باندې تکيو ليکلے کېږي - يعنې يواځې د کلمې په مېنځ کښې به مونږه د شکل په لحاظ چې د Voval واول (اعرابو) کار کوي او تکي يا توري سره خپلو کښې جوړوي به يواځې په ,, ۍ ،، دغه رنګ ليکو - اوازونه به ئې جدا جدا هم کېدے شي - چرته چې د کلمې په مېنځ کښې معروفه ,,ي ،، راځي - هلته به لاندې دوه څنګ په څنګ تکي لګولے شي - يعنې داسې ۍ مجهوله او مخصوصه ې به د کلمې په مېنځ کښې په لاندې باندې تکيو ليکلے شي -

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوومه فیصله :-

د معروفې ,, ي ،، دپاره به دوه ځنګ په ځنګ ټکي ,,ي،، لیکلے شي۔ لکه سړي ، زمري وغیره۔

دا فیصله د معروفې ,, ي ،، د نوي شکل په باب له ده ۔ددې فیصلې نه وړاندې به معروفه ,, ي ،، هم داسې غوندې ,,ی،، لیکلے شوه ۔ د نوې فیصلې مطابق به معروفه ,, ي ،، هر کله چې د کلمې په اخر کښې راځي ۔ لاندې به پراته دوه ځنګ په ځنګ ټکي لګولے شي ۔یعنې داسې ,,ي،،دا معروفه ,, ي ،، هسې هم ډېره زیاته استعمالېږي ۔واحد ، جمع ، فعل هر څۀ کښې راتلے شي خو اکثر د اسمونو د جمع په وخت کښې په اخر کښې راځي او یو مخصوص علامت یا قاعده هم په دغه لړ کښې داسې ده چې هر چېرته د مذکر واحد اسم چې اخر کښې ئې مجهوله ,,ے،، راځي ۔د هغې د جمع په حالت کښې به دامعروفه ي اکثرراځي لکه نرے = نري ، سړے = سړي ، زمرے = زمري غابنے = غابني ، لوښے = لوښي وغېره۔

ددې نه سېوا په نورو کلمو کښې هم راځي ۔اوس دا فیصله اوشوه چې څۀ ته معروفه ,, ي ،، وائي د هغې شکل به داسې وي۔,,ي ،،

اتمه فیصله :-

یائې تانیث ,,ۍ ،، به په اخر کښې د کش سره لیکلے شي۔ لکه کرسۍ ،جینۍ وغېره۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ,,ی،، چې د عامې غونډې ,,ی،، شکل دے -خو په اخر کښې ورته يو لکۍ شانې يعنې کش لګولے شي -,,ی،، او په دغه کش سره دا د يائې تانيث شکل دے دا خالص د تانيث علامت دے -ددې په اخر کښې دا کش ډېره اسانې پيدا کوي او په اسانه پېژندلے او ليکلے شي-

په پښتو کښې هر هغه اسم چې مؤنث وي او په اخر کښې دا ,,ی،، راځي نو د کش په سبب به پېژندے شي -ددې رواج هم د پخوا راسې ؤ خو په انتشار کښې وۀ -چا به ليکله او چا نه -ډېر خيال به ئې نۀ شۀ ساتلے -د مؤنث دداسې قسمه اواز کوم چې په جينۍ ، کرسۍ کښې دے هلته به د ی دپاسه همزه لګولے کېدۀ او مشکل به ترې پيدا کېدۀ -اوس د کش ,,ی،، د مؤنث اسم يو مخصوص علامت اوټاکلے شو-

د مثال په ډول ، کرسۍ ، جينۍ ، نواګۍ ، سلګۍ ، چپلۍ ، څپلۍ ، کراچۍ ، پنډۍ ، لولۍ ، پولۍ ، جولۍ وغېره-

په دې کښې دا خبره هم د غور وړ ده چې داسې قسمه ځينې مؤنث اسمونه د جمع په حالت کښې هم راځي -لکه خانۍ تربورولۍ، ښادۍ وغېره -خو دا د جمع او واحد کله کله يو رنګ هم لري -لکه سپۍ ، سيلۍ ،کرسۍ ،والۍ ، تتکۍ ، تنکۍ ، نالۍ ، ګولۍ ، جالۍ ، ټالۍ وغېره-

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهمه فیصله :-

د فعل دپاره به د مخکښې غوندې د ,, ی ،، دپاسه ,,ء ،، لیکو لکه اوخورئ ، اوکړئ وغیره -

ددې مطلب دا دے چې موږ سره په یو لحاظ دا ,,ی،، زیاته شوه - یعنې د ,,ی ،، دپاسه به همزه یواځې په هغه صورت کښې لګوؤ چې د فعل دپاره استعمالیږي -لکه ډوډۍ اوخورئ -د خوړلو نه اوخورئ ، وړئ ، لرئ ، کوئ ، ساتئ ، راځئ -

د فعل امر یا فعل د نورو حالتونو نه سېوا هم ددې ,,ئ،، استعمال په پښتو کښې شته - ,, ته تلے وې ،، جمع ,,تاسو تلي وئ،، چې دا هم د کېدلو نه د فعل یو حالت دے -

د ,,ی ،، دپاسه همزه د خپل اوازپه مناسبت لګي -ځئ، کوئ ، خورئ وغیره کښې چې کوم اواز د ,, ی ،، دے هم ددې دپاره دا تخصیص شوے دے -دې نه علاوه ,, تاسو څوک یئ،، په دې کښې هم د دوېمې ی دپاسه ,, ء ،، دے -واحد ,,ئې،، داسې دے -چې تهٔ څوک ئې -او بیا د یائې مخصوص دا قسمه اوازونه چې د جمعې حالت ته راځي نو د ,, ی ،، دپاسه به همزه لګي -

لسمه فیصله

په ضمیر متصل او ,, ئې ،، کښې به په ,,ی،، باندې همزه لیکلے شي او مخصوصه ,, ې ،، به لیکلے شي -او یا به ,,ی،، لیکلے شي لکه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

يئ کښې به يوه ,,ی ،، او دوېمه ,,ی ،، باندې
همزه ليکلې شي.

ددې مطلب دا دے چې ضمير متصل دپاره چې د ,,ی،، کوم اواز دے. هغه به د همزه په ئ او يائې مخصوص يو ځائے ليکلې شي.
لکه ,, فلانے ئې راوستو ،، ,, هغه ئې ښکل کړو ،، ميان صاحب ئې مشر کړو ،، وغېره.

په دې فېصله کښې دې خبرې سره هم اتفاق اوشو چې که څوک هم دغه ئې داسې ليکي ,, يې ،، نو هم خبر دے. او لکه چې وړاندې ذکر اوشو د جمع په حالت کښې چې کوم د دوه يې ګانو استعمال دے. هغې کښې به وړومبې ,, ي ،، يائې معروف او په دوېمه همزه لګي ,, يئ ،،

يوولسمه فېصله :-

په داسې ,, ه ،، کښې به لکه زړۀ ، ښۀ ، بۀ ، تۀ د مخکښې په شان د ,, ه ،، دپاسه ,, ء ،، ليکو.

يعنې زړۀ ، ښۀ ، څۀ کښې به د ,, ه ،، دپاسه ,,ء ،، وي .په افغانستان او سوېلي پښتونخوا کښې به هم دغه رنګ ليکلې شي.
دا يوه اهمه فېصله ده ځکه چې د افغانستان او سوېلي
پښتونخوا پرې هم اتفاق راغے.

دا هسې خو د ,, ه ،، يو سخت يا لنډ شان اواز دے. خو تر ډېره حده د مذکر علامت هم دے. اګرچې د ,,ه،، دپاسه ,,ء،، خالص د تذکير د علامت توګه نۀ دے خو نور تول هغه اسمونه او

(c) ketabton.com: The Digital Library

صفاتي اسمونه او کلمې به خامخا مذکر وي چې د ,,ه،، دپاسه همزه لري .د ,,ه ،، په باره کښې وړاندې فيصله کښې دا خبره شوې وه چې دا به اوس د مؤنث مخصوص علامت نۀ وي خو بيا هم تر ډېره حده دا د مؤنث اسم جوړولو يوه قاعده ده .په عام يا ساده رنګ کښې ,,ه ،، که راځي نو د مؤنث دپاره ډېره يا اکثر راځي او چې دپاسه پرې ,,ء ،، وي نو داسې اسم يا کلمه اکثر مذکر وي.لکه

ښه	(مؤنث)	ښۀ	(مذکر)
د وړه	(مؤنث)	جمع وړې دے	
د وړکي	(مذکر)	جمع واړۀ	
پښتنه	(مؤنث)	جمع پښتنې	
پښتون	(مذکر)	جمع پښتانۀ	

خو دا باقاعده قاعده نۀ ده .تر څۀ حده ده ځکه چې د ,,ه،، دپاسه ,, همزه ،، د خپل مخصوص لنډ اواز دپاره لګي .د تذکير و تانيث د مسئلې نه سېوا هم ډېرې زياتې کلمې هغه دي چې مذکر مؤنث نۀ دي .خو د ,,ه ،، دپاسه پرې همزه لګي لکه تۀ ، څۀ ، ښۀ ، پۀ ، وغېره.

دې کښې تۀ د تخاطب داسې کلمه ده چې د مؤنث او مذکر دواړو دپاره راځي.

اوبۀ ځان ته اواز دے او مؤنث جمع ده خو د اواز له رويه پرې ,,ء ،، لګي څۀ کښې د خپل اواز له مخه راځي .زړۀ ، ترۀ کښې هم دے. خو بيا هم د اکثر مذکر اسمونه چې جمع شي نو دا اواز ورکوي لکه د سُور نه سرۀ ، پروت نه پراتۀ ، د زوړ نه زاړۀ ، پښتون نه پښتانۀ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې نه سېوا ځينې مخصوص د پښتو هغه اسمونه دي چې دا اواز لري لکه راغۀ . وانبۀ.

د مصدر ځينې شکلونه هم داسې بدلولے شي ـ د تلل نه تلۀ. وتل نه واتۀ ـ وهل نه واهۀ ـ کتل نه کاتۀ ـ چې مصدري اسم ته راجع دي نو پښتو کښې ددې ,, ه ،، چې ,, ء ،، وربانـدې وي خپل مخصوص اواز دے او په اسمونو کښې فعلونو کښې هر چېرته چې دغه اواز وي که مذکر وي او که مؤنث په دغه رنګ به ليکلے شي ـ

په سوېلي پښتونخوا کښې او افغانستان کښې ددې فيصلو نه وړاندې د ,, ء ،، د ليکلو دا رواج عام نۀ وۀ ـ اوس هغوي هم ددې پابند دي چې هم داسې به ئې ليکي ـ

دولسمه فيصله :ـ

,,ګ ،، به په کونډه ليکلے شي

په قطبي پښتونخوا کښې خو د پخوا راسې ,,ګ،، په کونډه ليکلے شو ـ ولې په افغانستان کښې به د فارسي ,,ګ،، په شان ليکلے کېدۀ ـ نو هر کله چې د فارسي او هندي ټول داسې توري مونږ په کونډه ليکو لکه : ټ ټ ـ ډ ډ ـ ړ ړ وغېره ـ نو يو په کښې ,,ګ ،، هم دے ـ اوس به دا په پښتو هر چېرته په کونډه ليکلے شي ، هم افغانستان او هم سوېلي پښتونخوا کښې ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دیارلسمه فیصله

کښې، کښېناستل، نخښه، بخښل او داسې
نور ټکي به هم دغه رنګ لیکلے شي.

دا هم متفقه فیصله ده - ,, کښې ،، چې خټک او ځینې نور قبائل ورته کشې وائي - داسې د خټکو او نورو ځینو قبیلو هغه کلمې چې په ,, ش ،، لیکلے او وئیلے شي - او په ځینې نورو لهجو کښې د دغه ,,ش ،، اواز په ,, خ ،، ویستلے شي - نو دا یوه زړه پخوانۍ فیصله ده چې د ,, ش ،، او ,, خ ،، فرق دپاره به د پښتو مخصوص تورے ,, ښ ،، لیکو - ,, ښ ،، د پښتو د ځینو قبیلو یو مخصوص اواز هم دے - چې اکثر ئې د غرۀ مومند وائي - خو د خټک او یوسفزی لهجې یا د Soft او Hard لهجې تر مینځه چې د ش او خ کوم اختلاف دے ، د هغې د اتفاق راوستو دپاره به دا ,,ښ،، هلته لیکلے شي - چې یو خوا ,,ش،، وي او بل خوا ,, خ ،، وي - کوم کلمات چې د نرمې لهجې خلق په ,, ش ،، ادا کوي او هم دغه کلمې د نورو قبیلو په لهجو کښې په ,, خ ،، ادا کېږي نو داسې به نۀ وي چې د چا خنګه خوښه وي یا څنګه ئې وائي هغسې دې لیکي - داسې کلمې به نۀ په ش لیکلے شي او نۀ په ,, خ ،، بلکې دا به په ,,ښ،، لیکلے کېږي -

د مثال په طور کښې کښېناستل ، نخښه ، غوښه ، غوښتل ، وغېره د نرمې لهجې خلق کشې ، کشېناستل ، نخشه ، غوشه او غوشتل وائي - او د نورو قبیلو خلق ئې کې کېناستل ، نخه ، غوخه او غوختل وائي - داسې نو بلا کلمې دي چې دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

اختلاف لري خو ددې دپاره به د „ ښ ، ، دا دريمګړے حرف استعماليږي او دواړه لهجې به ئې وئيلے شي -

ددې نه وړاندې په کابل افغانستان کښې اوس اوس دا رواج شروع شوے وۀ - چې „ کښې ، ، به ئې کې ليکله - او داسې نورې د ښ کلمې به ئې نظر انداز کولې - هغوي هم اوس ددې پابند شول او هغه رنګه به ئې ليکي څنګه چې دلته ليکلے کيږي -

څوارلسمه فېصله

”معدوله واو به د تکيو نه نۀ شي غورزولے لکه

خولۀ ، خواړۀ ، ګونه ، غوندې وغېره “

ددې فېصلې نه وړاندې د داسې تکيو پحقله پښتو املا کښې انتشار وۀ - چې د چا به څنګه خوښه وه هغسې به ئې ليکله - معدوله واو هغې „ واو ، ، ته وائي چې په ليکلو کښې راځي خو په وېنا کښې نۀ راځي - لکه تنخوا ، خوا مخوا ، زکوٰة ، خولۀ ، خواړۀ ، غوندې او د ځينې پښتو لهجو کښې لوستل وغېره - په اواز کښې يا وېنا کښې عام طور دا تکي داسې راځي - تنخا ، خامخا ، زکات ، خلۀ ، خاړۀ ، غندې ، لُستل وغېره - نو هر کله چې د وېنا سره سره د تکي د ليکلو هم خپل يو معنوي شناخت وي - ددې نه سېوا ادائيګي ئې هم په بېلو بېلو لهجو کښې جدا جدا وي نو دا فېصله اوشوه چې معدوله واو به په ليکلو کښې خوا مخوا ليکلے شي او د کلمې نه به غورزولے نۀ شي -

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې کښې يوه اهمه خبره دا ده چې معدوله يواځې د ,,و،، دپاره اکثر راغلې اصطلاح ده .په عربۍ کښې اکثر دا ,,و،، په مخصوصو صورتونو کښې راځي .خو ددې اطلاق د نورو ژبو په ډېرو داسې کلمو کېدے شي چې د تلفظ دغه صورت لري .په وړاندې ذکر شوؤ مثالونو کښې يو مثال مونږ د يوې مخصوصې لهجې ورکړے دے .لُستل .دا په اصل کښې لوستل دے .يعنې په ډېرو لهجو کښې په دې کښې د معدوله "و" حېثيت نۀ لري .خو ځينو لهجو کښې شته .او هغوي ئې په پېښ تلفظ کوي .دلته ,,و،، په وېنا کښې نۀ راځي او معدوله دے .خو ليکل ئې پکار دي . داسې مثالونه د ځينو نورو توروهم شته چې په وېنا کښې نۀ راځي خو په ليکلو کښې راځي او معنٰی ئې هم هله مکمله شي چې په ليکلو کښې صحيح اوليکلے شي .

پينځلسمه فيصله

هغه ټکي يا کلمې چې د عربۍ او فارسۍ نه د پېښ په حالت کښې راغلي دي .په پېښ به ليکلے شي .يعنې په خپل رنګ کښې لکه ګل ، بلبل ، هغه پښتو کلمې چې پېښ لري هغه به مجهوله ,,و،، ليکلے شي .پوښتنه ، مور ، نور وغيره .

ددې فيصلې په رڼا کښې به يواځې داسې ټکي چې د عربۍ او فارسۍ نه د پېښ په حالت کښې پښتو ته راغلي دي. هغه به په

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېش لیکلې شي ـ لکه ګُل ، بُلبل د فارسي ټکي دي ـ بالکل یا کُل وغېره چې ددغه ژبو ټکي دي هم داسې به لیکلې شي د پښتو چې کوم خپل اصل کلمې دي هغوي کښې به مجهول واو لګولې شي ـ د پښتو مجهول واو په یو لحاظ د پښتو مخصوص واو هم دے ـ یعنې ددې واو چې په پښتو کښې کوم اواز دے هغه یواځې پښتو کښې دے ـ چې د اردو او فارسي ,,و،، ددې قسمه واو لره جدا اواز لري ـ اګرچې ددې واو اواز د پېش سره نزدې اواز لري خو د پېش اواز نۀ دے ـ د پښتو د مجهول واو مخصوص اواز دے ـ لکه تور ، نور ، مور ، سور ، خور وغېره کښې دا اواز دے ـ دا که یواځې په پېش اولیکلې شي هغه به غلط وي ـ لکه د تور په ځاے تُر ، د نور په ځاے نُر ، د مور په ځاے مُر ، د خور په ځاے خُر وغېره ـ دا د مخصوص یا مجهول واو اواز په پوښتنه ، غوښتنه ، ګوته وغېره کښې هم دے او داسې نور ډېر ټکي دي چې دا اواز په کښې راځي ـ دلته دا خبره هم د یاد ساتلو ده چې خالص د پښتو هغه ټکي چې د پېش سره نزدې اواز لري ـ اکثر بدلولې شي ـ لکه هُم ، دا هم چېرته ام دے ـ یوم هم راځي ـ چې فطري پښتو ده ـ لکه ,,یوه خبره دا هم ده،، په ځاے وئیلې شي چې ,,یوه خبره دام ده،، نو په اصل کښې هم په پېش وئیل پښتو کښې عام نۀ دي ـ بلکې هم زیات وئیلې کېږي ـ یواځې د پېښوري پښتو په لهجه کښې د هندکو په اختلاط په پېش وئیلې کېږي او دغه مثال د ځینو نورو ټکیو هم دے ـ دې سره دا وضاحت هم ضروري دے چې اکثر ټکي یا کلمې چې د اردو ژبې د اختلاط د وجې ئې د پېش رواج موندلے دے او کلمې خالصې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو دي هغه به په خپل اصلي رنګ کښې ليکلے شي - لکه پښتو . پښـتون ، پښـتنه وغيـره چـې ,, پ ،، زور لـري - "Pakhto" پـه پېښوري لهجه کښې په پېش وئيلے شي او په نورو قبيلو کښې چې دغـه پـېش غلـط رواج مونـدلے د ے نـو هغـوي ئـې د خپـل فطـرت مطابق پـه مخصـوص د پښـتو مجهـول واو تلفـظ کـوي - کـه پـه غـور واوربد ے شي نو داسې خلق ورته پوښـتون او پوښـتو وائـي ځکـه نـو دا خيال ساتل ضروري دي چې دا دې پـه زور وئيلے او لـيکلے شـي ، چې ژبه صفا پاتې شي -

شپاړسمه فيصله :-

معروف واو به د کلمو نـه نـۀ غـورزولے کېږي او دپاسـه بـه پـېش ورکـولے شـي لکـه نُـور ، سُـور وغېره -

دا فيصله واضحه ده ، خـو دا ضـرورت بـه وي چې دداسې کلمو لکه نُور ، سُور ، ضرُور کښې به معروف واو وي او واو دپاسـه به پېش لګولے شـي - چـې د مجهـول واو نـه پـرې مختلف ښـکاري يعنې په کومه کلمه چې د واو دپاسه پـېش رانـۀ شـي نـو غلـط فهمـي ترې پيدا کېد ے شي چې دا جوړ مجهول واو د ے او پېش چې پرې دپاسه اولګي نو لازماً به معروف واو وي او اواز به ئې هم د معـروف واو وي کوم چې وغېره کښې يا نُور کښې د ے -

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوولسمه فیصله :-

د پښتو مخصوص توري ځ ، څ ، ښ ، ږ به هم
دغسې لیکلے شي۔

دا اخري فیصله ده او اهمه ده۔ ددې نه وړاندې به اکثر داسې کېده چې ځ (ځیم) چې اواز ئې د انګرېزي TS سره نزدې دے او پښتو کښې ,, ز ،، ته هم نزدې شانې اواز لري۔ یا د ځینو لهجو خلق ئې نه شي ادا کولے او اکثر هغه کلمې چې د ,,ځ ،، تورے لري اکثر ئې لیکي هم په ,, ز ،، او د ,,ځ ،، تلفظ هم د ,, ز ،، په شان کوي۔ یا به په لیکلو کښې تېروتل۔

په اصل کښې ,, ځ ،، د پښتو د یو مخصوص اواز علامت دے۔ د ا ، ب ، ت په ترتیب کښې د ,, ج ،، نه پس راځي۔ د ,, ج ،، او ,, ز ،، تر مېنځه داسې اواز لري۔ چې ژبه پرې د غاښونو سره لګي۔ په پښتو کښې ددې خپل مخصوص اواز دے او اکثر داسې هم شوي دي۔ چې کوم ټکي د فارسۍ او هندۍ نه پښتو ته راغلي دي او اصل ئې ,, ج ،، دے د هغې اواز په پښتو کښې د پښتو د مزاج له مخه اکثر په ,,ځ ،، بدل شوے دے یا بدلېږي۔ لکه جنګل نه ځنګل ، جوان نه ځوان ، جائے نه ځاے وغیره۔ خو ددې نه سېوا د پښتو خپل ډېر ټکي هم په دې اواز شته۔ پښتو کښې د ,,ج ،، تورے هم د پښتو خپل اواز دے۔ د فارسۍ هندۍ یا عربۍ ډېر ټکي هم خالص په ج وئیلے کېږي او د پښتو خپل کلمات هم په ج شته او داسې ټکي به په ,, ج ،، لیکلے هم شي او وئیلے هم۔ لکه جولا ، جامې ، (ژامې نا) (کېږې) جمرود ، جمامه وغیره۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو د ,, ځ ،، خپل مخصوص اواز دے ـ هغه تکي چې د ,,ځ ،، دي هغه به په ,, ځ ،، ليکلے شي ـ په ,, ز ،، يا ,, ذ ،، ليکل به غلط وي ـ چونکې دا ,,ځ ،، د ج سره نزدې دے او د پرديو ژبو هغه تکي چې د ,, ج ،، نه پښتو کښې ,, ځ ،، شوي دي نو ځکه ئې د حروف تهجي په ترتيب کښې به د ج نه پس ليکلے شي ـ

بله خبره دا ده چې د پښتنو ځينې قبيلې هم په دې کلمو کښې د تلفظ اختلاف لري ـ او د ,, ځ ،، تورے د دغه اختلاف تر مېنځه يو اتفاق هم راولي ـ هغه داسې چې د مروتو او ګنډه پور قبيلې چې کوم کلمات په ج ادا کوي هم هغه کلمې د يوسفزيو يا نورو قبيلو خلق په ,,ز ،، تلفظ کوي ـ د دې دواړو د اختلاف تر مېنځه د ,, ځ ،، تورے دے چې هم ,, ج ،، ته نزدې دے او هم ,,ز ،، ته خو زيات اهم په دې دے چې داسې کلمې نۀ په ج دي او نۀ په ,,ز ،، بلکې په ,, ځ ،، دي ـ لکه مروت او ګنډه پور چې جنې ، جوان ، جنګل وغېره وائي ـ نو د يوسفزيو په اواز کښې زنې ، زوان او زنګل وئيلے کېږي ـ حالانکه دا ځنې ، ځوان ، ځنګل دے او شناخت ئې هم د دواړو دپاره اسان دے او ليکل لوستل ئې هم دواړو ته اسان دي ـ دا د ژبې فرق دے ـ ځلا ، ځلان ، ځلنده وغېره ـ د پښتو تکي که د مروتو په ژبه جلا ، جلان ، جلده راځي يا د نورو قبيلو په ژبه زلا ، زلان يا زلنده راځي نو د عيب خبره نۀ ده خو اصل کښې دا تکي د پښتو د مخصوص اواز په ځ دي ـ او بايد چې په مشق او زدکړه هم دواړه لهجې خپلې هم کړے شي او د ادا کولو طريقه هم خپله کړي ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ,, ځ ،، نه پس بل مخصوص توری ,, څ ،، ،،ښ ،، دی ـ دا هم د ځ په شان د پښتو خپل مخصوص اواز دی ـ چې نه خو ,,چ ،، ده او نه ,,ث ،، یا ,,س ،، ـ د پښتو خپل ډېر کلمات په دې ,,څ ،، وئیلی شي ـ خو د ,,ځ ،، په شان د مروتو قبیلې یې نه شي ادا کولی نو د ,,چ ،، په اواز هغه ټکي وائي کوم چې په ,,څ ،، لکه هغوی څه ته چه وائي ـ څوک ته چوک وغیره او هم دا کلمې د یوسفزیو په لهجه کښې اکثر په س ادا کولی شي چې غالباً ورو ورو ئې د ژبې نه د ,,څ ،، مخصوص اواز هېر کړی دی ـ لکه څوک ته سوک څه ته سه ـ څه رنګه ته سه رنګه وغیره وائي ـ حالانکه دا ,,څ ،، اواز لري ـ او د پښتنو په اکثریتي قبیلو کښې هم داسې ادا کولی شي ـ

بله اهمه خبره دا هم ده چې کوم ټکي د فارسي هندي ژبو کښې په ,,چ ،، دي ـ او هغه پښتو ته راغلي دي ـ نو اکثر ئې اواز په ,,څ ،، بدل شوی دی لکه چادر ، څادر ، چارپای ، څاروی ، چپر ، څپر وغیره ـ نو دا هم د مروتو او د یوسفزیو تر مېنځه د چ او ,,س ،، په اختلاف کښې اتفاق راولي ، چې څادر ، څوک ، څپر وغیره به چادر ، چوک ، چپر هم نه شي وئیلی او لیکلی ـ داسې به سادر ، سوک ، سپر وغیره هم نه شي لیکلی ـ دا به د پښتو د خپل شناخت دپاره په ,,څ ،، لیکلی شي چې د پښتو مخصوص توری دی ـ ولې ورو ورو د ځینو قبیلو د لهجې نه اوړېدلی دی ـ باید چې د خپل مخصوص اواز مشق ئې اوکړی شي یا کم نه کم د لیکلو تر حده ئې خیال اوساتلی شي ـ که تلفظ ئې د خپلې لهجې مطابق هم کوي نو خبر دی ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

بل مخصوص توری د ,,ښ،، دی-ددی ذکر وړاندې هم راغلی دی -دا هم د پښتو مخصوص اواز دی -خو د نرمې او سختې لهجې تر مېنځه اختلاف کښې د اتفاق علامت هم دی-هغه داسې چې ختېک یا قندهاري لهجه کښې کومې کلمې په ,,ش،، ادا کولی شي هغه کلمې اکثر په یوسفزی لهجه کښې په ,,خ،، وئیلی کېږي -نو هر کله چې د یوسفزیو په لهجه کښې ,,ش،، هم شته او ,,خ،، هم او داسې قندهاري یا ختېک لهجه کښې هم ,,ش،، شته او هم ,,خ،، خو اکثر کلمې داسې هم دي چې د یوې لهجې خلق ئې په ش تلفظ کوي او د بلې لهجې اوسېدونکي ئې په ,,خ،، کوي -نو داسې کلمې به په ,,ښ،، لیکلی شي -چې دواړه لهجې ئې د خپلې لهجې مطابق وئیلی شي -لکه پښتو، پښتون چې پشتو او پختو به نهٔ شي لیکلی بلکې پښتو او پښتون به وي -یعنې په ,,ښ،، به وي -داسې خهٔ او شهٔ -اوخ اُوش، پشه او پخه. روشان او روخان وغېره به ښهٔ، اوښ، پښه، روښان وي -چې دواړه لهجې ئې هم شناخت په اسانه کولی شي او هم لیکلی او وئیلی شي او په لیک کښې به ئې اتفاق او وحدت هم وي-

بله د پښتو مخصوص توری ,,ږ،، دی -دا یو ضروري توری دی دا هم د دوؤ لهجو تر مېنځه د اتحاد علامت دی-څکه چې ختېک یا قندهاري لهجه کښې چې کوم کلمات په ,,ژ،، تلفظ کېږي هغه په یوسفزی لهجه کښې په ګ تلفظ کولی شي -لکه ژیره، ګیره، ژمنځ، ګمنز، ژلی، ګلی، تیژه، تیګه وغېره -نو ددې لهجو تر مېنځه به داسې ټکي په ,,ږ،، لیکلی شي-لکه ږیره،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ږمنځ ، ږلی ، تیږه ، وغیره ځکه چې داسې به دواړه لهجې په اسانه د اصل کلمې شناخت کولی شي۔

ددې سره دا خبره هم ضروري ده چې ځینې لهجې د ,,ژ،، په ځای د ,,ج،، اواز هم اوباسي ۔ ,,ج،، پښتو کښې خپل توری او خپل کلمات ئې دي ۔ داسې د ,,ګ،، هم خپل کلمات دي چې په هره لهجه کښې شته نو یوائې د ژ او ګ تر مېنځه ,,ږ،، ده او د ,,ژ،، خپل اواز هم په هره لهجه کښې شته ۔ هغه کلمې چې په اصل کښې په ,,ژ،، دي او ځینې لهجې ئې په ,,ج،، تلفظ کوي ۔ هغوي به ئې په ,ج، نۀ لیکي ۔ ځکه چې داسې به د ټکي او د پښتو خپل شناخت او وحدت ته نقصان رسي ۔ لکه ژبه به ژبه وي جبه لیکل نۀ دي پکار ۔ ژوند په ,,ژ،، دے ۔ جوند یا جُند لیکل نۀ دي پکار ۔ وریژې ۔ وریجې لیکل نۀ دي پکار ۔ ځینې داسې نورې کلمې دي او خالص د پښتو په ,,ژ،، لیکل پکار دي چې ,ژ ، د پښتو خپل مخصوص اواز دے او په یوسفزۍ او په خټک قندهارۍ دواړو لهجو کښې شته ۔ که د چا په لهجه کښې ددې ځای ,ج، هم وي ۔ نو د هغوي شمېر ډېر کم دے ۔ باید چې د پښتو په وحدت پسې لاړ شي ۔ او د لیکلو تر حده کم نه کم دغه کلمې په ,,ژ،، لیکي ۔ او ,,ږ،، به یوائې د دوؤ غټو لهجو د ,,ژ،، او ګ د اختلاف تر مېنځه د اتحاد د علامت په طور لیکلے شي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو اکېډمي پېښور يونيورسټي

۱۹۵۵

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library